

DIAGNOZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA
Załącznik do Strategii Rozwoju Ponadlokalnego
Obszaru obejmującego Miasto Kraśnik, Gminę
Kraśnik, Gminę Annopol, Gminę Dzierzkowice, Gminę
Gościeradów, Gminę Trzydnik Duży, Gminę Urzędów,
Gminę Wilkołaz, Gminę Zakrzówek na lata 2023-2027,
z perspektywą do 2035 roku

SPIS TREŚCI DIAGNOZY SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ

Wykaz stosowanych skrótów	3
DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO	4
1. WYMIAR TERYTORIALNY	4
2. SPOŁECZEŃSTWO	8
2.1. Demografia	8
2.2. Rynek pracy	20
2.3. Aktywność społeczna mieszkańców	25
3. SZKOLNICTWO I WYCHOWANIE	30
3.1. Wychowanie przedszkolne i szkolne	30
4. INFRASTRUKTURA	36
4.1. Drogi i transport	36
4.2. Zasoby mieszkaniowe	37
4.3. Infrastruktura sieciowa	40
5. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA	45
5.1. Sektor rolniczy	45
5.2. Sektor przedsiębiorstw	47
6. KULTURA, TURYSTYKA I REKREACJA	59
6.1. Atrakcyjność turystyczna	59
6.2. Kultura i organizacja czasu wolnego	60
7. ŚRODOWISKO	66
7.1. Środowisko naturalne	66
7.1.1. Gospodarka odpadami	68
8. ZDROWIE I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	73
8.1. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	73
8.2. Bezpieczeństwo mieszkańców	78
9. FINANSE SAMORZĄDU	80
9.1. Zrealizowany budżet JST	80
Spis tabel	85
Spis rysunków	85
Spis wykresów	86

Wykaz stosowanych skrótów

BDL	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
DK	Droga krajowa
DW	Droga wojewódzka
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KGW	Koło Gospodyń Wiejskich
KPP	Komenda Powiatowa Policji
MOF	Miejski Obszar Funkcjonalny obejmujący Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Dzierzkowice i Gminę Urzędów
OWP	Obszar Współpracy Ponadlokalnej obejmujący Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Annopol, Gminę Dzierzkowice, Gminę Gościeradów, Gminę Trzydnik Duży, Gminę Urzędów, Gminę Wilkołaz, Gminę Zakrzówek – Obszar Funkcjonalny
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
REGON	Rejestr Gospodarki Narodowej
UE	Unia Europejska

DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO

1. WYMIAR TERYTORIALNY

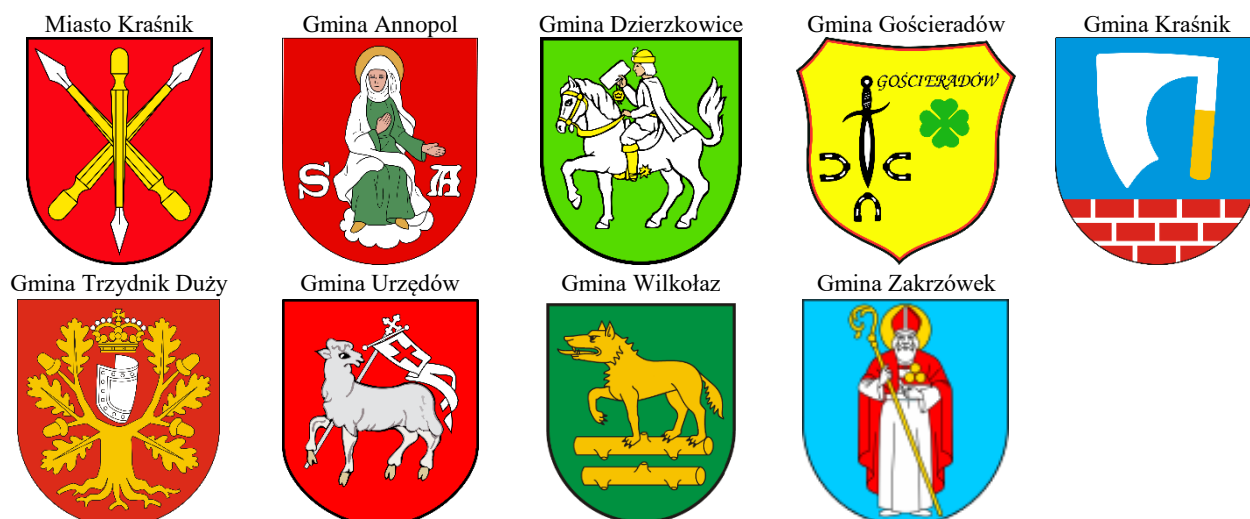
Obszar Funkcjonalny, dla którego opracowano Strategię, obejmuje teren 9 jednostek samorządu terytorialnego z powiatu kraśnickiego. W jego skład wchodzi:

1. Miasto Kraśnik;
2. Gmina Annopol (wraz z 24 sołectwami i 2 osiedlami, do których należą: Osiedle Annopol I, Osiedle Annopol II, Janiszów, Zabełcze, Kosin, Borów, Świeciechów Duży, Bliskowice, Baraki, Natalin, Popów, Grabówka, Grabówka Ukazowa, Zastocze, Rachów Nowy, Rachów Stary, Anielin, Sucha Wólka, Opoka, Wymysłów, Jakubowice, Kopiec, Opoczka Mała, Świeciechów Poduchowny, Dąbrowa, Huta);
3. Gmina Dzierzkowice (wraz z 14 sołectwami, do których należą: Dębina, Dzierzkowice-Góry, Dzierzkowice-Podwody, Dzierzkowice-Rynek, Dzierzkowice-Wola, Dzierzkowice-Zastawie, Krzywie, Ludmiłówka, Sosnowa Wola, Terpentyna, Wyżnianka, Wyżnianka-Kolonia, Wyżnica, Wyżnica-Kolonia);
4. Gmina Gościeradów (wraz z 19 sołectwami, do których należą: Aleksandrów, Gościeradów Folwark, Gościeradów Kolonia, Gościeradów Plebański, Gościeradów Ukazowy, Księżomierz Dzierzkowska, Księżomierz Gościeradowska, Księżomierz Kolonia, Księżomierz Kościelna, Liśnik Duży, Liśnik Duży Kolonia, Łany, Marynopol, Mniszek, Salomin, Suchodoły, Szczecyn, Wólka Gościeradowska, Wólka Szczeka);
5. Gmina Kraśnik (wraz z 16 sołectwami, do których należą: Dąbrowa-Bór, Karpiówka, Kowalin, Lasy, Mikulin, Pasięka, Pasięka-Kolonia, Podlesie, Słodków Pierwszy, Słodków Drugi, Słodków Trzeci, Spławy Pierwsze, Spławy Drugie, Stróża, Stróża-Kolonia, Suchynia);
6. Gmina Trzydnik Duży (wraz z 20 sołectwami, do których należą: Agatówka, Budki, Dąbrowa, Dębowiec, Liśnik Mały, Łychów Gościeradowski, Łychów Szlachecki, Olbięcín, Owczarnia, Rzeczyca Księża, Rzeczyca Ziemiańska, Rzeczyca Ziemiańska-Kolonia, Trzydnik Duży, Trzydnik Duży-Kolonia, Trzydnik Mały, Węglin, Węglinek, Wola Trzydnicka, Wólka Olbięcka, Zielonka);
7. Gmina Urzędów (wraz z 22 sołectwami, do których należą: Bęczyn, Boby-Kolonia, Boby-Księża, Boby-Wieś, Góry, Józefin, Kozarów, Leszczyna, Majdan Bobowski, Majdan Moniacki, Mikołajówka, Mikuszewskie, Moniaki, Natalin, Popkowice, Popkowice Księża, Rankowskie, Skorczyce, Urzędów, Wierzbica, Zadworze, Zakościelne);
8. Gmina Wilkołaz (wraz z 13 sołectwami, do których należą: Wilkołaz Pierwszy, Wilkołaz Drugi, Wilkołaz Trzeci, Zdrapy, Wilkołaz Dolny, Wilkołaz Górny, Wólka Rudnicka, Rudnik Szlachecki, Zalesie, Ewunin, Marianówka, Ostrów, Ostrów-Kolonia i Pułankowice);
9. Gmina Zakrzówek (wraz z 16 sołectwami, do których należą: Bystrzyca, Góry, Józefin, Lipno, Majdan-Grabina, Majorat, Rudki, Rudnik Drugi, Rudnik Pierwszy, Studzianki, Studzianki Kolonia, Sulów, Świerczyna, Zakrzówek Nowy, Zakrzówek Wieś, Zakrzówek).

W diagnozie uwzględniono również informacje na temat Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego, w skład którego wchodzi: Miasto Kraśnik, Gmina Kraśnik, Gmina Urzędów oraz Gmina Dzierzkowice.

Łączna powierzchnia administracyjna OWP wynosi 931,99 km², co stanowi 3,7% powierzchni województwa lubelskiego.

Rysunek 1: Herby i logotypy poszczególnych JST wchodzących w skład OWP

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych poszczególnych JST.

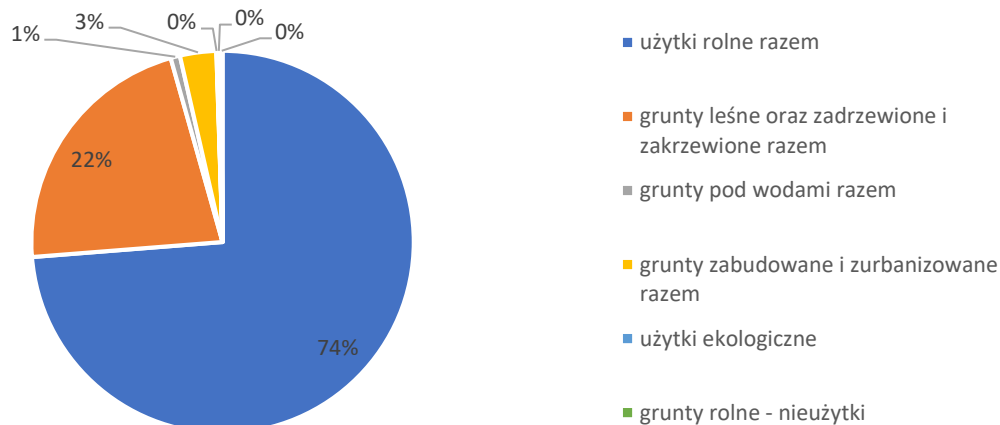
Tabela 1: Podstawowe informacje o OWP

województwo	lubelskie
powiat	kraśnicki
powierzchnia	93 199 ha
użytki rolne	74%
użytki leśne	22%
grunty zabudowane i zurbanizowane	3%
liczba JST	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Na terenie OWP dominującym kierunkiem wykorzystania powierzchni są użytki rolne, stanowiące prawie 74% powierzchni całego Obszaru Funkcjonalnego. Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione stanowią ponad 1/5 ogólnej powierzchni OWP. Najmniejszą powierzchnię stanowią użytki ekologiczne oraz tereny różne.

Wykres 1: Powierzchnia OWP wg kierunków wykorzystania

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Największą pod względem powierzchni jednostką samorządu terytorialnego wchodzącą w skład OWP jest Gmina Gościeradów, która stanowi 17,1% całego Obszaru Funkcjonalnego. Dalej plasują się: Gmina Annapol, Gmina Urzędów oraz Gmina Kraśnik. Najmniejszą powierzchnią ma Miasto Kraśnik (jego obszar stanowi 2,8% całego OWP). Obszar MOF pokrywa 36,1% OWP.

Tabela 2: Udział powierzchni poszczególnych JST w powierzchni OWP ogółem

	powierzchnia (ha)	udział w powierzchni ogółem
Gościeradów	15 929	17,1%
Annapol	15 113	16,2%
Urzędów	11 854	12,7%
Kraśnik	10 466	11,2%
Trzydnik Duży	10 411	11,2%
Zakrzówek	9 917	10,6%
Dzierzkowice	8 729	9,4%
Wilkołaz	8 170	8,8%
M. Kraśnik	2 610	2,8%
Obszar Funkcjonalny Razem	93 199	100%
Miejski Obszar Funkcjonalny Razem	33 659	36,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

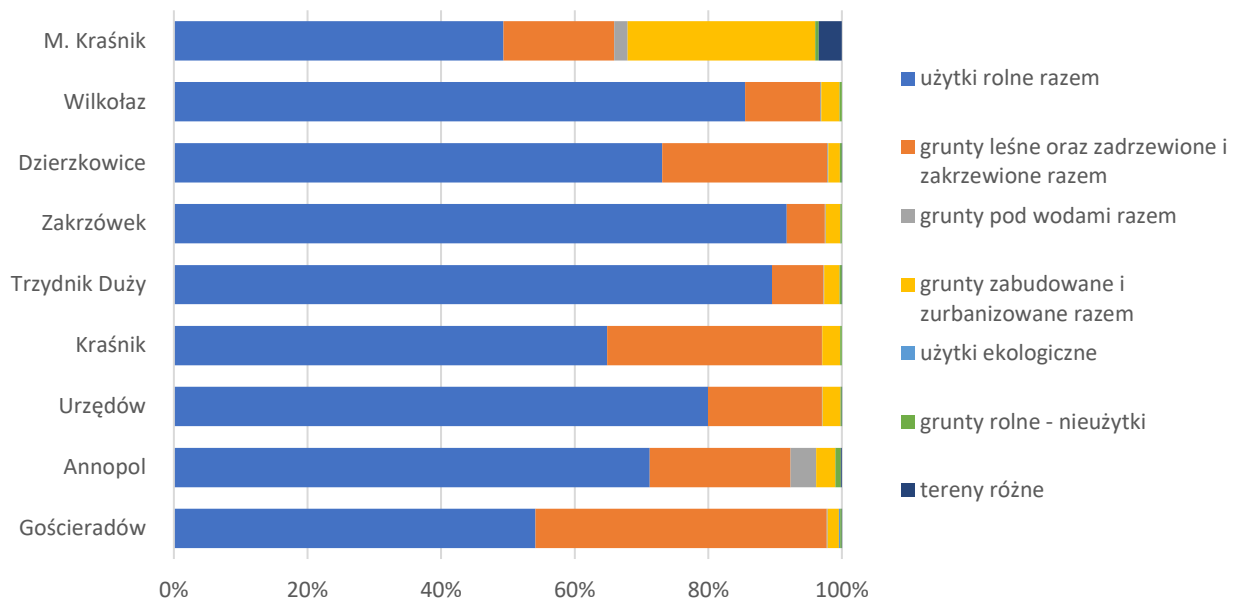
W każdej z wymienionych JST największą powierzchnię stanowią użytki rolne. Ze wszystkich gmin wchodzących w skład Obszaru Funkcjonalnego największą powierzchnię użytków rolnych posiada Gmina Annapol i jest to 10 765 ha. Gmina Gościeradów może pochwalić się największą powierzchnią gruntów leśnych, która wynosi 6 939 ha.

Wykres 2: Powierzchnia JST wchodzących w skład OWP wg kierunków wykorzystania (w ha)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 3: Powierzchnia JST wchodzących w skład OWP wg kierunków wykorzystania (w %)

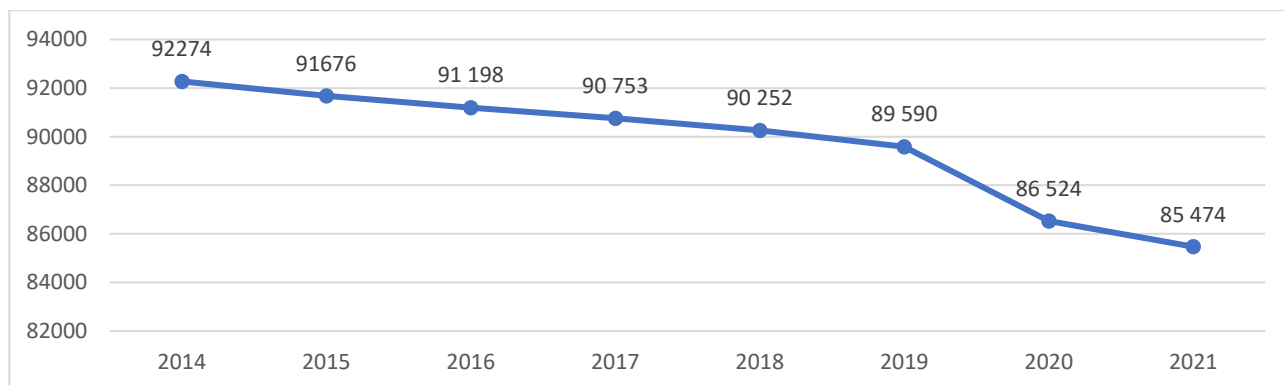
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

2. SPOŁECZEŃSTWO

2.1. Demografia

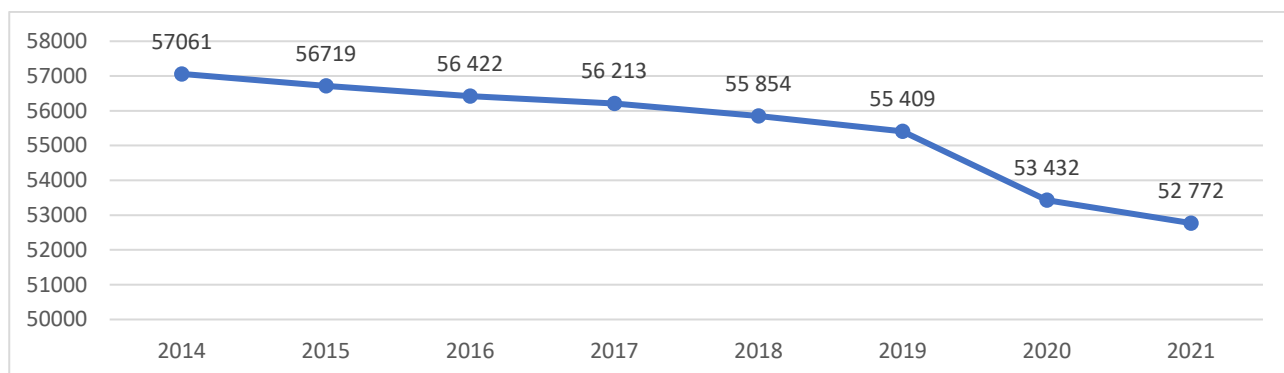
Na koniec 2021 r. liczba ludności Obszaru Współpracy Ponadlokalnej wyniosła 85 474 i była o 7,37% niższa niż w 2014 r. Tabela 3 prezentuje dokładną liczbę ludności we wszystkich samorządach wchodzących w skład OWP. Wśród nich, w analizowanym okresie, najliczniejszą populacją cechowało się Miasto Kraśnik, Gmina Annapol, Gmina Urzędów i Gmina Kraśnik. Najmniejszą liczbę mieszkańców posiadała Gmina Dzierzkowice. We wszystkich JST wchodzących w skład OWP liczba ludności w analizowanym okresie zmniejszyła się – największy spadek dotyczył Miasta Kraśnik, natomiast najmniejszy gminy Wilkołaz.

Wykres 4: Łączna liczba ludności w OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 5: Łączna liczba ludności w MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 3: Liczba ludności w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana	Zmiana w %
Zakrzówek	6758	6675	6580	6543	6530	6443	6247	6201	-557	-8,24%
Wilkołaz	5567	5547	5543	5532	5531	5527	5 384	5 373	-194	-3,48%
Urzędów	8782	8773	8699	8693	8637	8582	8 313	8 271	-511	-5,82%
Trzydnik Duży	6579	6492	6501	6450	6417	6406	6 191	6 105	-474	-7,20%
Gościeradów	7380	7388	7313	7280	7240	7209	7 016	6 905	-475	-6,44%
Dzierzkowice	5379	5319	5339	5314	5305	5274	5 271	5 243	-136	-2,53%
Annapol	8929	8855	8839	8735	8680	8596	8 254	8 118	-811	-9,08%
Kraśnik (gw)	7392	7394	7399	7385	7373	7323	7 129	7 069	-323	-4,37%
Kraśnik (m)	35508	35233	34985	34821	34539	34230	32 719	32 189	-3319	-9,35%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Średni stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn na terenie OWP w latach 2014–2021 zmienił się nieznacznie i w 2021 r. wynosił 103,3, co oznacza, że na 100 mężczyzn przypadało ponad 103 kobiety. Najwyższy współczynnik feminizacji występował w Mieście Kraśnik (114) oraz Gminie Kraśnik (104), najniższy zaś w Gminie Trzydnik Duży – wynosił 100 kobiet na 100 mężczyzn i Dzierzkowice (99).

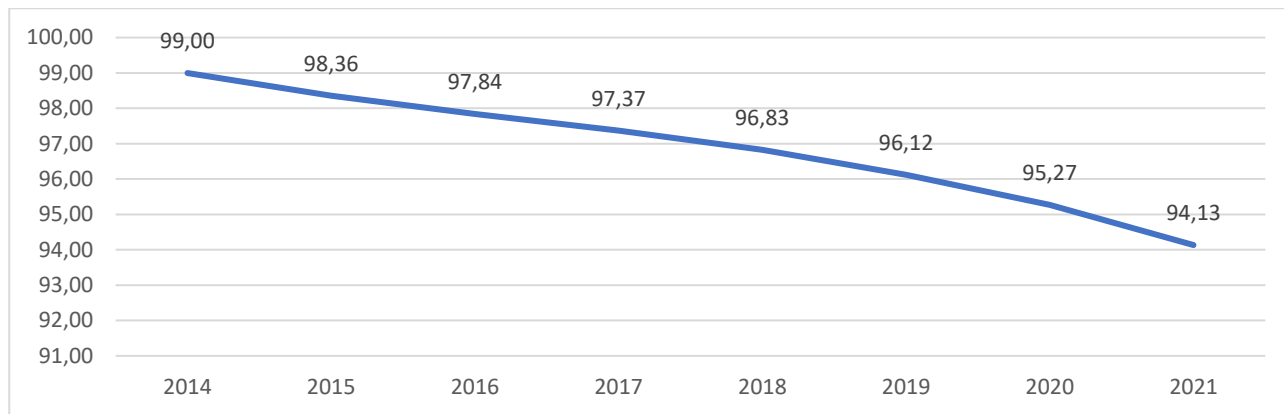
Tabela 4: Współczynnik feminizacji w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
M. Kraśnik	111	111	111	111	112	113	114	114
Kraśnik	106	105	106	106	105	105	104	104
Urzędów	103	104	105	105	105	105	104	104
Zakrzówek	103	103	102	103	103	103	104	104
Annopol	102	102	102	102	102	102	102	101
Gościeradów	100	101	101	102	102	102	102	102
Wilkołaz	101	101	101	101	101	101	102	102
Dzierzkowice	101	102	101	101	100	99	99	99
Trzydnik Duży	99	99	98	98	97	99	100	100
Średnia OWP	102,9	103,1	103,0	103,2	103,0	103,2	103,4	103,3
Średnia MOF	105,3	105,5	105,8	105,8	105,5	105,5	105,3	105,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

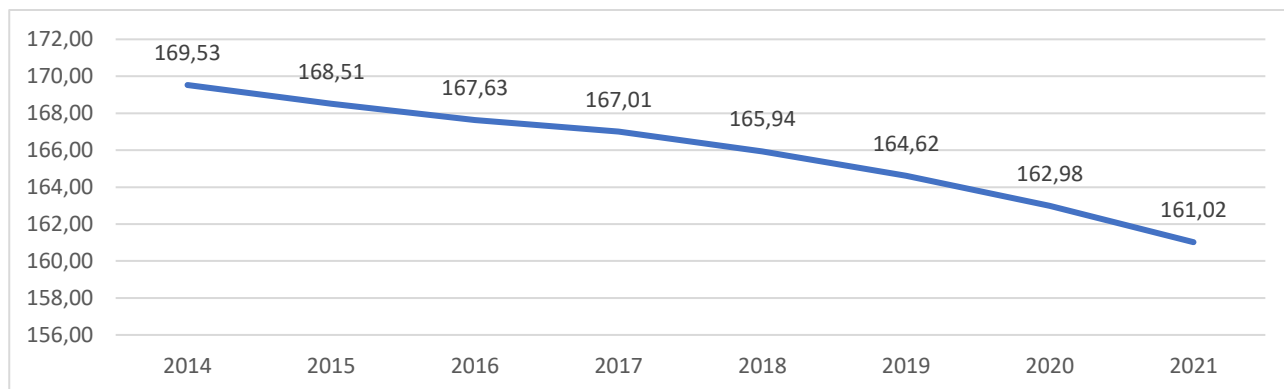
Średnia gęstość zaludnienia na terenie OWP w latach 2014–2021 systematycznie zmniejszała się i w 2021 r. wyniosła 94,13 osób na 1 km² wobec 99 w 2014 r. Na terenie MOF gęstość zaludnienia również się zmniejszyła – z 169,53 w 2014 r. spadła do 161,02 w 2021 r.

Wykres 6: Średnia gęstość zaludnienia na terenie OWP – ludność na 1 km²

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 7: Średnia gęstość zaludnienia na terenie MOF – ludność na 1 km²

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Najwyższą gęstością zaludnienia na obszarze OWP w całym analizowanym okresie cechowało się Miasto Kraśnik – wartości te znacząco odbiegały od pozostałych JST wchodzących w skład OWP. W 2021 r. w mieście na 1 km² przypadało 1 233 osoby (o 9,34% mniej niż w pierwszym roku analizy). Wśród pozostałych gmin najwyższa gęstość zaludnienia występowała w Gminie Urzędów i Gminie Kraśnik, zaś najniższa – w Gminie Annopol i Gminie Gościeradów. We wszystkich jednostkach samorządowych gęstość zaludnienia na przestrzeni analizowanych lat uległa zmniejszeniu.

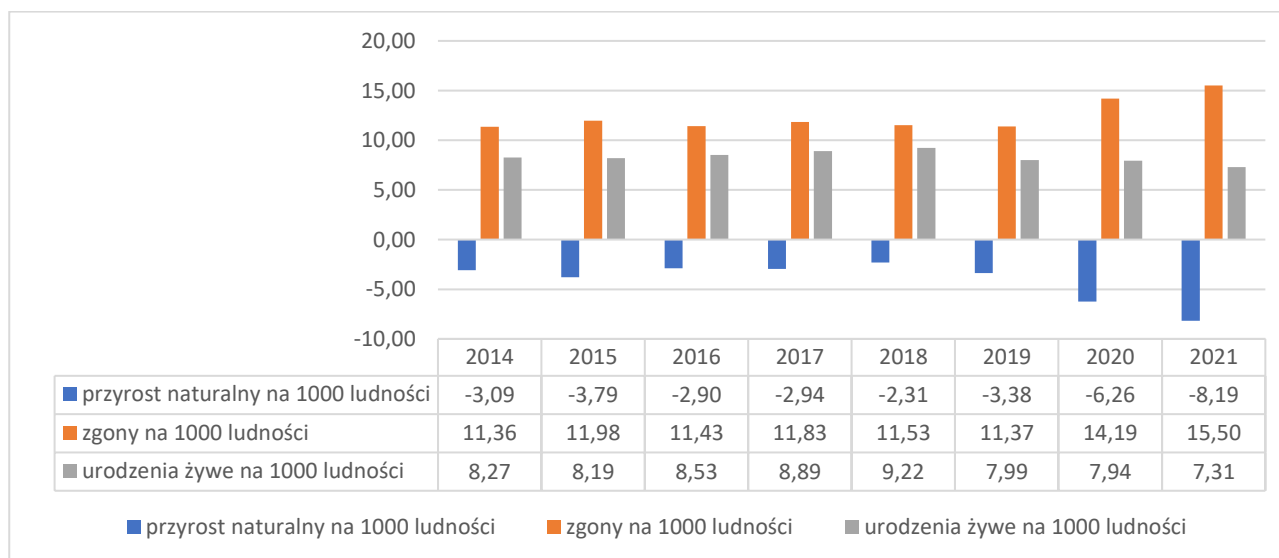
Tabela 5: Ludność na 1 km² w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana
Kraśnik (m)	1 360	1 350	1 340	1 334	1 323	1 311	1 254	1 233	-9,34%
Annopol	59	59	58	58	57	57	55	54	-8,47%
Dzierzkowice	62	61	61	61	61	60	60	60	-3,23%
Gościeradów	46	46	46	46	45	45	44	43	-6,52%
Kraśnik (gw)	71	71	71	71	70	70	68	68	-4,23%
Trzydnik Duży	63	62	62	62	62	62	59	59	-6,35%
Urzędów	74	74	73	73	73	72	70	70	-5,41%
Wilkołaz	68	68	68	68	68	68	66	66	-2,94%
Zakrzówek	68	67	66	66	66	65	63	63	-7,35%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

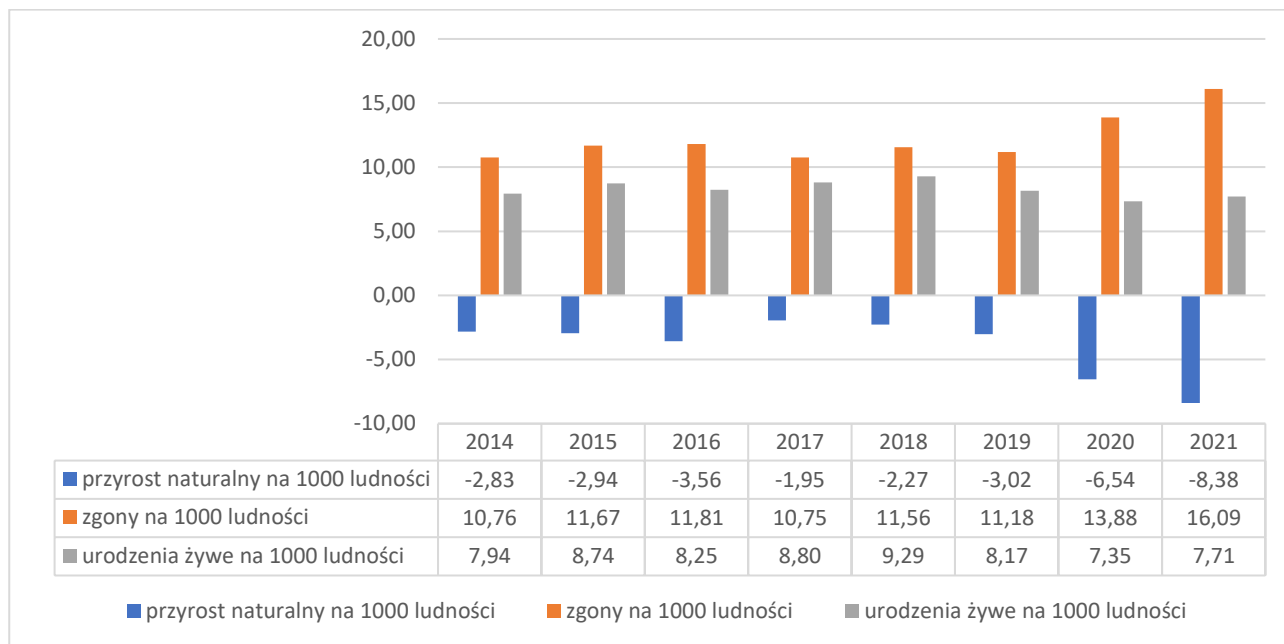
Zarówno wartość wskaźnika urodzeń żywych, jak i zgonów na 1 000 ludności z obszaru OWP w latach 2014–2021 podlegała wahaniom, jednak corocznie przyrost naturalny na 1 000 ludności w analizowanym okresie był ujemny. Największą ujemną wartość odnotowano w 2021 r. (-8,19) a najmniejszą w 2018 r. (-2,31). Podobnie było w przypadku MOF – co roku średni przyrost naturalny przyjmował wartości poniżej zera, przy czym najniższa wartość wystąpiła w 2021 r. i wyniosła -8,38.

Wykres 8: Średni przyrost naturalny oraz urodzenia żywe i zgony na 1 000 ludności na obszarze OWP w latach 2014–2021

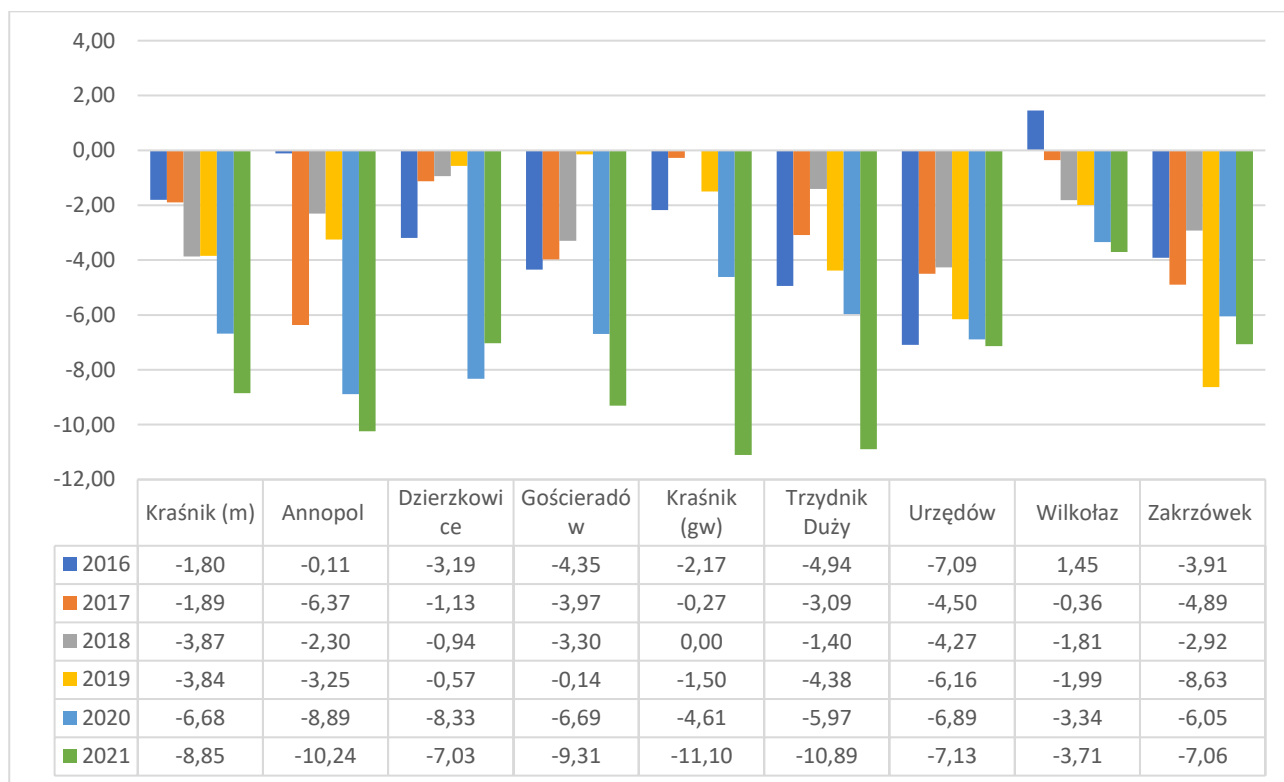
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 9: Średni przyrost naturalny oraz urodzenia żywe i zgony na 1 000 ludności na obszarze MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

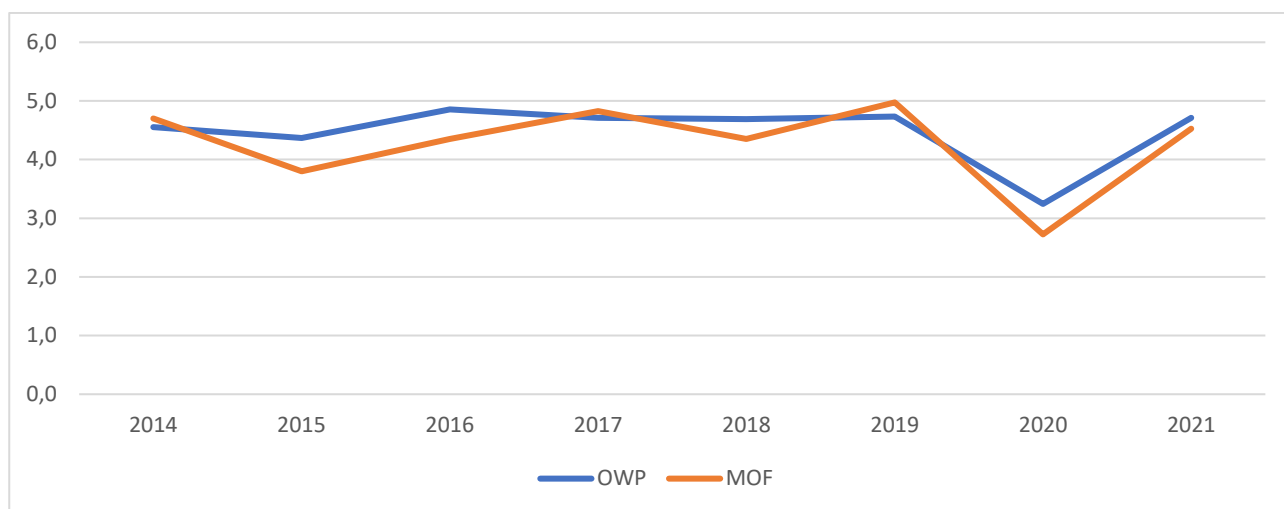
Wykres 10: Przyrost naturalny na 1 000 ludności w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie liczba zawieranych małżeństw w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ulegała wahaniom. Największy spadek odnotowano w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. – wówczas liczba małżeństw zawieranych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na terenie OWP spadła z 4,7 do 3,2, a na terenie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego – z 5 do 2,7.

Wykres 11: Średnia liczba małżeństw na 1 000 mieszkańców na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W ostatnim analizowanym roku najwięcej małżeństw w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców zawarto w Gminie Zakrzówek – wartość wskaźnika wyniosła wówczas 5,6. Największe spadki zawieranych małżeństw zanotowano w 2021 roku w Gminach Dzierzkowice, Kraśnik (m) i Urzędów. W 2021 roku wskaźniki zawieranych małżeństw w stosunku do roku 2014 najwyraźniej wzrosły w gminach: Trzydnik Duży, Gościeradów, Kraśnik (gw) i Zakrzówek.

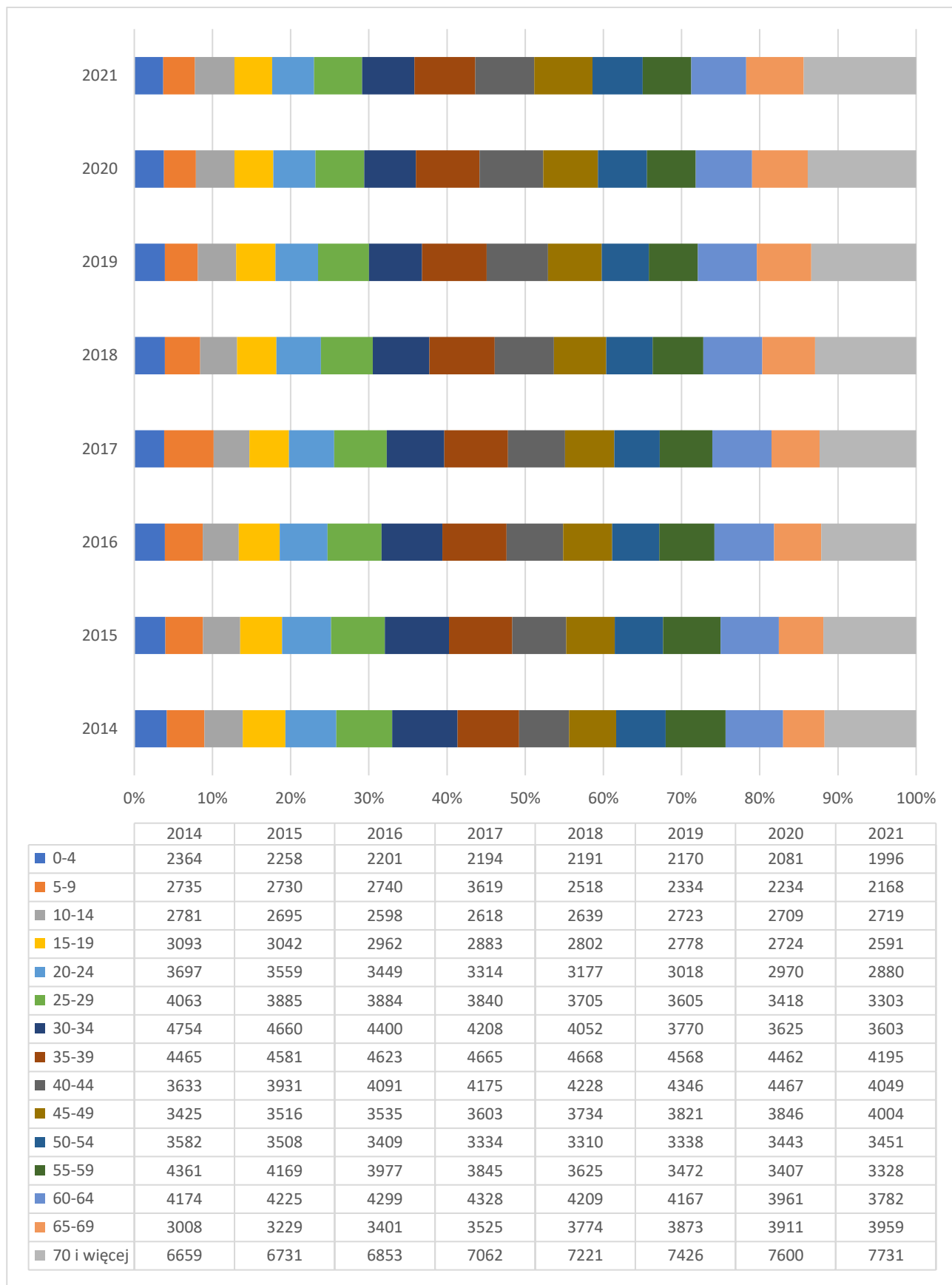
Tabela 6: Małżeństwa na 1 000 mieszkańców w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana
Kraśnik (m)	3,8	3,7	3,8	3,5	4,0	3,5	2,8	3,6	-5,26%
Annopol	4,9	5,1	4,8	5,2	4,5	5,1	2,6	5,2	6,12%
Dzierzkowice	4,8	2,8	3,8	6,2	4,5	6,2	1,5	4,2	-12,50%
Gościeradów	4,3	5,7	5,7	4,4	3,3	4,4	3,1	4,9	13,95%
Kraśnik (gw)	4,7	4,9	4,7	4,3	4,7	4,0	4,5	5,3	12,77%
Trzydnik Duży	3,5	4,0	4,9	4,6	7,2	5,9	5,2	4,4	25,71%
Urzędów	5,5	3,8	5,1	5,3	4,2	6,2	2,4	5,3	-3,64%
Wilkołaz	4,5	4,5	6,1	5,2	4,3	3,4	4,4	4,8	6,67%
Zakrzówek	5,0	4,8	4,8	3,7	5,5	3,9	3,3	5,6	12,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

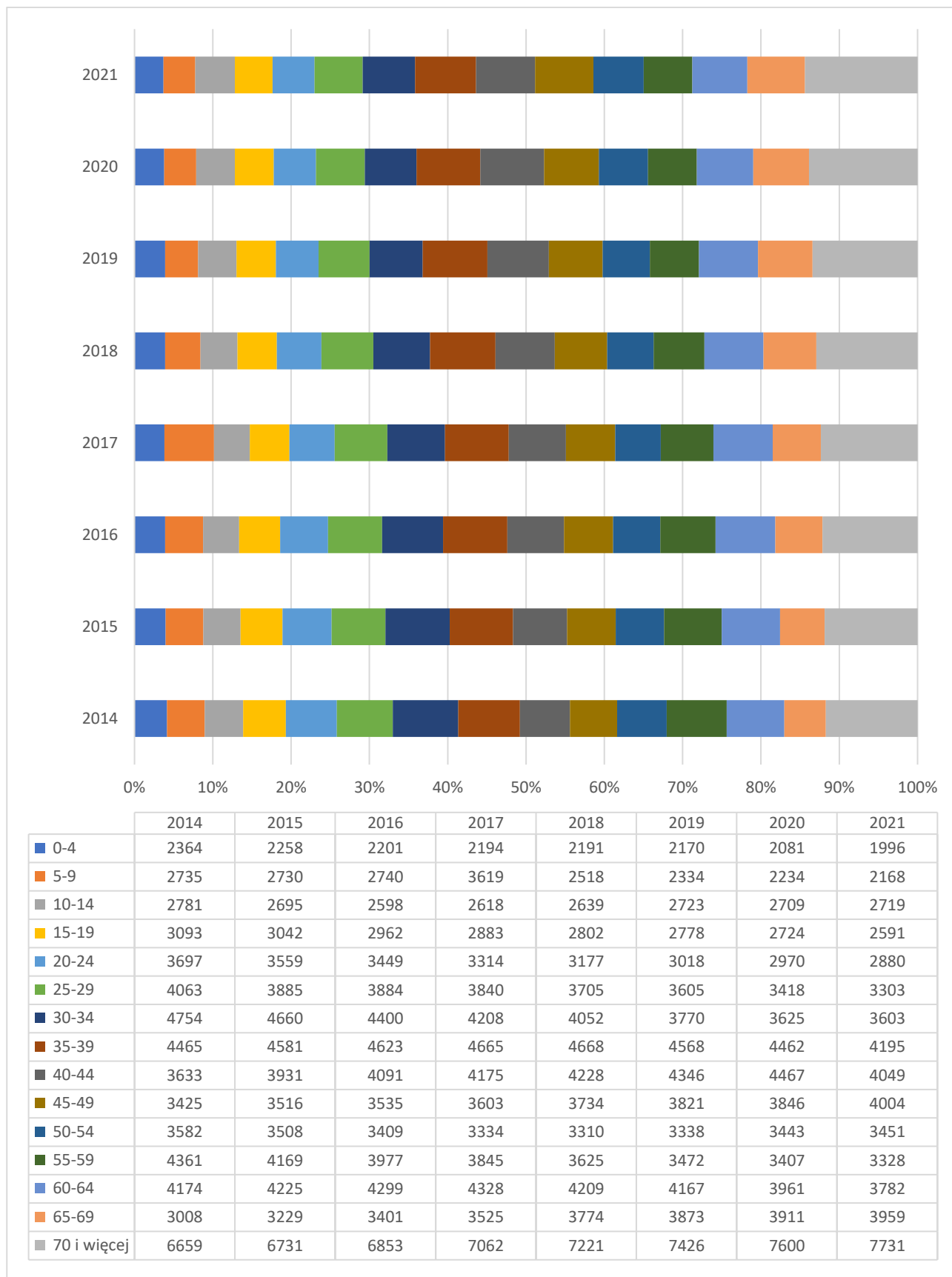
W 2014 r. osoby w wieku do 44 lat stanowiły ponad 56% społeczeństwa całego OWP, podczas gdy w ostatnim roku analizy odsetek ten zmniejszył się do 52,39%. Na poniższym wykresie przedstawiono strukturę ludności OWP według grup wieku w poszczególnych latach – na przestrzeni ośmiu analizowanych lat można zaobserwować zmniejszający się odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym na rzecz ludności w wieku poprodukcyjnym. Najliczniejszą grupą wiekową w gminach należących do Obszaru Współpracy Ponadlokalnej są ludzie w wieku powyżej 70 lat i stanowią oni 13,94% całej populacji.

Wykres 12: Ludność wg grup wieku na obszarze OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

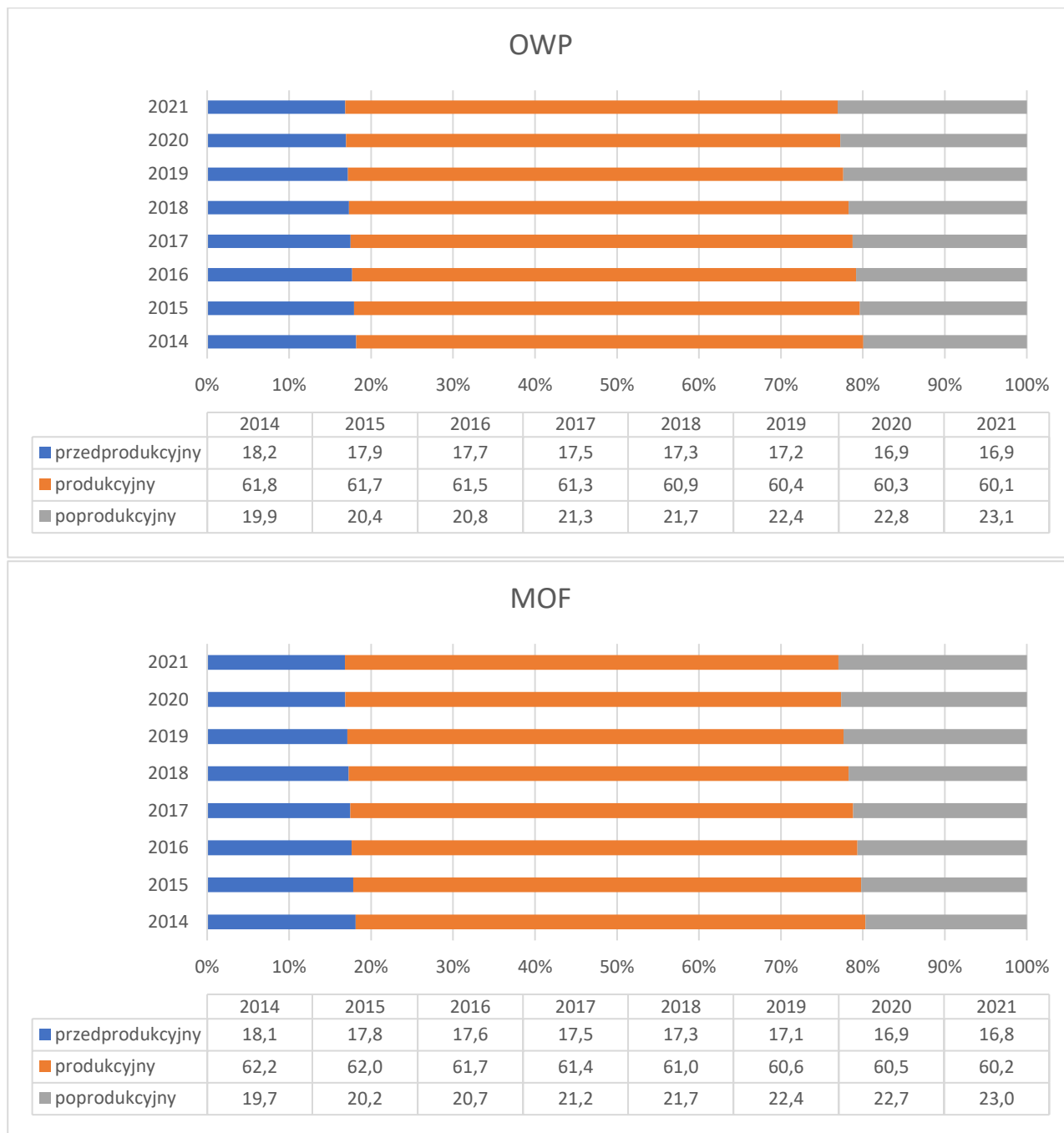
Wykres 13: Ludność wg grup wieku na obszarze MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

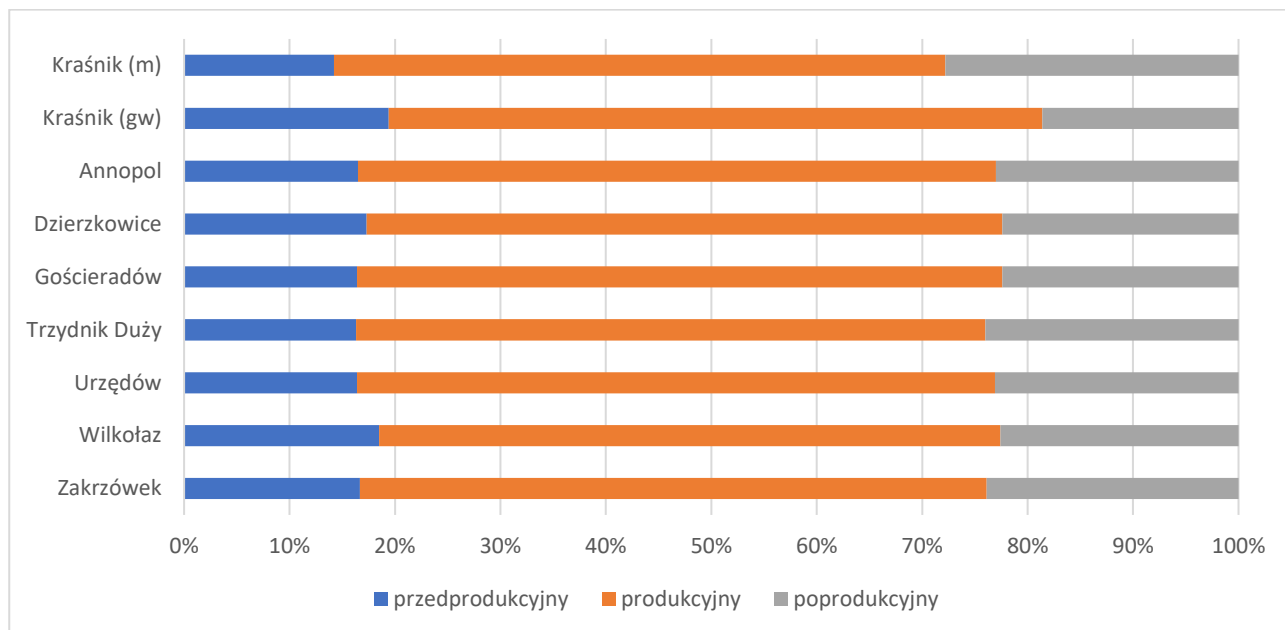
W latach 2014–2021 udział ludności w wieku przedprodukcyjnym na terenie OWP i MOF zmniejszył się o 1,3 %. Większa zmiana nastąpiła w udziale ludności w wieku produkcyjnym, który zmniejszył się o 1,8 % na terenie OWP i o 2 % na terenie MOF. Zwiększający się odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym o 3,1 % na terenie OWP i 3,3 % na terenie MOF wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa.

Wykres 14: Struktura demograficzna ludności wg ekonomicznych grup wieku na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2021 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

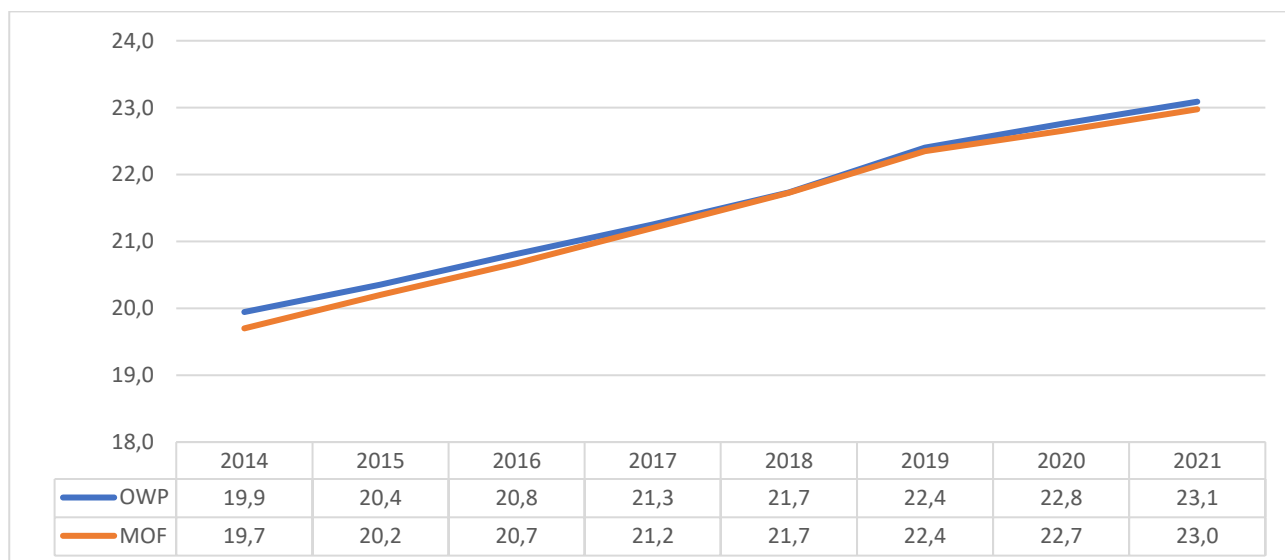
Wykres 15: Struktura demograficzna ludności wg ekonomicznych grup wieku w poszczególnych JST OWP w 2021 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wskaźnik ludności w wieku poprodukcyjnym w całym Obszarze Współpracy Ponadlokalnej systematycznie wzrastał, aby w 2021 r. osiągnąć poziom 23,1% całej ludności (na terenie MOF – 23%). Najwyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w 2021 r. odnotowano w Mieście Kraśnik (27,8% mieszkańców), a najniższy w Gminie Kraśnik (18,6%) oraz w gminach Gościeradów i Dzierzkowice (po 22,4%).

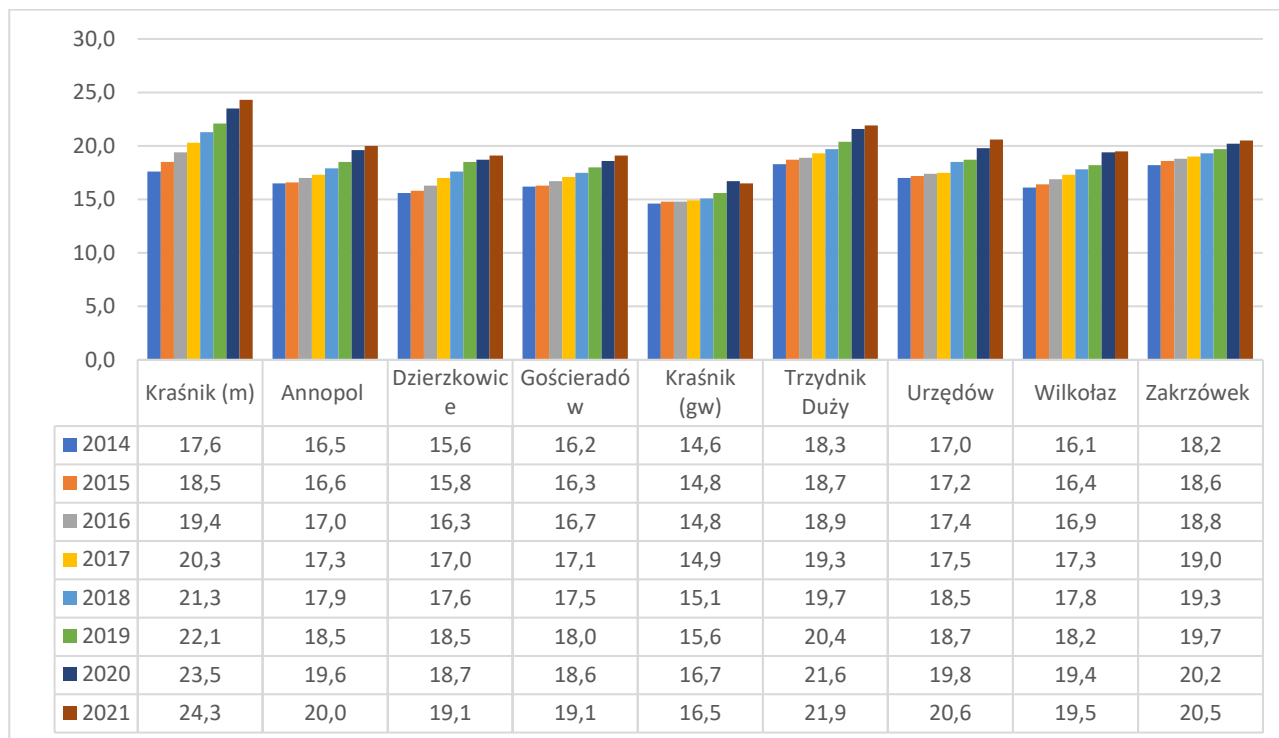
Wykres 16: Ludność w wieku poprodukcyjnym (w % ludności ogółem) na obszarze OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie w każdej z JST wchodzących w skład Obszaru Współpracy Ponadlokalnej można zauważyć wzrost odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym.

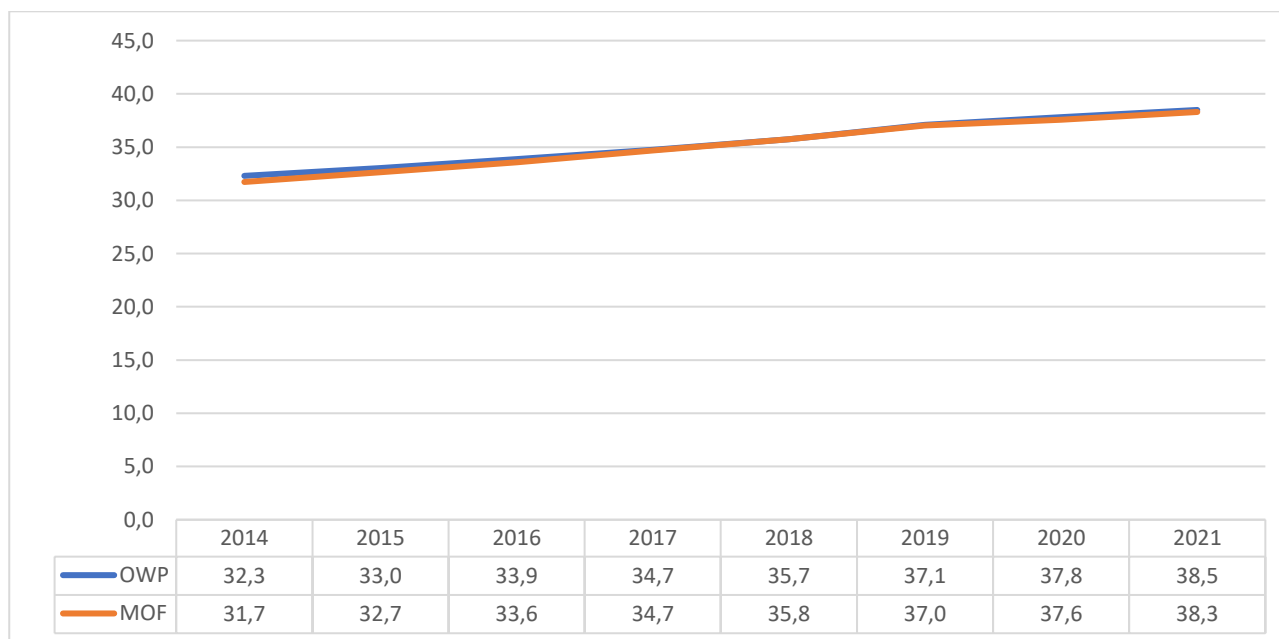
Wykres 17: Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Od 2014 r. wskaźnik obciążenia demograficznego na obszarze OWP i MOF systematycznie wzrastał. W 2021 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym na terenie OWP i MOF przypadało średnio 38 osób w wieku poprodukcyjnym. W ujęciu przestrzennym najwyższe wartości wskaźnika występowały w analizowanym okresie w Mieście Kraśnik i Gminie Trzydnik Duży, najniższe zaś w Gminie Gościeradów i Gminie Kraśnik. We wszystkich JST na obszarze OWP wartość wskaźnika od 2015 r. wzrastała.

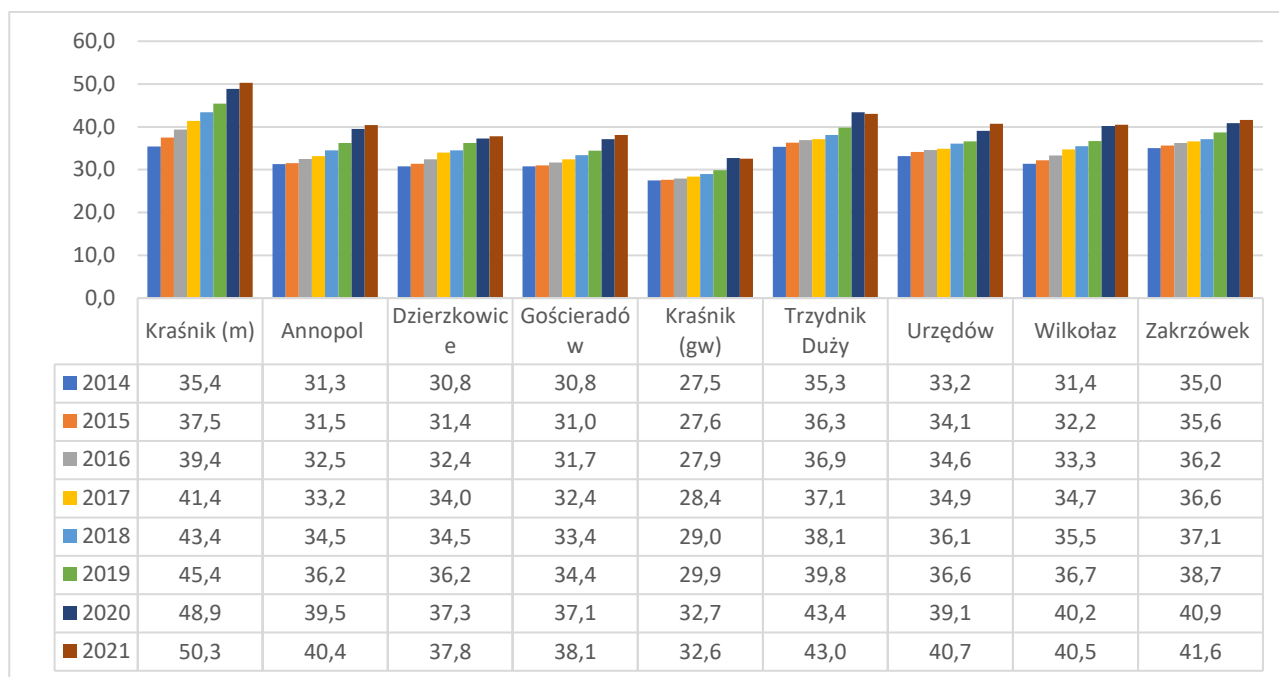
Wykres 18: Wskaźnik obciążenia demograficznego – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na terenie OWP i MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując wskaźnik obciążenia demograficznego w latach 2014–2021, widać tendencję wzrostową w każdej z gmin OWP. Największy wzrost, o ponad 35% zanotowało Miasto Kraśnik. W najmniejszym stopniu wartość wskaźnika wzrosła w gminie wiejskiej Kraśnik 9,45%.

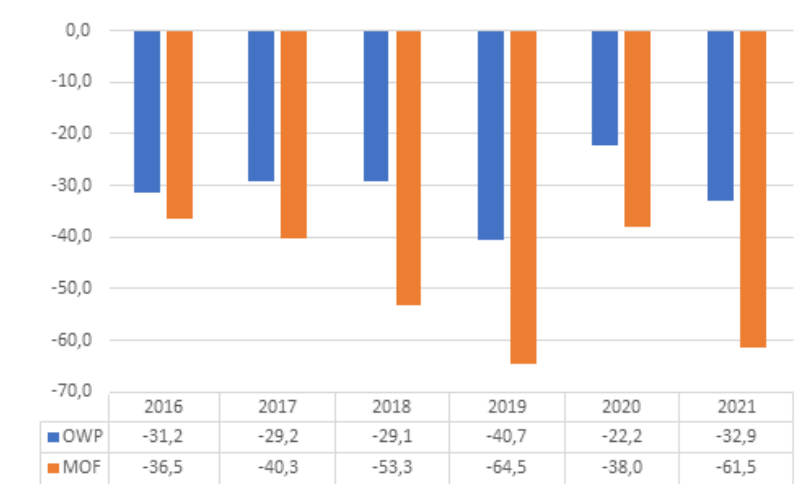
Wykres 19: Wskaźnik obciążenia demograficznego – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Sytuacja demograficzna kształtowana jest również przez migracje. Saldo migracji to różnica między liczbą zameldowań a wymeldowań. W analizowanym okresie na obszarze zarówno OWP, jak i MOF, saldo migracji było każdego roku ujemne, przy czym najwyższa ujemna wartość (średnia) wystąpiła w 2019 r. i na terenie OWP wyniosła -40,7, a na terenie MOF -64,5.

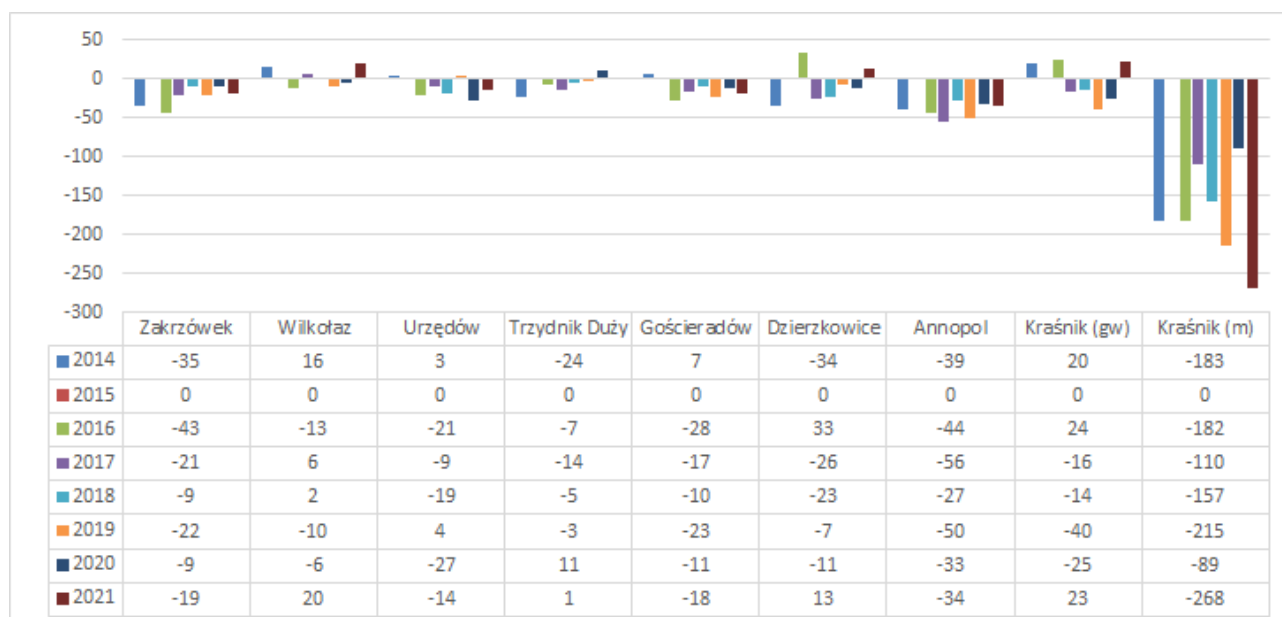
Wykres 20: Saldo migracji na obszarze OWP i MOF w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W całym analizowanym okresie we wszystkich jednostkach samorządowych wchodzących w skład OWP dominowały ujemne wartości salda migracji. Największa różnica pomiędzy osobami wyjeżdżającymi a przyjeżdżającymi cechowała Miasto Kraśnik. Najmniejsze bezwzględne wartości salda migracji występowały w Gminie Gościeradów, Zakrzówek, Wilkołaz i Trzydnik Duży.

Wykres 21: Saldo migracji w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 7 Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru *Demografia* oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

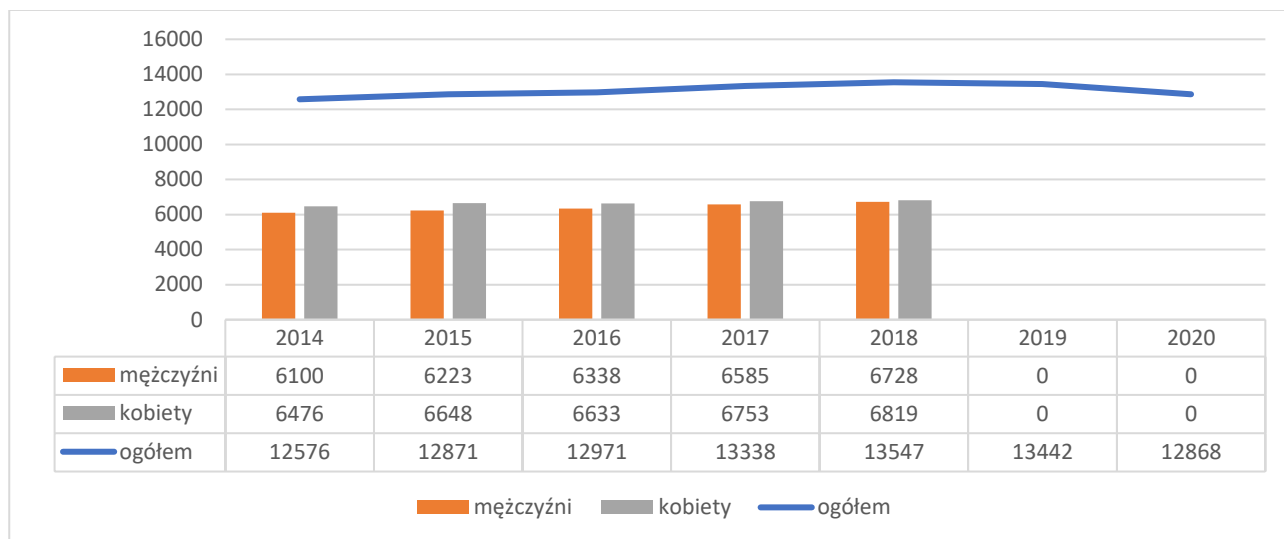
Najważniejsze wnioski wynikające z analizy

- Zmniejsza się ogólna liczba mieszkańców. We wszystkich gminach zakres uszczuplenia społeczności waha się od poziomu -3,48 (Wilkołaz) do poziomu -9,35 (Kraśnik miasto).
- Zwiększa się udział osób w wieku poprodukcyjnym (zjawisko starzenia się społeczeństwa). Proces starzenia się ludności Polski będący wynikiem korzystnego zjawiska, jakim jest wydłużanie trwania życia, jest pogłębiany niskim poziomem dzietności. Zmiany te są jednocześnie zintensyfikowane przez emigrację osób młodych. Rosnący udział osób starszych w strukturze ludności Polski wpłynie na zmianę sytuacji ekonomicznej OWP i MOF.
- Największy wzrost wskaźnika ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym odnotowano w mieście Kraśnik (35% wzrost) oraz w gminach Wilkołaz, Dzierzkowice, Annopol (ponad 20% wzrost). Najmniejszy wzrost (niemalże 10%) odnotowano w gminie wiejskiej Kraśnik – co oznacza, że zjawisko suburbanizacji dotyczy terenu gminy wiejskiej okalającej miasto. Pogłębianie się problemu suburbanizacji, szczególnie gdy jest ona niekontrolowana i związanych z nią kosztów społecznych, jak również kosztów dotyczących budowy i utrzymania infrastruktury dla nowo powstającej zabudowy mieszkaniowej. W kontekście nakładania się problemu suburbanizacji ze zjawiskiem wydłużania się okresu trwania życia szczególnie trudna będzie sytuacja osób starszych mieszkających w znacznym oddaleniu od centrów usługowych i opiekuńczych przy jednoczesnym pogorszeniu się mobilności tych osób.
- Skutkiem starzenia się społeczeństwa będą daleko idące potrzeby w zakresie opieki zdrowotnej i socjalnej – w tym wzrost udziału wydatków w tym obszarze. Przy zmniejszającej się liczbie dzieci, sektor edukacji również będzie wymagał przekształceń. Odplyw młodych, dobrze wykształconych osób do dużych aglomeracji miejskich lub poza granice kraju już powoduje efekt wymywania zasobów kapitału ludzkiego i utratę przez część regionów potencjału intelektualnego, skutkując zmniejszaniem ich szans rozwojowych.
- Wyzwaniem dla polityki rozwoju jest łagodzenie niekorzystnych skutków procesów demograficznych, takich jak starzenie się ludności, niski poziom dzietności, negatywne trendy wynikające z migracji wewnętrznych i zewnętrznych.

2.2.Rynek pracy

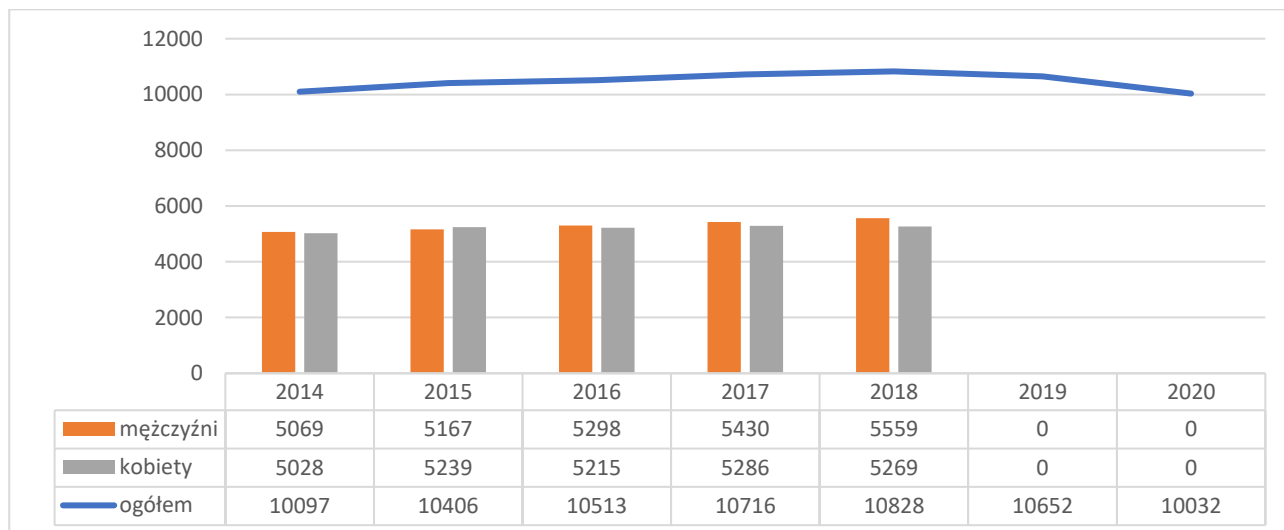
W latach 2014–2020 liczba pracujących ogółem na obszarze OWP i MOF do 2018 r. wzrastała, po czym w 2019 r. zmniejszyła się i wyniosła odpowiednio w 2020 roku 12 868 oraz 10 032 osób ogółem. Analiza struktury pracujących według płci na terenie OWP wskazuje na przewagę kobiet wśród osób zatrudnionych, zaś na terenie MOF – mężczyzn.

Wykres 22: Struktura pracujących wg płci na obszarze OWP w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych (od 2019 brakuje danych nt. pracujących kobiet i mężczyzn w gminach Gościeradów i Dzierzkowice, dane za 2021 rok są niedostępne w GUS).

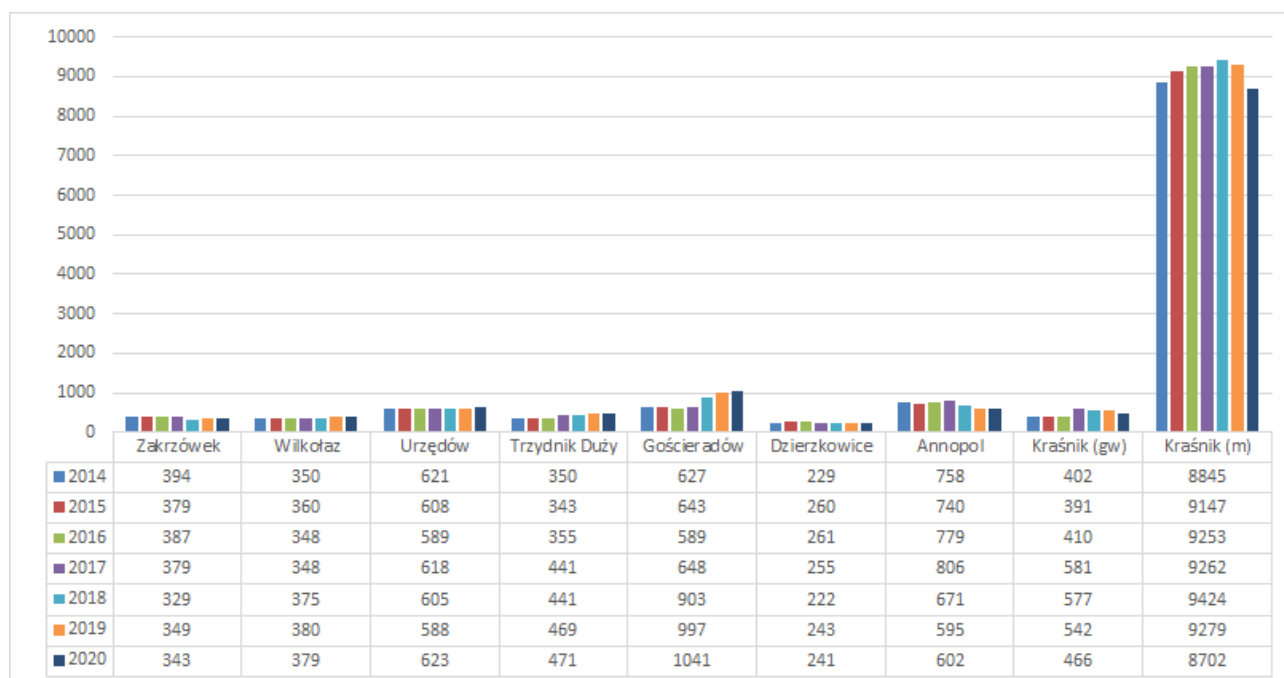
Wykres 23: Struktura pracujących wg płci na obszarze MOF w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych – Bank Danych Lokalnych (od 2019 brakuje danych nt. pracujących kobiet i mężczyzn w gminach Gościeradów i Dzierzkowice, dane za 2021 rok są niedostępne w GUS).

Pod kątem liczby pracujących osób na terenie OWP zdecydowanie dominowało Miasto Kraśnik, w którym w 2020 r. liczba pracujących wyniosła 8072 osób (niemal 68% wszystkich pracujących na terenie OWP i ponad 86,7% wszystkich pracujących na terenie MOF). Taka wartość jest wynikiem umiejscowienia w Mieście Kraśnik dużych zakładów przemysłowych, m.in. Fabryki Łożysek Tocznych – Kraśnik S.A.

Wykres 24: Liczba pracujących ogółem w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie w Gminie Urzędów, Gminie Kraśnik, Gminie Trzydnik Duży oraz Gminie Wilkołaz liczba pracujących mężczyzn zwiększyła się. W przypadku kobiet wzrost nastąpił w: Gminie Kraśnik, Gminie Trzydnik Duży, Gminie Wilkołaz. Co ciekawe zmniejszyła się udział osób pracujących na terenie MOF w stosunku do pracujących na terenie OWP z 80,2% w roku 2014 do 77,9% w roku 2020.

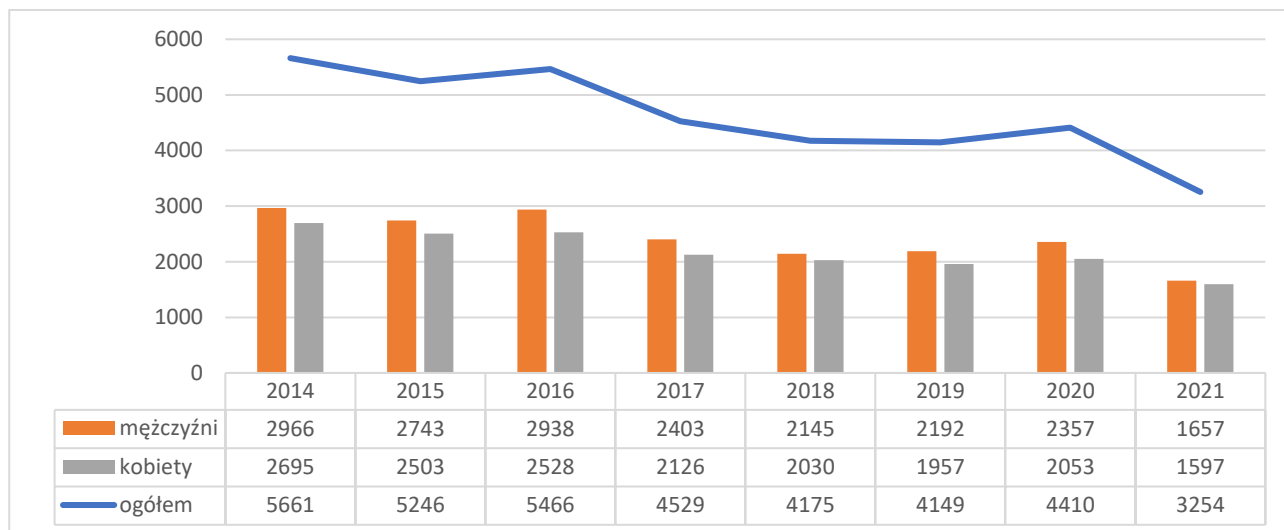
Tabela 8 : Struktura pracujących wg płci w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020

	MĘŻCZYŹNI								KOBIETY							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	zmiana	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	zmiana
Zakrzówek	139	144	149	143	116	123	109	-21,6%	255	235	238	236	213	226	234	-8,2%
Wilkołaz	170	178	167	169	184	183	174	2,4%	180	182	181	179	191	197	205	13,9%
Urzędów	209	204	186	198	192	180	221	5,7%	412	404	403	420	413	408	402	-2,4%
Trzydnik Duży	105	99	109	161	149	152	166	58,1%	245	244	246	280	292	317	305	24,5%
Gościeradów	272	294	254	298	451	bd	bd	bd	355	349	335	350	452	bd	bd	bd
Dzierzkowice	91	120	116	118	75	bd	bd	bd	138	140	145	137	147	bd	bd	bd
Annopol	345	341	361	384	269	228	262	-24,1%	413	399	418	422	402	367	340	-17,7%
Kraśnik (gw)	229	216	228	328	327	306	244	6,6%	173	175	182	253	250	236	222	28,3%
Kraśnik (m)	4540	4627	4768	4786	4965	4870	4516	-0,5%	4305	4520	4485	4476	4459	4409	4186	-2,8%
SUMA	6100	6223	6338	6585	6728	bd	bd	bd	6476	6648	6633	6753	6819	bd	bd	bd

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych na obszarze OWP do 2019 r. zmniejszała się, po czym w 2020 r. wzrosła do poziomu 4 410 osób aby ponownie zmaleć w 2021 roku do poziomu 3 254 osób. Wśród osób bezrobotnych przeważali mężczyźni.

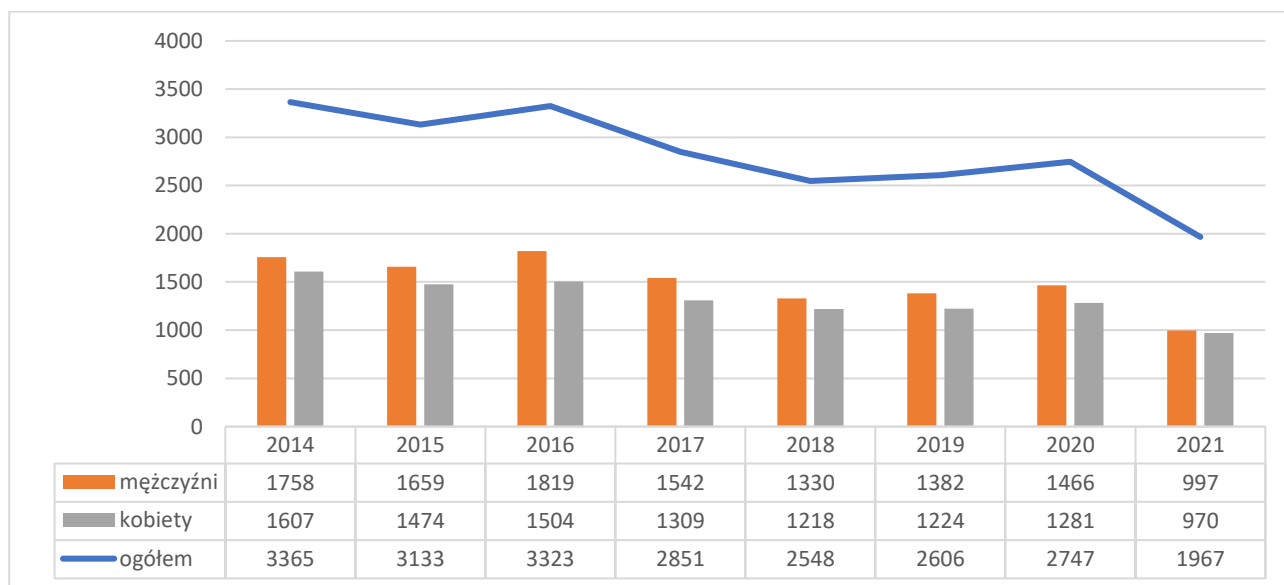
Wykres 25: Struktura zarejestrowanych bezrobotnych wg płci na obszarze OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W przypadku MOF liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych zmniejszała się do 2018 r., a w 2020 r. wyniosła 2 747, przy czym w 2021 spadła do najniższego poziomu od lat, tj. 1967 osób. Pod kątem płci w strukturze bezrobotnych również dominowali mężczyźni.

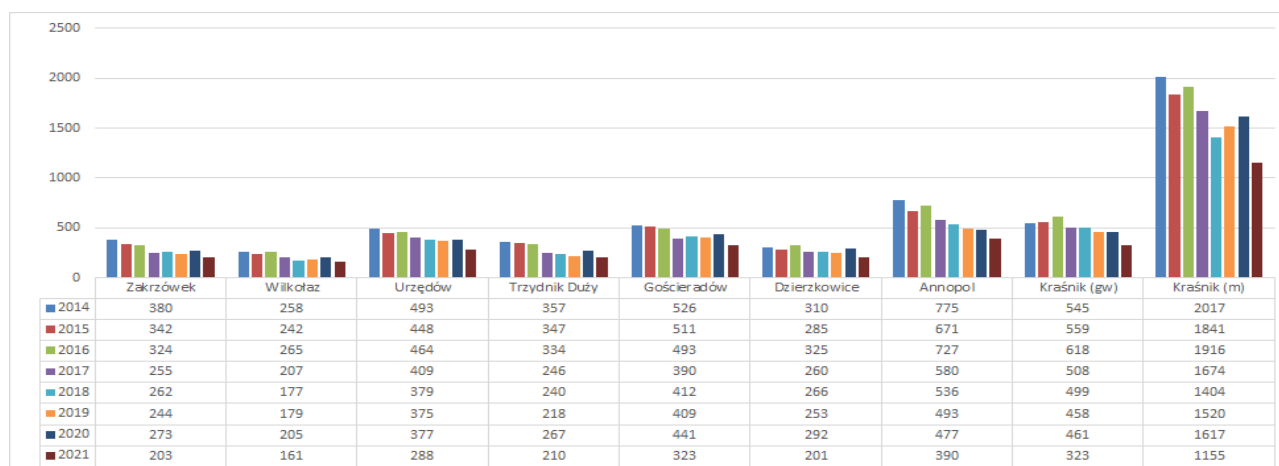
Wykres 26: Struktura zarejestrowanych bezrobotnych wg płci na obszarze MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie najczęściej zarejestrowanych osób bezrobotnych było w Mieście Kraśnik. Ich liczba początkowo zmniejszała się, ale od 2018 r. do 2020 r. wzrosła do poziomu 1 617. Bezrobotni z Miasta Kraśnik stanowili w 2020 r. 37% wszystkich osób bezrobotnych zarejestrowanych na terenie OWP. W ostatnim roku analizy najmniej zarejestrowanych osób bezrobotnych odnotowano w Gminie Wilkołaz.

Wykres 27: Liczba zarejestrowanych bezrobotnych ogółem w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie w każdej Gminie wchodzącej w skład OWP nastąpił spadek zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn, największy odnotowano w Gminie Annapol (-50,4%), najmniejszy natomiast w Gminie Dzierzkowice (-28,8%). Liczba bezrobotnych kobiet w największym stopniu zmniejszyła się w Gminie Zakrzówek (-50,3%), a w najmniejszym w Gminie Wilkołaz (-21,8%).

Tabela 9: Struktura zarejestrowanych bezrobotnych w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

	mężczyźni										kobiety							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	zmiana
Zakrzówek	213	185	174	137	142	134	161	120	-43,7%	167	157	150	118	120	110	112	83	-50,3%
Wilkołaz	148	132	148	112	91	89	103	75	-49,3%	110	110	117	95	86	90	102	86	-21,8%
Urzędów	262	234	238	210	200	211	204	140	-46,6%	231	214	226	199	179	164	173	148	-35,9%
Trzydnik Duży	202	181	177	124	131	121	133	106	-47,5%	155	166	157	122	109	97	134	104	-32,9%
Gościeradów	260	250	246	193	199	217	243	168	-35,4%	266	261	247	197	213	192	198	155	-41,7%
Dzierzkowice	163	154	189	145	154	138	150	116	-28,8%	147	131	136	115	112	115	142	85	-42,2%
Annapol	385	336	374	295	252	249	251	191	-50,4%	390	335	353	285	284	244	226	199	-49,0%
Kraśnik (gw)	282	278	336	252	253	229	246	151	-46,5%	263	281	282	256	246	229	215	172	-34,6%
Kraśnik (m)	1051	993	1056	935	723	804	866	590	-43,9%	966	848	860	739	681	716	751	565	-41,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 10: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru Rynek pracy oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy

- Niekorzystne zmiany demograficzne prowadzą zarówno do przeobrażeń na rynku pracy, jak i do zmiany struktury gospodarki. Zmiany liczby ludności mają wpływ na zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi, w tym infrastrukturę transportową czy zdrowotną.
- W skali OWP (podobnie jak w skali kraju) zauważalny jest proces przestrzennej koncentracji bezrobocia rejestrowanego w słabiej rozwiniętych obszarach o niższym popycie na pracę.
- Zmniejsza się liczba osób bezrobotnych, jednak liczba osób bezrobotnych oraz osób potencjalnie aktywnych zawodowo daje obraz nie w pełni wykorzystanych zasobów pracy. W ogólnej populacji osób bezrobotnych uwagę zwraca grupa znajdująca się na pograniczu między pracą a bezrobociem oraz biernością zawodową. Stanowią ją osoby z niepełnosprawnościami, osoby poszukujące pracy, ale niegotowe do jej podjęcia oraz bierne zawodowo nieposzukujące pracy, a także osoby korzystające ze świadczeń emerytalnych i

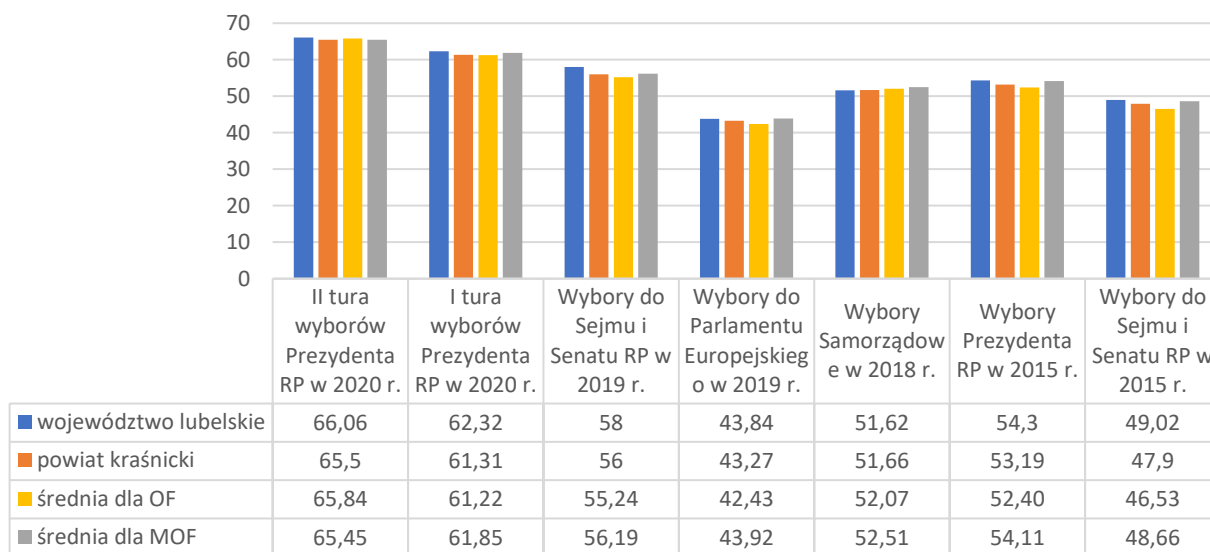
rentowych, które mogłyby uczestniczyć w rynku pracy. Duży odsetek osób biernych zawodowo w tych grupach społecznych spowodowany jest m.in. trudnościami w zapewnieniu opieki nad dziećmi i osobami niesamodzielnymi, brakiem umiejętności poszukiwanych na rynku pracy, brakiem przystępnych cenowo mieszkań na wynajem. Usunięcie tych barier pozytywnie wpłynie na lepsze wykorzystanie zasobów ludzkich.

- Wysokie bezrobocie ukryte i niski udział kobiet w rynku pracy wciąż rejestrowane jest na obszarach wiejskich.
- Aktywizacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa będzie stanowić istotną kwestię w świetle zmian gospodarczych i przekształcania się sektora rolniczego w bardziej produktywny i wydajny, a jednocześnie mniej pracochłonny.
- Zachodzące zmiany demograficzne oraz skutki emigracji wewnętrznych i zagranicznych niekorzystanie wpływają na rynek pracy. Poważnym problemem staje się pozyskanie pracowników posiadających określone kompetencje zawodowe niezbędne w nowych sektorach gospodarki oraz wynikające ze zmian technologicznych. Mimo, że średni poziom wykształcenia wzrósł i tym samym poprawiła się ogólna jakość podaży pracy, to umiejętności pracowników coraz częściej nie odpowiadają potrzebom zgłaszanym przez pracodawców. Skutkuje to bezrobociem w pewnych grupach zawodowych i jednoczesnym niedoborem pracowników (m.in. wykwalifikowanych spawaczy, elektryków, mechaników, inżynierów) w innych branżach (np. w budownictwie, logistyce i informatyce).
- Niedopasowanie struktury kształcenia do potrzeb rynku pracy jest główną przyczyną niskiej aktywności zawodowej ludzi młodych. Powodem tego stanu rzeczy jest m.in. system finansowania edukacji premiujący kierunki kształcenia, które cieszą się największą popularnością wśród uczniów, a nie te, które w największym stopniu odpowiadają na obecne i prognozowane zapotrzebowanie rynku pracy. W obszarze szkolnictwa zawodowego zasadniczym problemem była niedostateczna współpraca między technikami oraz szkołami zasadniczymi zawodowymi a środowiskiem pracodawców. Szczególnie ważne jest zapewnienie udziału lokalnych firm w procesie kształcenia umiejętności zawodowych.
- Niedostateczny poziom aktywności zawodowej dotyczy również osób z niepełnosprawnościami. Wśród tej grupy (w wieku 16 lat i więcej) współczynnik aktywności zawodowej w Polsce w 2018 r. wyniósł 17,3%. Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami będzie szczególnie ważna na obszarach wiejskich, gdzie występują największe trudności w znalezieniu zatrudnienia dla takich osób.
- Tendencje zmian bezrobocia rejestrowanego w regionie odzwierciedlają sytuację krajową, ale stopa bezrobocia przewyższa średnią krajową.
- Niepokojącym zjawiskiem jest utrzymywanie się wysokiego udziału osób biernych zawodowo. Częściowo jest to efekt rosnącej liczby osób w wieku emerytalnym, relatywnie niskiego zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami oraz ukrytego bezrobocia w rolnictwie, a także występującego braku zainteresowania pracą.
- Wśród biernych zawodowo wysoki jest udział osób młodych do 30 roku życia oraz osób długotrwale bezrobotnych.
- Konieczne są działania zachęcające i stymulujące ludzi do podejmowania pracy, podnoszenia, uzupełnienia i zmiany kwalifikacji zawodowych oraz kształtowania postaw przedsiębiorczych.

2.3. Aktywność społeczna mieszkańców

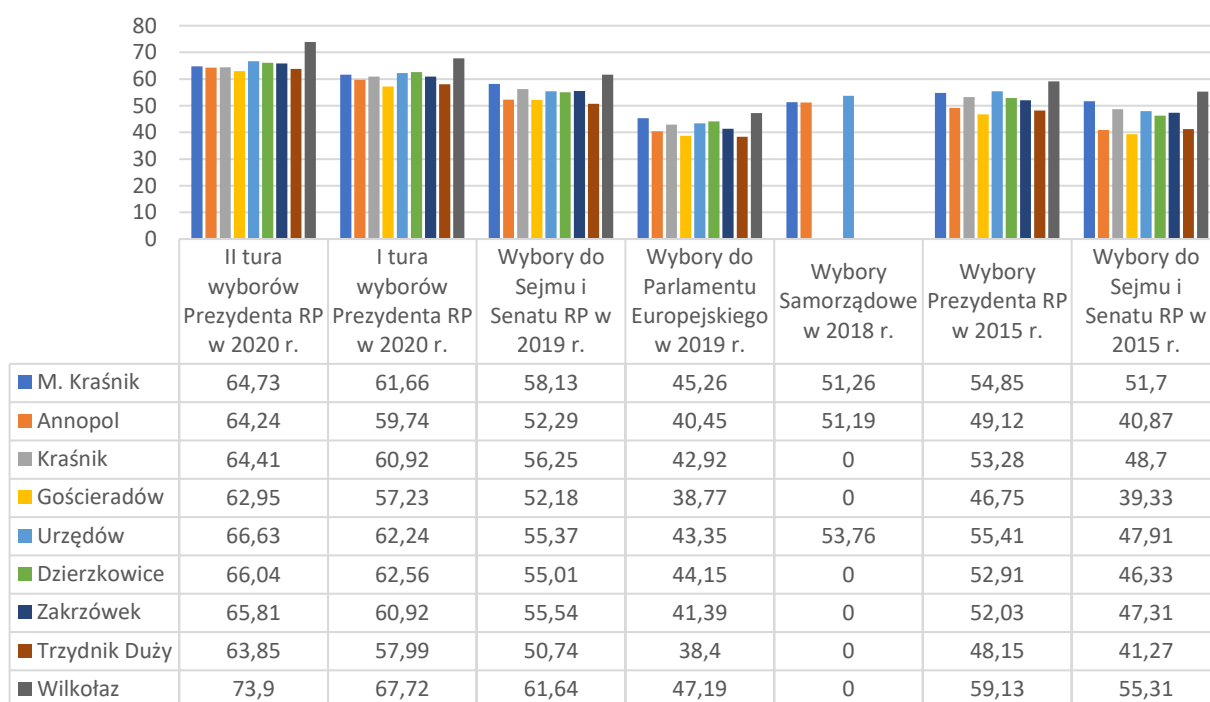
O aktywności społecznej mieszkańców świadczy m.in. uczestnictwo w wyborach. Średnia frekwencja dla całego Obszaru Funkcjonalnego w analizowanym okresie była zbliżona do wyników dla powiatu kraśnickiego i województwa lubelskiego. Najwyższa frekwencja wystąpiła przy wyborach prezydenckich w 2020 r., a najniższa – w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. Na wykresie 29 zaprezentowano wyniki frekwencji dla każdej JST wchodzącej w skład OWP. W przypadku wyborów samorządowych przeprowadzonych w 2018 r. dane są niepełne, co wynika z ich braku na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej.

Wykres 28: Średnia frekwencja w wyborach w latach 2015–2020 na terenie OWP i MOF, w porównaniu z powiatem kraśnickim oraz województwem lubelskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiej Komisji Wyborczej, www.pkw.gov.pl.

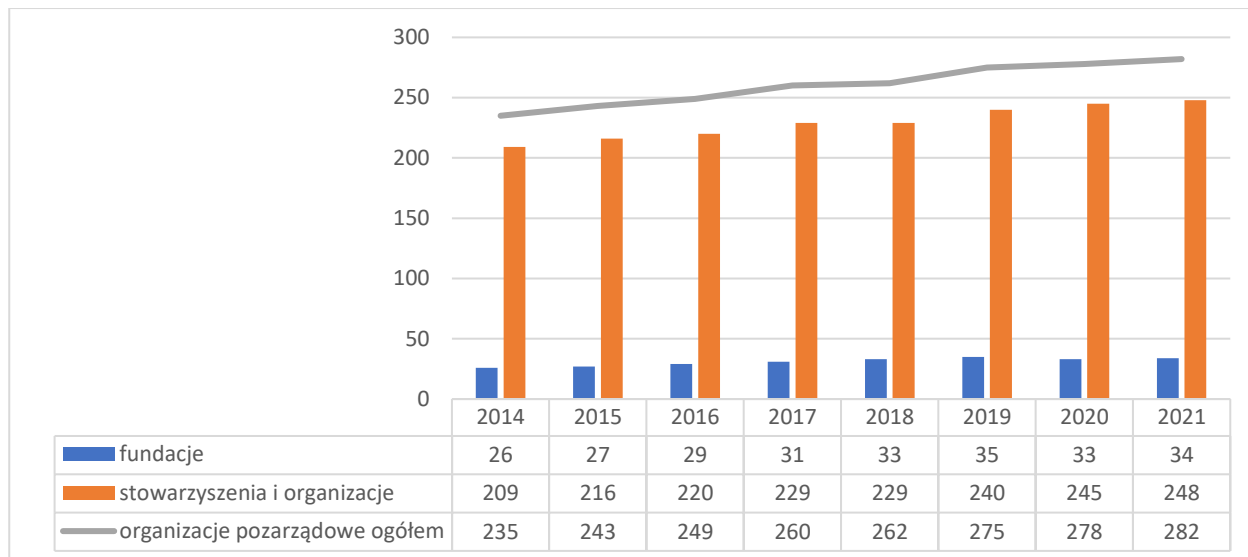
Wykres 29: Frekwencja w wyborach w latach 2015–2020 na terenie poszczególnych JST wchodzących w skład OWP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiej Komisji Wyborczej, www.pkw.gov.pl.

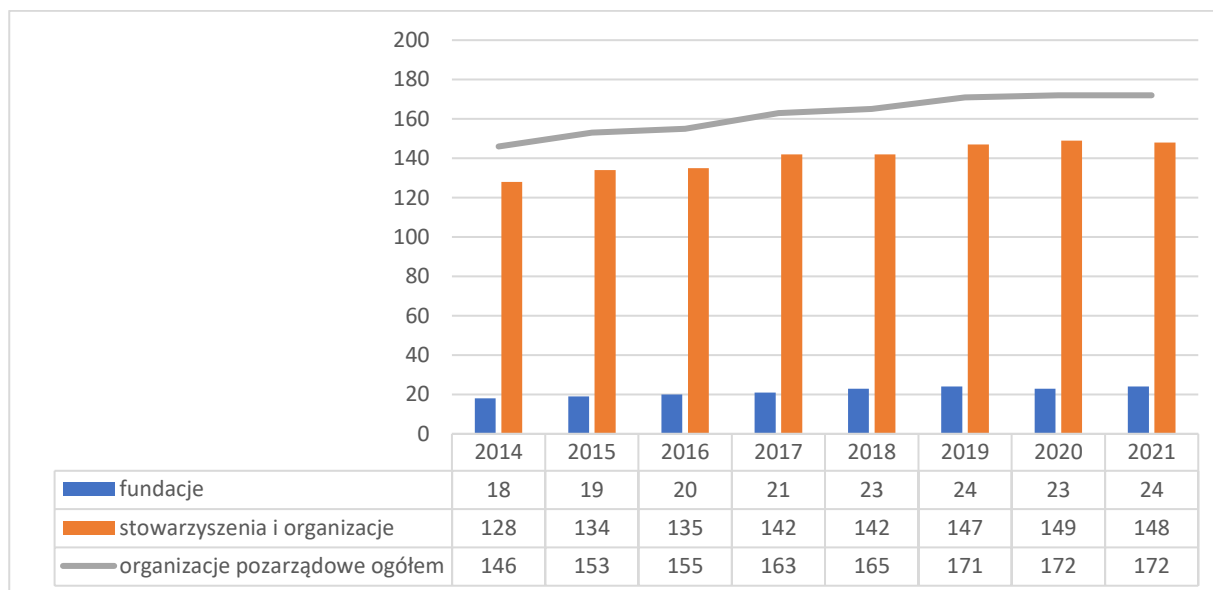
O aktywności społecznej mieszkańców świadczy również liczba istniejących organizacji pozarządowych. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, na obszarze OWP w 2021 r. działalność prowadziło 282 organizacje pozarządowych łącznie, w tym 248 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Na terenie MOF łączna liczba organizacji pozarządowych wyniosła 172, z czego 148 to stowarzyszenia i organizacje społeczne.

Wykres 30: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na obszarze OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

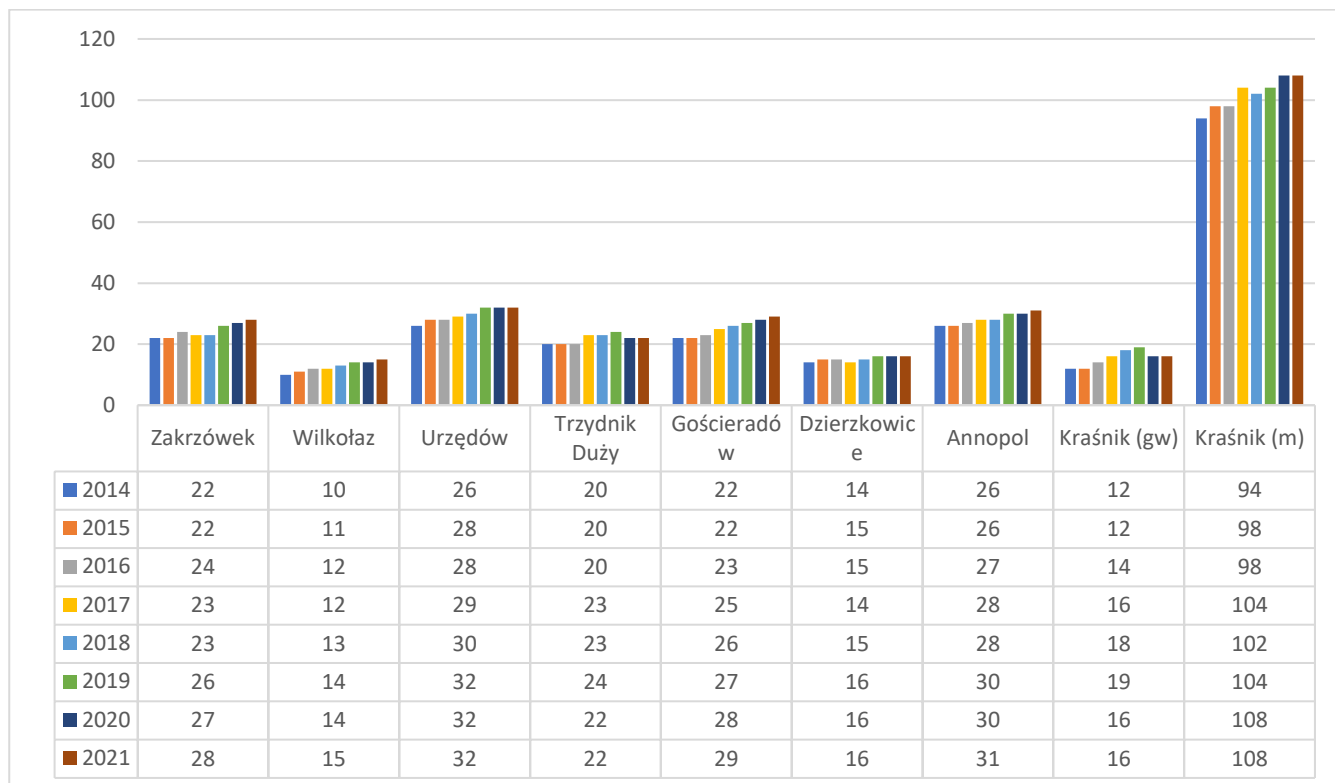
Wykres 31: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na obszarze MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Największa liczba organizacji pozarządowych zarejestrowana była na terenie Miasta Kraśnik, a najmniejsza – Gminy Wilkołaz. W większości JST wchodzących w skład OWP liczba organizacji pozarządowych w analizowanym okresie wzrosła (za wyjątkiem gminy wiejskiej Kraśnik i gminy Trzydnik Duży).

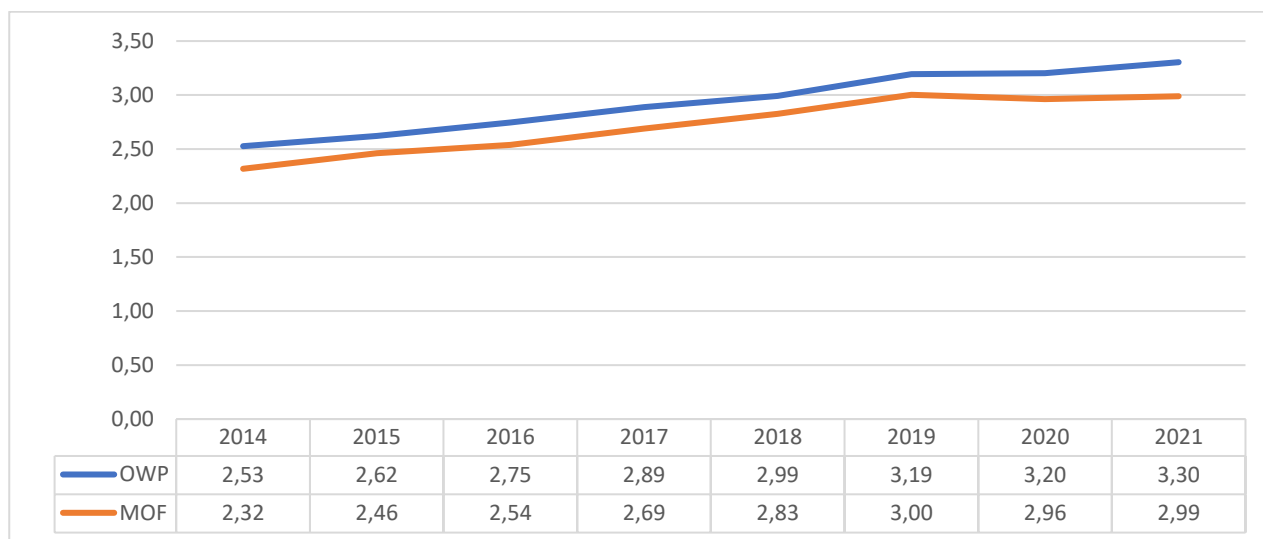
Wykres 32: Liczba organizacji pozarządowych zarejestrowanych w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców na terenie OWP wzrastała i w 2021 r. wyniosła 3,3. W przypadku MOF do 2019 r. wartość wskaźnika również rosła, by w przedostatnim roku analizy nieznacznie spaść do poziomu 2,96. Ostatecznie w roku 2021 wskaźnik niemalże wyrównał do poziomu z 2020 roku wynosząc 2,99.

Wykres 33: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców na terenie OWP i MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Miejszem kultywowania polskiej tradycji, pielęgnowania sztuki ludowej i jednocześnie doskonalenia umiejętności gospodarowania są koła gospodyń wiejskich. Na obszarze OWP koła gospodyń wiejskich prowadziły działalność w¹:

- 1) Gminie Annapol:
 - KGW w Grabówce,
 - KGW w Sieciechowie Dużym,
 - KGW w Dąbrowie,
 - KGW w Kopcu,
 - KGW w Suchej Wólce,
 - KGW „Wymysłowiacy” w Wymysłowie;
- 2) Gminie Dzierzkowice:
 - KGW Dzierzkowice-Zastawie „Zastawianki”,
 - KGW w Dzierzkowicach Woli „Gryczanki”,
 - KGW w Terpentynie;
- 3) Gminie Gościeradów:
 - KGW w Mniszku,
 - KGW w Szczecynie,
 - KGW w Suchodołach,
 - KGW w Marynopolu,
 - KGW „Tataczanki” w Salominie,
 - KGW „Wólczanki” w Wólce Gościeradowskiej,
 - KGW w Liśniku Dużym,
 - KGW w Gościeradowie;
- 4) Gminie Kraśnik:
 - KGW w Stróży,
 - KGW Sołectwa Lasy,
 - KGW w Pasiece Kolonii,
 - KGW 39.5 w Stróży Kolonii,
 - KGW w Kowalinie;
- 5) Gminie Trzydnik Duży:
 - KGW w Woli Trzydnickiej,
 - KGW w Rzeczycy Księżej,
 - KGW w Łychowie Gościeradowskim,
 - KGW w Węglinie,
 - KGW w Rzeczycy Ziemiańskiej,
 - KGW w Węglinku,
 - KGW w Łychowie Szlacheckim,
 - KGW „Przyjazna Wieś Olbięcín”,
 - KGW przy Stowarzyszeniu Przyjaciół Trzydnika Dużego,
 - KGW Liśniczanki w Liśniku Małym;
- 6) Gminie Urzędów:
 - KGW w Popkowicach,
 - KGW w Zadworzu,
 - KGW w Mikołajówce,
 - KGW w Bęczynie,
 - KGW w Leszczynie;

¹ Źródło: <https://krkgw.arimr.gov.pl> [dostęp w dn. 09.01.2023 r.].

- 7) Gminie Wilkołaz:
 - KGW w Obrokach,
 - Stowarzyszenie KGW w Wólce Rudnickiej,
 - KGW w Wilkołazie Pierwszym;
- 8) Gminie Zakrzówek:
 - KGW w Sulowie,
 - KGW w Rudniku Drugim,
 - KGW w Rudniku Pierwszym,
 - KGW w Studziankach,
 - KGW w Studziankach Kolonii,
 - KGW w Bystrzycy,
 - KGW w Rudkach,
 - Koło Gospodyń i Gospodarzy Wiejskich Majdan-Grabina „Trześniarze”,
 - KGW w Zakrzówku.

Tabela 11 Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru *Aktywność społeczna* oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

Najważniejsze wnioski wynikające z analizy

- W społeczeństwach współczesnych wyróżnia się trzy podstawowe sektory, które funkcjonują autonomicznie, a jednocześnie uzupełniają się nawzajem w zakresie prowadzonej działalności. Trzeci sektor jest tzw. sektorem obywatelskim. Skupia on zarówno instytucjonalne, jak i nieformalne aktywności działaczy społecznych, realizujących różnorodne projekty nienastawione na zysk, lecz na polepszenie jakości życia we wspólnocie. Wzajemne relacje międzyludzkie i społeczne, jak również poziom zaufania i aktywności obywatelskiej budują kapitał społeczny i stanowią cenny zasób determinujący rozwój kraju i regionów. Jednym z istotnych wskaźników obrazujących poziom kapitału społecznego jest m.in. działalność organizacji społecznych. W skali całego kraju, na 10 tys. mieszkańców przypadło średnio ponad 20 aktywnych organizacji – podczas gdy na terenie OWP 3,3 a MOF 2,99.
- Drugim istotnym wskaźnikiem odnoszącym się do kapitału społecznego jest poziom zaufania społecznego i odpowiedzialności demokratycznej (udział w wyborach powszechnych), który decyduje o dobrych relacjach społecznych, dbaniu o dobro wspólne i współpracy.

3. SZKOLNICTWO I WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

3.1. Wychowanie przedszkolne i szkolne

Sieć systemu oświaty i wychowania na terenie Obszaru Funkcjonalnego w analizowanym okresie tworzyły²:

- I. Przedszkola, punkty przedszkolne i zespoły wychowania przedszkolnego w:
 - 1) Mieście Kraśnik:
 - Przedszkole Miejskie nr 1 Słoneczny Promyk w Kraśniku,
 - Przedszkole Miejskie nr 2 w Kraśniku,
 - Przedszkole Miejskie nr 4 w Kraśniku,
 - Przedszkole Miejskie nr 5 w Kraśniku,
 - Przedszkole Miejskie nr 6 w Kraśniku,
 - Przedszkole Miejskie nr 7 w Kraśniku,
 - Integracyjne Przedszkole Miejskie nr 3 w Kraśniku;
 - 2) Gminie Annopol:
 - Przedszkole w Annopolu;
 - 3) Gminie Dzierzkowice:
 - Przedszkole w Terpentynie,
 - Punkt Przedszkolny w Dzierzkowicach-Woli;
 - 4) Gminie Gościeradów:
 - Publiczne Przedszkole w Gościeradowie,
 - Publiczne Przedszkole w Księżomierzy;
 - 5) Gminie Kraśnik:
 - Przedszkole w Stróży;
 - 6) Gminie Trzydnik Duży:
 - Przedszkole w Olbięcinie,
 - Przedszkole w Rzeczycy Ziemiańskiej,
 - Przedszkole w Woli Trzydnickiej;
 - 7) Gminie Urzędów:
 - Przedszkole Publiczne w Urzędowie;
 - 8) Gminie Wilkołaz:
 - Przedszkole Gminne w Wilkołazie;
 - 9) Gminie Zakrzówek:
 - Publiczne Przedszkole w Zakrzówku;
- II. Szkoły podstawowe i ponadpodstawowe w:
 - 1) Mieście Kraśnik:
 - Szkoła Podstawowa nr 1 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Kraśniku,
 - Szkoła Podstawowa nr 2 im. Mikołaja Kopernika w Kraśniku,
 - Szkoła Podstawowa nr 3 im. Adama Mickiewicza w Kraśniku,
 - Szkoła Podstawowa nr 4 im. Kornela Makuszyńskiego w Kraśniku,
 - Szkoła Podstawowa nr 5 im. Henryka Sienkiewicza w Kraśniku,
 - Szkoła Podstawowa nr 6 im. Jana Pawła II w Kraśniku,
 - Szkoła Podstawowa Specjalna w Kraśniku,
 - I Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki w Kraśniku,
 - II Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Reja w Kraśniku,
 - III Liceum Ogólnokształcące im. Juliusza Słowackiego w Kraśniku,

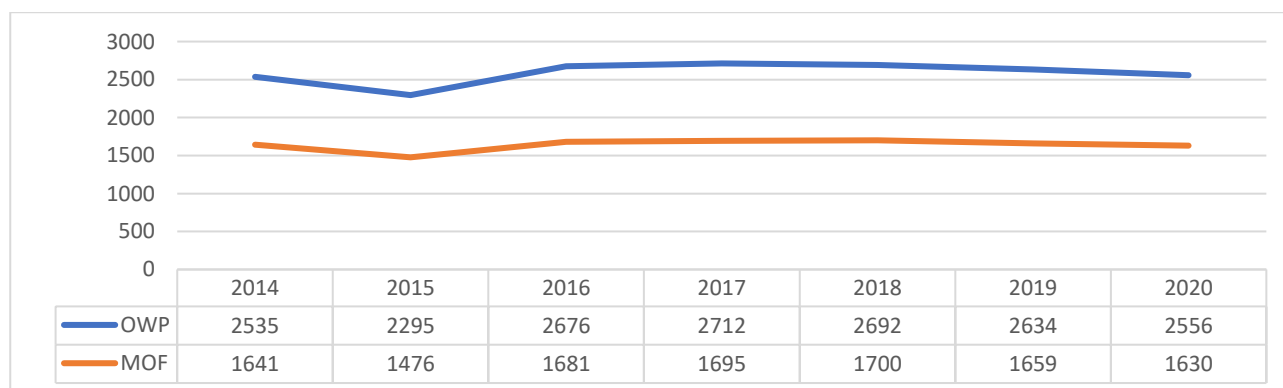
² Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych, <https://rspo.gov.pl>

- Szkoła Mistrzostwa Sportowego – Liceum Ogólnokształcące w Kraśniku,
 - Technikum nr 1 w Kraśniku,
 - Technikum nr 2 w Kraśniku,
 - Technikum nr 3 im. Juliusza Słowackiego w Kraśniku,
 - Branżowa Szkoła I Stopnia nr 1 w Kraśniku,
 - Branżowa Szkoła I Stopnia nr 2 im. Juliusza Słowackiego w Kraśniku,
 - Branżowa Szkoła II Stopnia w Kraśniku,
 - Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych nr 1 w Kraśniku,
 - Szkoła Policealna nr 1 w Kraśniku,
 - Szkoła Policealna nr 2 w Kraśniku,
 - Centrum Kształcenia Zawodowego w Kraśniku,
 - Zespół Szkół Specjalnych im. Ks. Jana Twardowskiego w Kraśniku;
- 2) Gminie Annapol:
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. ks. Józefa Poniatowskiego w Annapolu,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Borowie,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Dąbrowie,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marii Kołsut w Grabówce,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Janiszowie,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Kosinie,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Opoce,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Świeciechowie Dużym,
 - Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Annapolu;
- 3) Gminie Dzierzkowice:
- Zespół Placówek Oświatowych im. Batalionów Chłopskich w Terpentynie,
 - Szkoła Podstawowa im. Batalionów Chłopskich w Terpentynie,
 - Filia Szkoły Podstawowej w Terpentynie;
- 4) Gminie Gościeradów:
- Zespół Placówek Oświatowych im. Jana Pawła II w Gościeradowie,
 - Zespół Szkół im. Józef Twaroga w Księżomierzy,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Janiny Wierchowskiej w Liśniku Dużym,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Józefa Twaroga w Księżomierzy,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Mniszku,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa w Gościeradowie,
 - Liceum Ogólnokształcące w Wólce Gościeradowskiej,
 - Zespół Szkół im. Władysława Stanisława Reymonta w Wólce Gościeradowskiej,
 - Technikum w Wólce Gościeradowskiej,
 - Branżowa Szkoła I Stopnia w Wólce Gościeradowskiej,
 - Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Wólce Gościeradowskiej,
 - Szkoła Policealna w Wólce Gościeradowskiej;
- 5) Gminie Kraśnik:
- Szkoła Podstawowa im. Ks. Stanisława Zielińskiego w Stróży,
 - Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Słodkowie Trzecim,
 - Szkoła Podstawowa w Kowalinie;
- 6) Gminie Trzydnik Duży:
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Olbęcynie,
 - Zespół Szkolno-Przedszkolny w Rzeczy Ziemiańskiej,
 - Zespół Szkolno-Przedszkolny w Woli Trzydnickiej,
 - Szkoła Podstawowa w Trzydniku Dużym,
 - Szkoła Podstawowa nr 1 w Olbęcynie,

- Szkoła Podstawowa w Łychowie Gościeradowskim,
 - Szkoła Podstawowa w Rzeczycy Księżej,
 - Szkoła Podstawowa w Rzeczycy Ziemiańskiej,
 - Szkoła Podstawowa Specjalna w Olbięcinie,
 - Branżowa Szkoła Specjalna I Stopnia w Olbięcinie;
- 7) Gminie Urzędów:
- Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Władysława Jagiełły,
 - Szkoła Podstawowa w Urzędowie,
 - Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Władysława Jagiełły, Liceum Ogólnokształcące w Urzędowie,
 - Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Moniakach,
 - Szkoła Podstawowa im. Leona Hempla w Skorzycach,
 - Szkoła Podstawowa w Bobach-Kolonii,
 - Technikum w Urzędowie,
 - Branżowa Szkoła I Stopnia w Urzędowie,
 - Zespół Szkół – Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego im. Orłąt Lwowskich w Urzędowie,
 - Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Urzędowie,
 - Szkoła Policealna w Urzędowie;
- 8) Gminie Wilkołaz:
- Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Rudniku Szlacheckim,
 - Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Wilkołazie,
 - Szkoła Podstawowa im. Wacława Rafalskiego w Ostrowie,
 - Szkoła Podstawowa w Marianówce;
- 9) Gminie Zakrzówek:
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Matejki w Majdanie-Grabinie,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Rudniku Drugim,
 - Publiczna Szkoła podstawowa im. Marii Konopnickiej w Sulowie,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Wincentego Witosa w Studziankach,
 - Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Kochanowskiego w Zakrzówku.

Liczba uczniów w poszczególnych jednostkach samorządu na terenie OWP w latach 2014–2020 została przedstawiona na poniższych wykresach i w poniższych tabelach. W zestawieniu uwzględniono ogólną liczbę uczniów w przedszkolach oraz szkołach podstawowych prowadzonych przez jednostki samorządu gminnego oraz samorządu powiatowego.

Wykres 34: Łączna liczba uczniów w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych oraz punktach przedszkolnych na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie liczba uczniów w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych i punktach przedszkolnych w JST na terenie OWP wzrosła o 0,8%, a na terenie MOF zmalała o 0,67%. W 2020 r. w przedszkolach z OWP uczyło się 2 556 dzieci, a z terenu MOF – 1 630.

Najwięcej dzieci przedszkolnych na terenie OWP uczyło się w Mieście Kraśnik (w 2020 r. było ich 1 071, co stanowiło 41,9% wszystkich dzieci z terenu OWP). Liczba uczniów w przedszkolach w analizowanym okresie zwiększyła się w 7 gminach – w największym stopniu zwiększyła się w Dzierzkowicach. Jedyną gminą, w której nastąpił spadek liczby uczniów w przedszkolach była gmina Gościeradów.

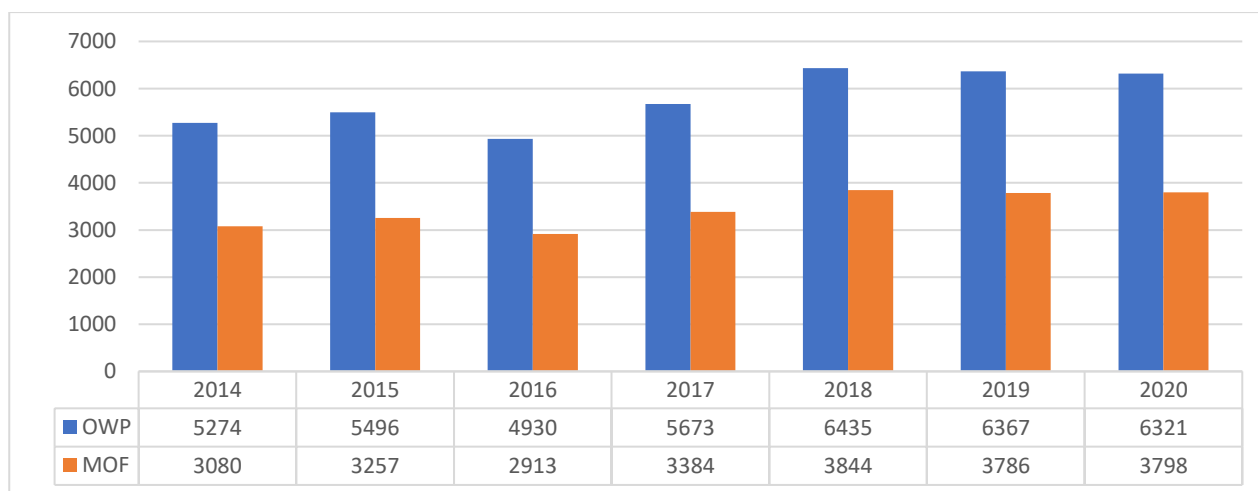
Tabela 12: Liczba uczniów w przedszkolach w poszczególnych JST na terenie OWP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana
Kraśnik (m)	1 021	953	1 081	1 075	1 050	1 048	1 071	1 102	7,93%
Annapol	117	115	139	133	138	150	141	138	17,95%
Dzierzkowice	25	22	48	56	62	62	71	117	468,00%
Gościeradów	108	78	107	97	96	87	91	93	-13,89%
Kraśnik (gw)	97	95	110	124	120	115	114	122	25,77%
Trzydnik Duży	65	86	111	110	128	133	123	135	107,69%
Urzędów	131	119	141	134	140	141	113	131	0,00%
Wilkołaz	74	84	95	93	91	93	95	97	31,08%
Zakrzówek	83	72	83	106	104	100	96	103	24,10%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

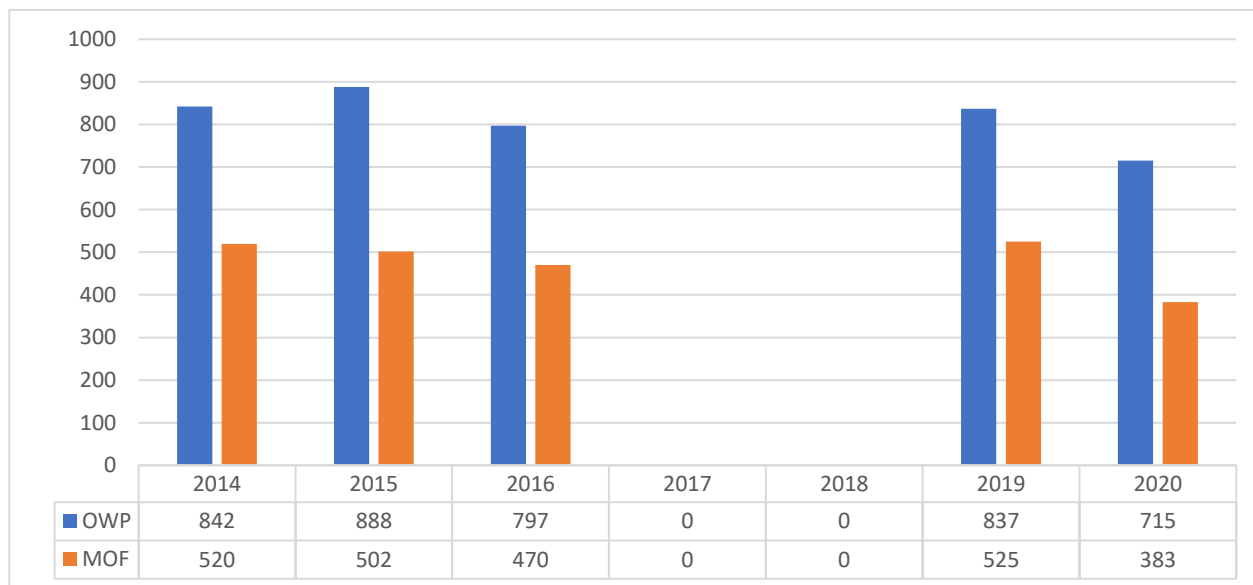
W analizowanym okresie liczba uczniów szkół podstawowych na terenie OWP i MOF ulegała niewielkim wahaniom, ale ostatecznie w 2020 r. wyniosła odpowiednio 6 321 i 3 798 – czyli o 19,8% i 23,3% więcej, niż w 2014 r. Ma to jednak związek z reformą systemu oświaty i zakończeniem funkcjonowania szkół poziomu gimnazjum w roku szkolnym 2018/2019. Aby przedstawić realną stagnację w liczbie uczniów szkół podstawowych (a nawet spadek realnej liczby) poniżej przedstawiono wykres liczby absolwentów szkół podstawowych, gdzie w związku z reformą oświaty z 2017 roku nie było absolwentów szkół podstawowych w latach 2017 i 2018 (uczniowie, którzy kończyliby szkołę na klasie 6 pozostali kontynuując naukę w klasie 7 i 8).

Wykres 35: Łączna liczba uczniów w szkołach podstawowych na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 36 Liczba absolwentów szkół podstawowych na terenie OWP i MOF w latach 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych

W każdej z gmin należących do Obszaru Funkcjonalnego odnotowano wzrost liczby uczniów w analizowanym okresie, również z powodu reformy oświaty. Największy wzrost uczniów zauważalny był w Gminie Dzierzkowice - w 2019 r. w szkołach podstawowych uczyło się tam 30% więcej uczniów niż w 2014 r. Najwięcej uczniów uczęszcza do szkół w Mieście Kraśnik – łączna liczba uczniów szkół podstawowych w 2020 r. wyniosła 2 442 i stanowiła 39% wszystkich uczniów z OWP.

Tabela 13: Liczba uczniów w szkołach podstawowych w poszczególnych JST na terenie OWP w latach 2014–2021

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Zmiana
Kraśnik (m)	1 966	2 079	1 851	2 129	2 454	2 414	2 442	2 432	23,70%
Annopol	540	554	512	592	652	641	625	618	14,44%
Dzierzkowice	281	297	262	313	355	364	366	377	34,16%
Gościeradów	452	455	408	463	529	540	538	505	11,73%
Kraśnik (gw)	327	353	320	369	408	393	389	397	21,41%
Trzydnik Duży	382	382	338	380	435	423	417	401	4,97%
Urzędów	478	498	449	538	588	571	558	526	10,04%
Wilkołaz	414	446	396	453	508	504	510	521	25,85%
Zakrzówek	383	381	345	380	444	446	410	401	4,70%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W związku z organizacją szkolnictwa ponadpodstawowego na poziomie powiatu, nie jest możliwe określenie na podstawie danych statystycznych gminy, z której pochodzi uczeń uczący się w Kraśniku. Jednakże liczba uczniów w przedziale wiekowym 15-19 lat jest większa niż liczba mieszkańców Kraśnika w tym przedziale wiekowym. Oznacza to, że uczniowie w wieku 15 lat i więcej z terenów gmin przyjeżdżają codziennie w dniach nauki do Kraśnika. Tylko w 2020 roku w szkołach branżowych, zasadniczych i zawodowych w Kraśniku uczyło się 229 uczniów, a w szkołach ogólnokształcących 1583 osoby – łącznie 1812 uczniów (przy czym liczba mieszkańców Kraśnika w rocznikach od 15 do 18 roku życia plasuje się w okolicach 1200 osób).

Tabela 14: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru *Szkolnictwo i wychowanie przedszkolne* oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy

- Jakość kapitału ludzkiego stanowi jeden z kluczowych czynników determinujących wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego oraz możliwości rozwojowe.
- W przyszłości głównym działaniem powinno być podniesienie jakości wykształcenia i lepsze dopasowanie kwalifikacji i umiejętności absolwentów do potrzeb rynku pracy, gdyż rozbieżności w tym zakresie skutkują bezrobociem w pewnych grupach zawodowych i jednoczesnym niedoborem pracowników w innych zawodach.
- W kontekście wyzwania, jakim jest zapewnienie kadr dla nowoczesnej gospodarki, kluczowe jest zwiększenie odsetka osób posiadających podstawowe umiejętności cyfrowe – takie programy powinny być wprowadzane do systemu edukacji jako elementy obowiązkowe oraz jako zajęcia dodatkowe. Edukacja cyfrowa powinna umożliwić zarówno obywatelom korzystanie z wprowadzanych w ramach rynku wewnętrznego nowych rozwiązań informatycznych ułatwiających realizację procedur administracyjnych, jak też przedsiębiorcom pozyskiwanie pracowników przygotowanych do działania w nowych realiach gospodarczych.
- W ostatnich latach zauważalne są korzystne zmiany w wychowaniu przedszkolnym. Poprawa sytuacji jest efektem zwiększonej liczby miejsc oferowanych przez placówki, ale i zmniejszającej się liczby dzieci. Wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci w wieku 3-6 lat wzrósł, jednak nadal odczuwalne są braki w dostępie do przedszkoli publicznych.
- Odzwierciedleniem ogólnych trendów demograficznych jest zmniejszająca się liczba uczniów na wszystkich poziomach nauczania.
- Następuje poprawa lokalowych warunków nauczania. Jednakże nadal istnieją w tym zakresie potrzeby, szczególnie dotyczące wyposażenia szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne, sprzęt i systemy teleinformatyczne oraz dostosowania obiektów do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami.
- Pomimo rozwiniętej sieci szkół, mieszkańcy obszarów wiejskich mają trudniejszy dostęp do oświaty. Problem ten występuje na każdym poziomie nauczania i wynika głównie z konieczności dojazdów do szkół i placówek kształcenia dla dorosłych, co wiąże się z ponoszeniem zwiększonych wydatków.

4. INFRASTRUKTURA

4.1. Drogi i transport

Dostępność komunikacyjna i transportowa jest jednym z kluczowych elementów wpływających na rozwój danego obszaru, stanowiącym o jego potencjale ekonomicznym.

Podstawowy układ komunikacji OWP tworzą:

- 1) dwie drogi krajowe: S 19 i DK 74;
- 2) drogi wojewódzkie:
 - DW 824,
 - DW 854,
 - DW 755,
 - DW 855,
 - DW 842,
 - DW 833,
 - DW 759;
- 3) oraz drogi powiatowe i gminne.

Przez teren poszczególnych gmin wchodzących w skład OWP przebiegają następujące drogi powiatowe:

- 1) Gmina Annopol: Z2644L, G2701L, L2710L, L2709L, Z2711L, Z2713L, L2708L, Z2707L, o łącznej długości 33,576 km (w tym 31,123 km dróg utwardzonych);
- 2) Gmina Dzierzkowice: Z2639L, L2640L, Z2702L, G2701L, Z2703L, o łącznej długości 29,813 km (w tym 27,919 km dróg utwardzonych);
- 3) Gmina Gościeradów: Z2644L, G2701L, L2706L, L2705L, Z2711L, L2712L, Z2716L, Z2714L, L2715L, Z2713L, L2708L, o łącznej długości 56,768 km (w tym 48,968 km dróg utwardzonych);
- 4) Gmina Kraśnik: Z2702L, L2704L, Z2722L, L2723L, L2721L, Z2717L, Z2735L, Z2736L, Z2737L, L2720L, o łącznej długości 34,581 km (w tym 24,076 km dróg utwardzonych);
- 5) Gmina Trzydnik Duży: Z2716L, L2715L, L2719L, Z2718L, Z2717L, L2720L, o łącznej długości 38,683 km (w tym 38,683 km dróg utwardzonych);
- 6) Gmina Urzędów: Z2637L, L2640L, L2700L, G2701L, Z2622L, Z2631L, Z2249L, Z2250L, Z2722L, o łącznej długości 45,692 km, (w tym 44,582 km dróg utwardzonych);
- 7) Gmina Wilkołaz: Z2247L, Z2251L, L2724L, G2701L, L2723L, Z2292L, G2726L, L2725L, L2728L, o łącznej długości 33,035 km (w tym 29,521 km dróg utwardzonych);
- 8) Gmina Zakrzówek: G2726L, G22289L, L2293L, Z2294L, L2727L, Z2735L, L2728L, L2729L, Z2731L, Z2732L, Z2734L, Z2305L, Z2733L.
- 9) Miasto Kraśnik: 2752L, 2748L, 2756L, 2720L, 2721L, 2753L, 2702L, 2747L, 2749L, 2745L, 2755L, 2701L, 2704L, 2703L, 2750L, 2746L, 2754L, 2751L o łącznej długości 25,774 km.

Przez teren Obszaru Współpracy Ponadlokalnej przebiega linia kolejowa nr 68 łącząca stację Lublin ze stacją Przeworsk. W granicach powiatu kraśnickiego jest to linia jednotorowa, niezelektryfikowana. Stacje i przystanki położone wzdłuż linii 68 i znajdujące się na obszarze powiatu to: Leśniczówka, Wilkołaz Wieś, Wilkołaz, Pułankowice, Kraśnik, Sulów, Szastarka, Polichna Kraśnicka, Rzeczyca Kolonia, Rzeczyca, Potok Kraśnicki. Zarządcą linii jest PKP PLK SA.

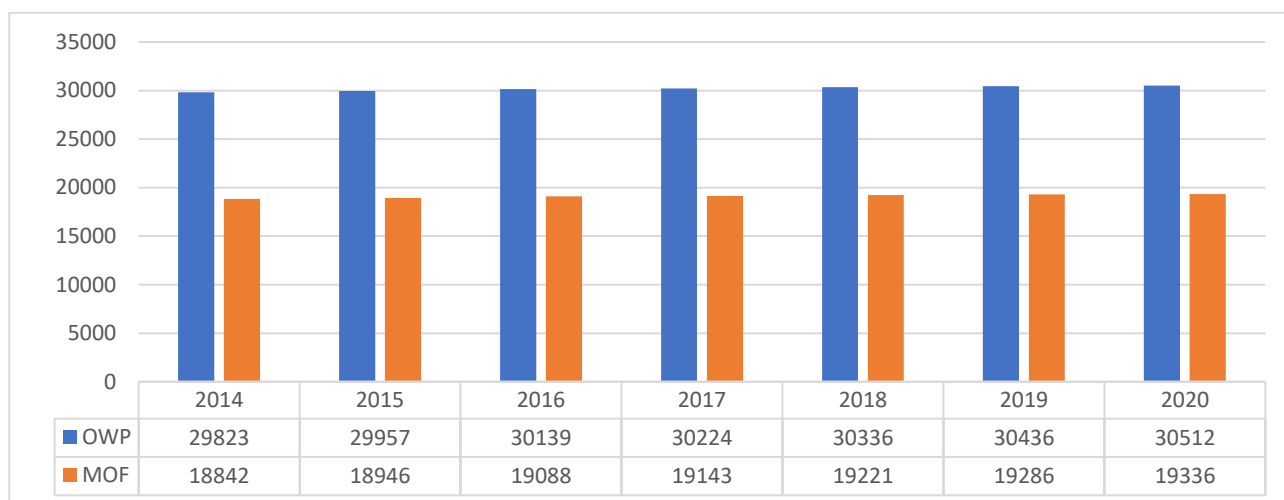
Przewozy na terenie Miasta Kraśnik świadczy Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne, które jest spółką prawa handlowego ze 100% kapitałem wniesionym przez Gminę Miejską Kraśnik. W OWP przewozy realizowane są głównie przez przewoźników prywatnych. Należy zaznaczyć, że od 1.02.2020 na terenie miasta Kraśnik seniorzy w wieku 60+, uczniowie w wieku od 7 do 19 roku życia oraz dzieci od 0 do 7 roku życia mogą korzystać z usług MPK bezpłatnie.

Bardzo istotnym elementem rozwoju systemu komunikacyjnego w OWP jest powołany w 2022 r. Związek Powiatowo-Gminny pod nazwą „Powiatowo-Gminny Związek Komunikacyjny Ziemi Kraśnickiej”. Jego celem jest wspólna organizacja publicznego transportu zbiorowego na liniach komunikacyjnych w powiatowo-gminnych przewozach pasażerskich na obszarze gmin: Dzierzkowice, Kraśnik, Urzędów i Miasto Kraśnik oraz powiatu kraśnickiego tworzących związek. Do najważniejszych zadań Związku należy: planowanie rozwoju transportu, organizowanie publicznego transportu zbiorowego, zarządzanie publicznym transportem zbiorowym w zakresie powiatowo-gminnych przewozów pasażerskich, niestanowiących komunikacji miejskiej. Inicjatywa powinna poprawić sytuację mieszkańców w sferze dostępności komunikacyjnej, szczególnie w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika.

4.2. Zasoby mieszkaniowe

Od 2014 r. liczba mieszkań na terenie OWP i MOF systematycznie wzrastała. W 2020 r. na obszarze OWP znajdowało się 30 512 mieszkań (o 2,3% więcej niż w 2014 r.), a na terenie MOF – 19 336 (o 2,6% więcej niż w 2014 r.).

Wykres 37: Zasoby mieszkaniowe na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2020

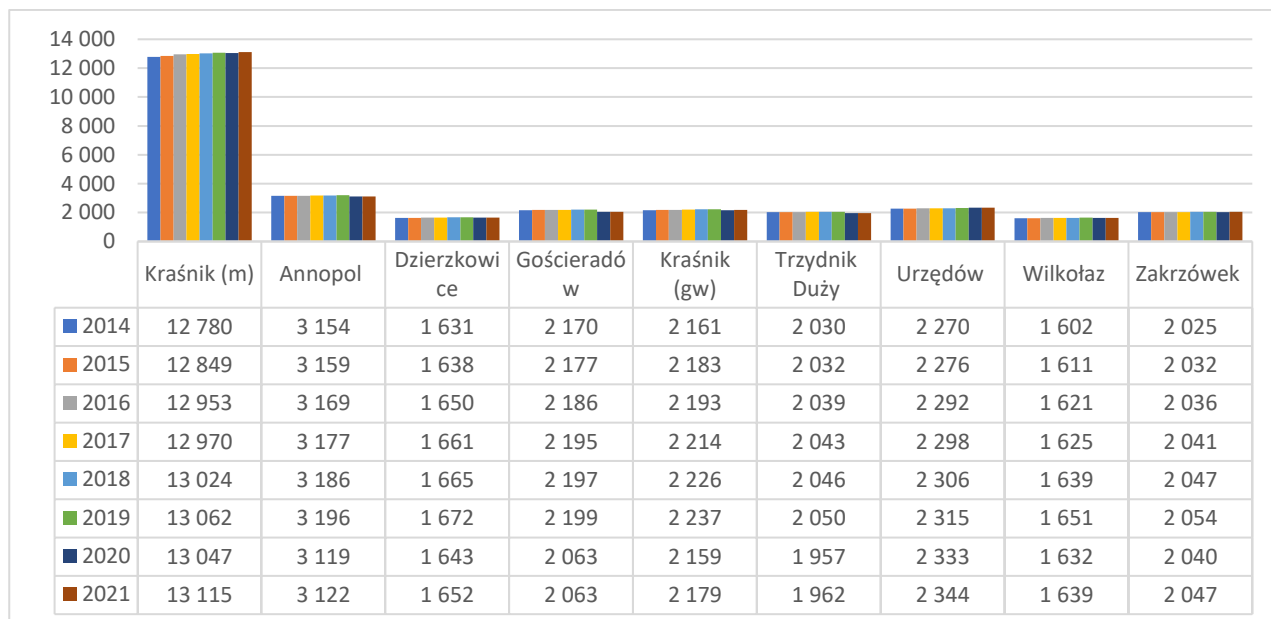

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

We wszystkich JST należących do OWP liczba mieszkań znajdujących się w zasobach mieszkaniowych wzrosła. Najwięcej mieszkań znajduje się na terenie Miasta Kraśnik, a następnie w Gminie Annapol. Najmniej z kolei – na terenie Gminy Wilkołaz oraz Gminy Dzierzkowice.

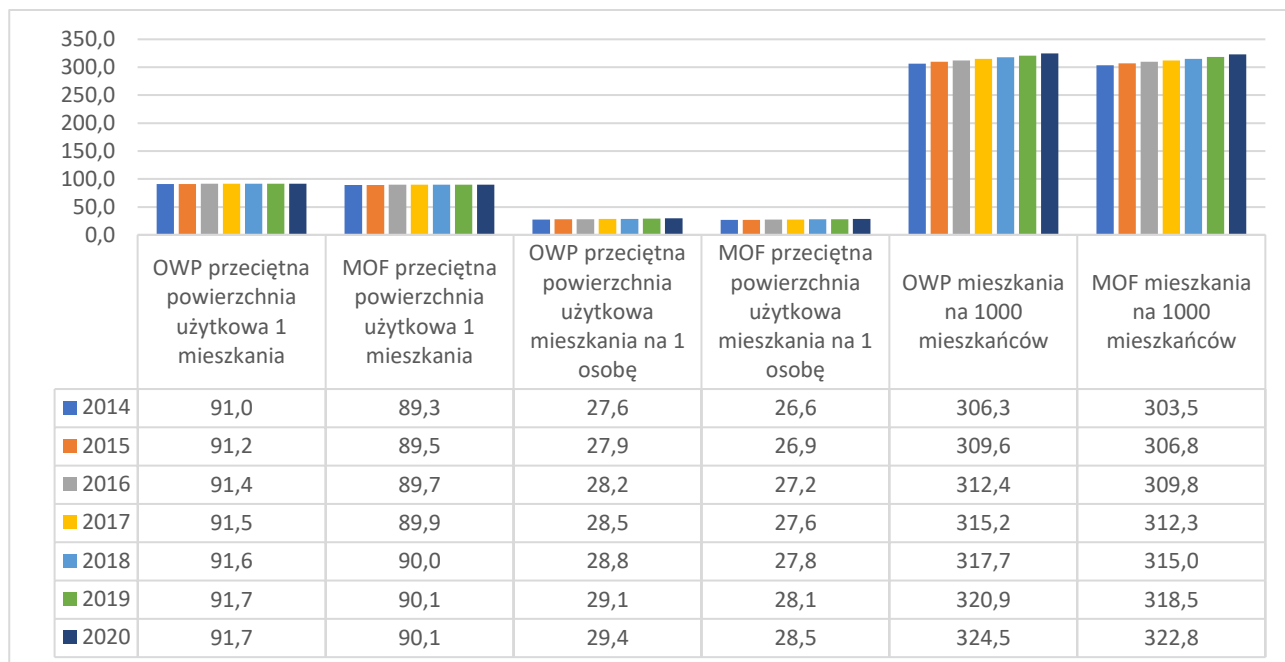
Na terenie OWP i MOF w analizowanym okresie poprawie uległy wartości wszystkich wskaźników mieszkaniowych: wzrosła przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania, przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 osobę oraz liczba mieszkań w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.

Wykres 38: Zasoby mieszkaniowe w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

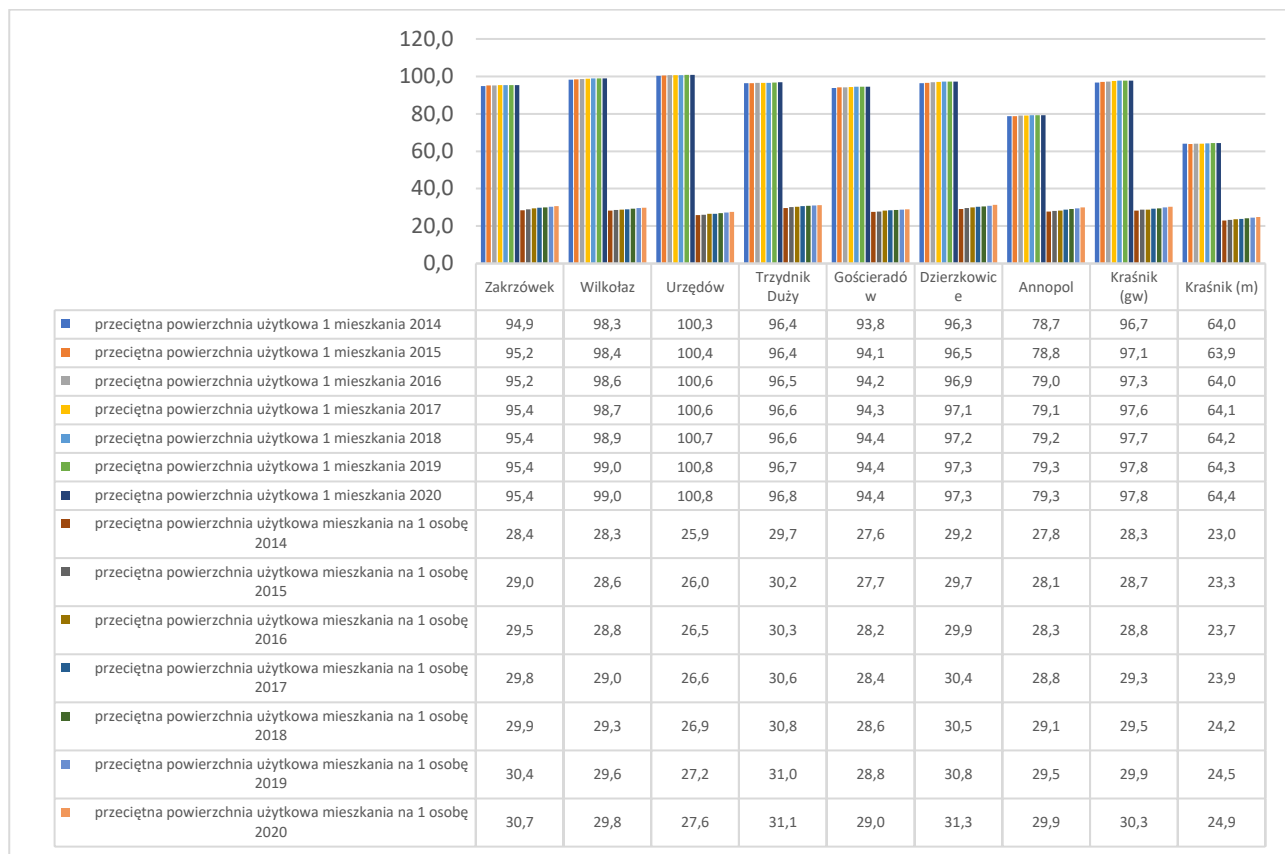
Wykres 39: Zasoby mieszkaniowe na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

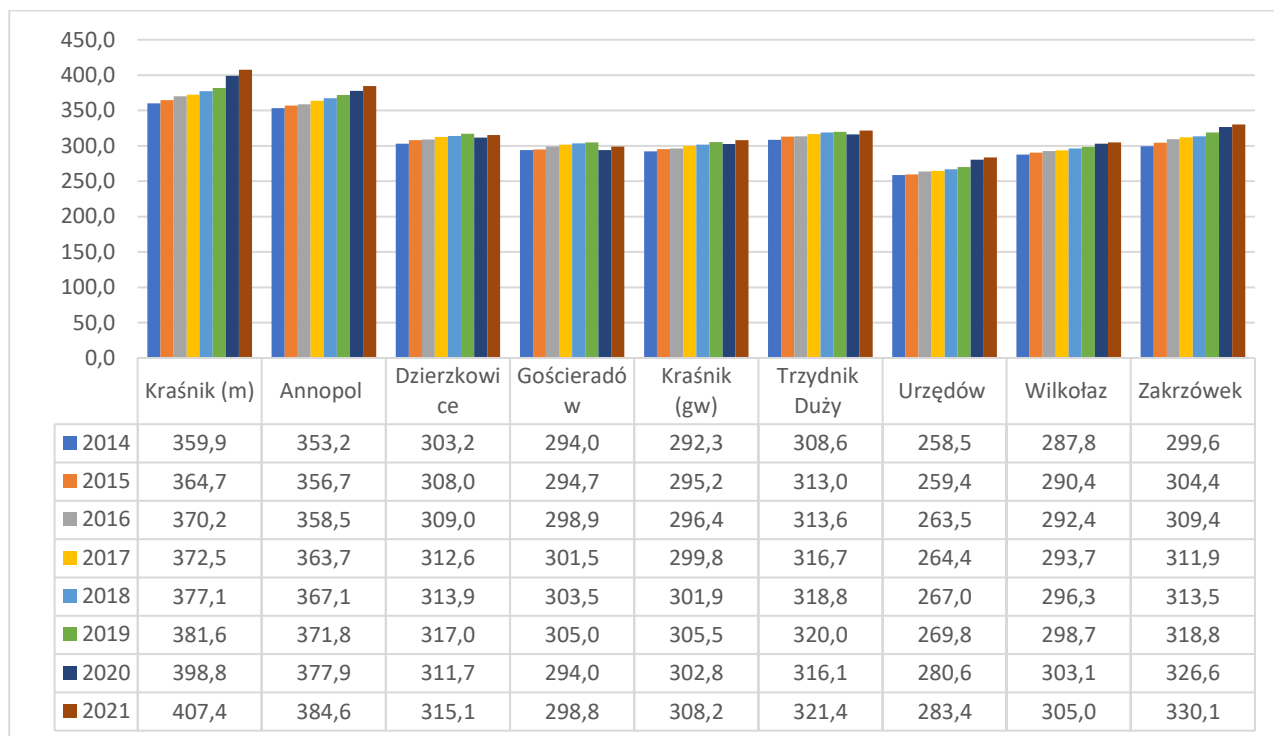
W każdej z gmin należącej do OWP wartość wskaźnika liczby mieszkań na 1 000 mieszkańców, przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę – wzrosły.

Wykres 40: Zasoby mieszkaniowe na obszarze poszczególnych JST wchodzących w skład OWP w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

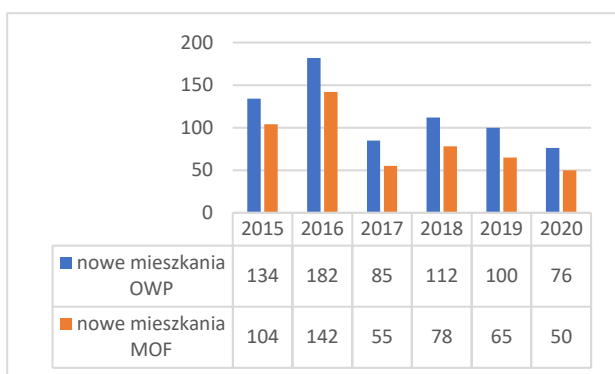
Wykres 41: Mieszkania na 1 000 mieszkańców w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

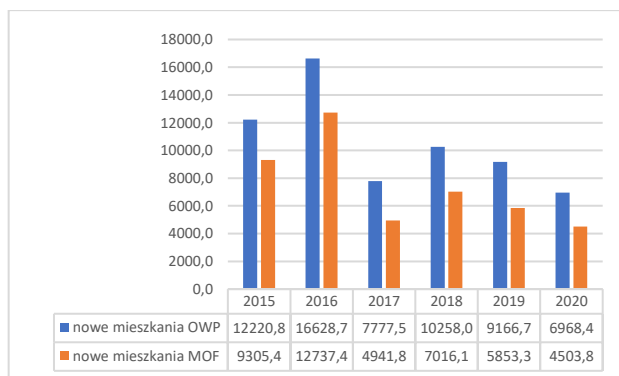
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W 2020 r. na terenie OWP oddano do użytkowania 76 mieszkań i była to najniższa wartość od 2015 r. Na terenie MOF do użytkowania oddano wówczas 50 mieszkań. Łączna powierzchnia użytkowa oddanych mieszkań w 2020 r. na terenie OWP wyniosła 6 968,4 m², a na terenie MOF – 4 503,8 m². To również były najniższe wartości wskaźników w całym analizowanym okresie.

Wykres 42: Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na obszarze OWP i MOF w latach 2015–2020

Wykres 43: Powierzchnia użytkowa mieszkań (m²) oddanych do użytkowania na obszarze OWP i MOF w latach 2015–2020

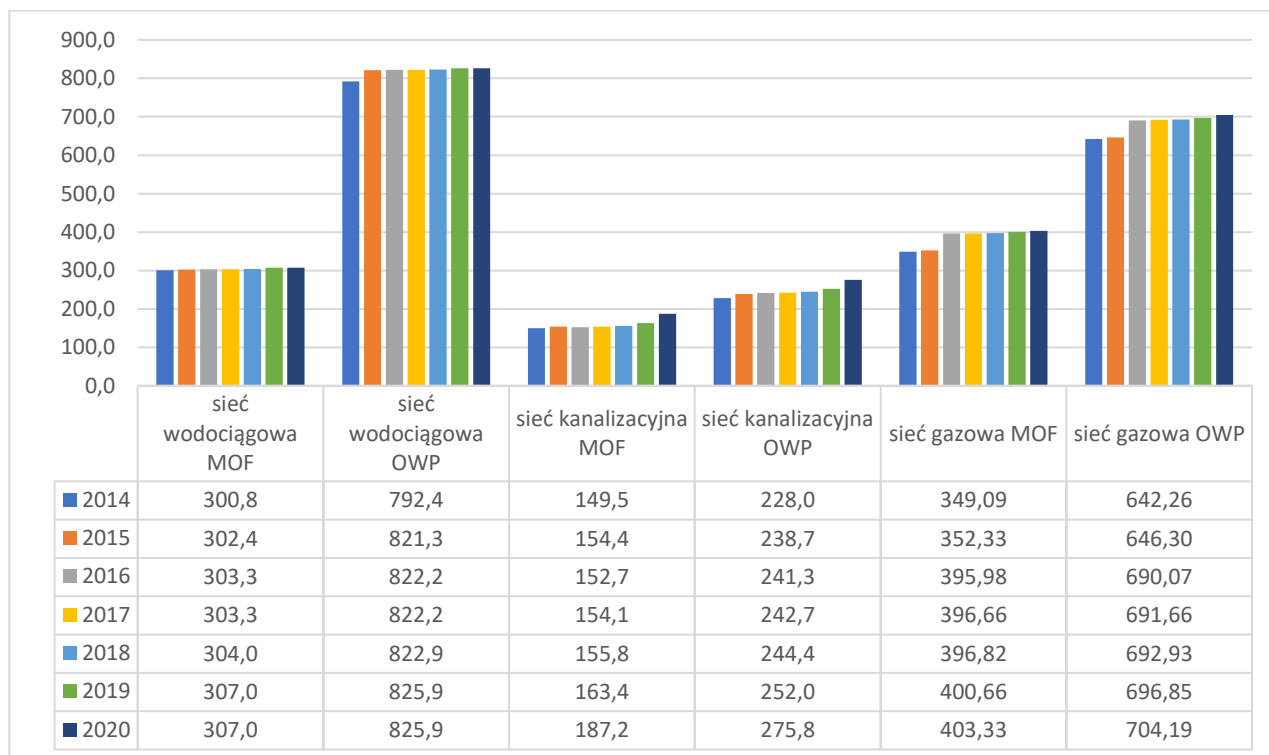
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W 2020 r. najmniej nowych mieszkań oddano w Urzędowie i Gościeradowie. We wszystkich JST należących do OWP liczba mieszkań dodawanych do użytkowania każdego roku wahała się.

4.3. Infrastruktura sieciowa

Od 2014 r. długość sieci rozdzielczej (w tym wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej) na terenie OWP i MOF wzrastała – w 2020 r. sieć wodociągowa na terenie OWP miała 825,9 km (MOF: 307 km), sieć kanalizacyjna – 275,8 km (MOF: 187,2 km), a sieć gazowa 704,19 km (MOF: 403,33 km).

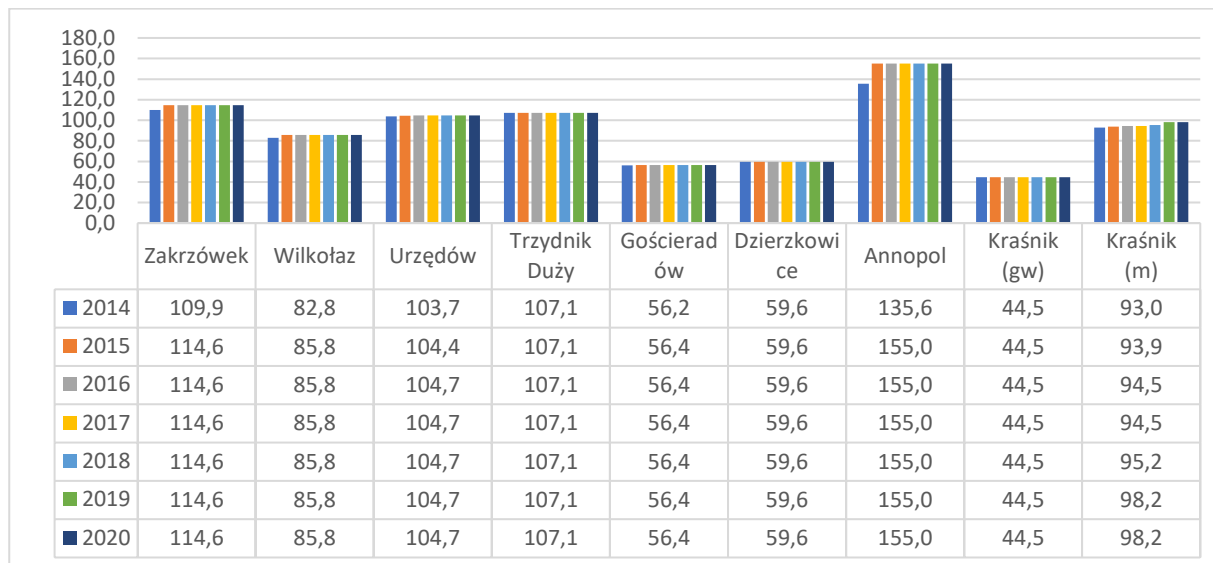
Wykres 44: Długość czynnej sieci rozdzielczej na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2020 (w km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie nie zauważono zmian w długości sieci rozdzielczej wodociągowej na terenie gmin Trzydnik Duży, Dzierzkowice i gminie wiejskiej Kraśnik. Pozostałe gminy inwestowały w sieci wodociągowe, z czego największy przyrost zanotowano w gminie Annapol (prawie 20 km), Zakrzówek i Mieście Kraśnik (około 5 km) oraz w Urzędowie (1 km).

Wykres 45: Długość sieci rozdzielczej wodociągowej w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (w km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W przypadku sieci kanalizacyjnej jej długość zwiększyła się poza gminą Gościeradów w każdej gminie posiadającej kanalizację, przy czym największy wzrost zanotowano w gminie wiejskiej Kraśnik i Urzędowie. Natomiast Gminy Wilkołaz oraz Trzydnik Duży nie są skanalizowane w ogóle.

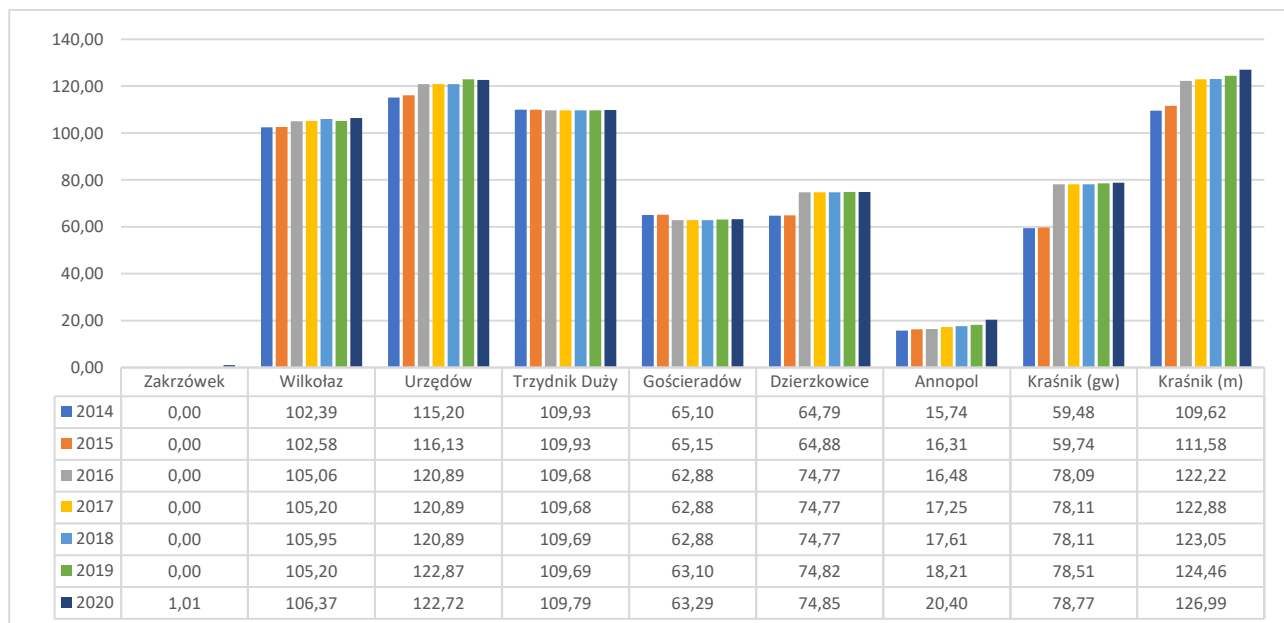
Wykres 46: Długość sieci rozdzielczej kanalizacyjnej w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (w km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Na terenie OWP sieć gazowa występuje we wszystkich JST. Najmłodszą gminą zaopatrzoną od 2020 roku w 1 km sieci jest Gmina Zakrzówek. Długość rozdzielczej sieci gazowej zwiększyła się w latach 2014–2020 w Mieście Kraśnik, Gminie Wilkołaz, Gminie Annapol, Gminie Urzędów, Gminie Dzierzkowice oraz Gminie Kraśnik. W Gminie Gościeradów oraz Trzydnik Duży długość czynnej sieci kanalizacyjnej nieznacznie zmniejszyła się.

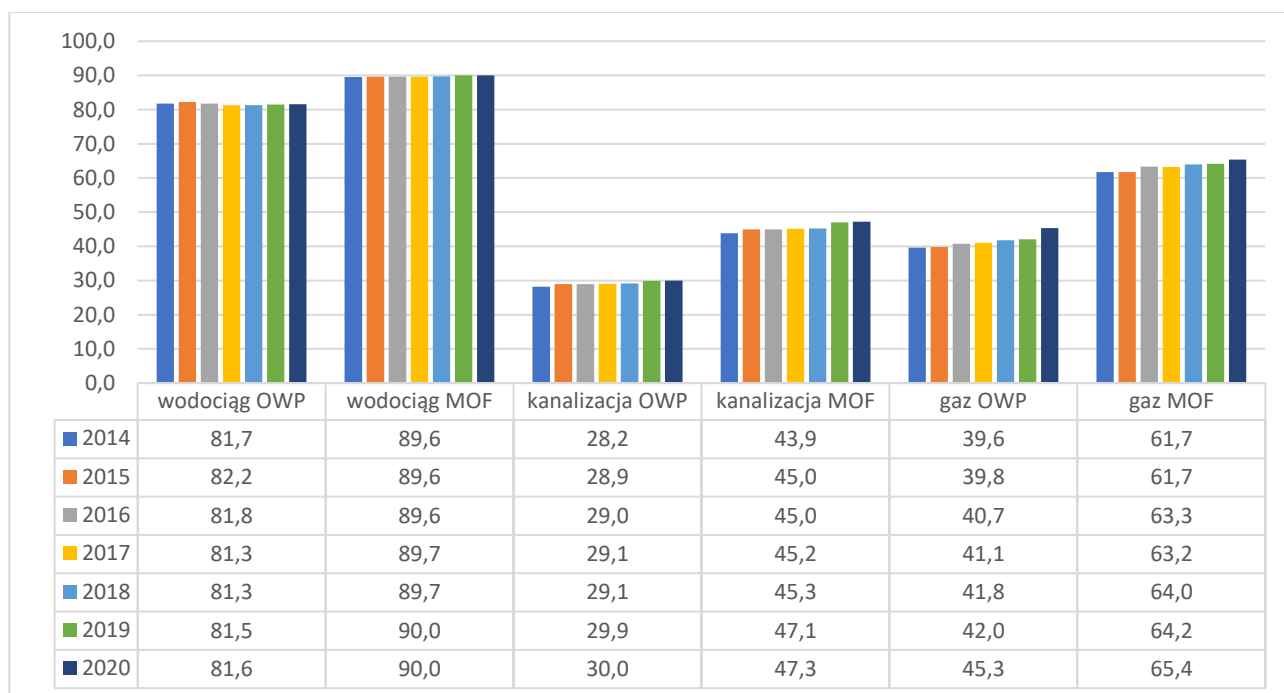
Wykres 47: Długość czynnej sieci rozdzielczej gazowej w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (w km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Podsumowując, na terenie OWP do sieci wodociągowej w ostatnim roku analizy dostęp miało 81,6% ogólnej liczby ludności, do sieci kanalizacyjnej – średnio 30%, a do sieci gazowej – 45,3%. W przypadku MOF wartości te wyniosły odpowiednio: 90%, 47,3% oraz 65,4%.

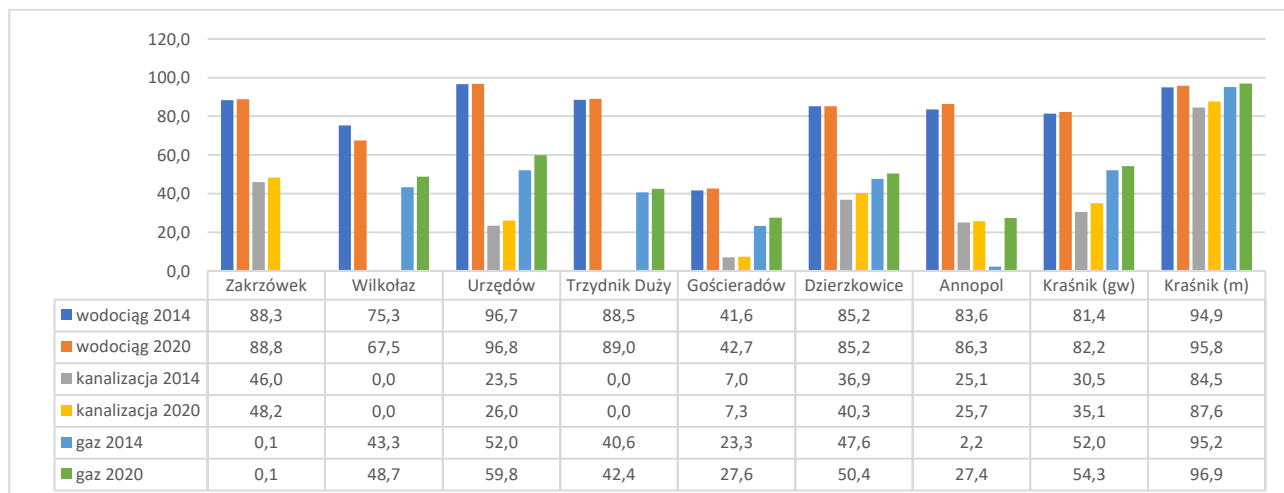
Wykres 48: Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Poniżej przedstawiono dane porównawcze pomiędzy rokiem 2014 a 2020 dla poszczególnych gmin OWP. W prawie wszystkich gminach wzrósł % mieszkańców korzystających z sieci, poza wodociągiem w Dzierzkowicach (stały poziom) oraz dostępem do wodociągu w gminie Wilkołaz (spadek związany z rozwojem budownictwa w gminie, gdzie nowe budynki mieszkalne nie są podłączone do sieci wodociągowej (własne ujęcia wody).

Wykres 49: Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w poszczególnych JST OWP w latach 2014 i 2020 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Jeśli chodzi o oczyszczanie ścieków, to na terenie OWP funkcjonują oczyszczalnie ścieków w: Mieście Kraśnik, Gminie Gościeradów (dwie oczyszczalnie), Gminie Annapol, Gminie Urzędów, Gminie Wilkołaz, Gminie Zakrzówek oraz Gminie Dzierzkowice.

Tabela 15: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru *Infrastruktura* oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

Najważniejsze wnioski wynikające z analizy

- Wystarczającymi rozwiązaniami w zakresie transportu publicznego nie dysponuje wciąż znaczna liczba gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Wynika to najczęściej z niskiej efektywności połączeń, w szczególności na obszarach o małej gęstości zaludnienia i znacznie rozproszonej zabudowie. Słabo rozwinięta infrastruktura transportowa na obszarach wiejskich stanowi obecnie w przypadku Polski jedno z najważniejszych ograniczeń ich rozwoju.
- Istniejące systemy transportu publicznego, w niewystarczającym stopniu uwzględniają potrzeby demograficzne obszarów peryferyjnych (o niskiej gęstości zaludnienia i starzejącego się społeczeństwa), a także nie zachęcają do rezygnacji z korzystania z samochodów osobowych. Najczęstszym problemem jest brak zintegrowanej przestrzennie i funkcjonalnie oferty transportu publicznego, w tym polityki cenowej zachęcającej do zmiany nawyków transportowych. Odczuwalny jest zarówno brak dogodnych połączeń, jak i nowoczesnego, niskoemisyjnego taboru.
- Wyzwaniem dla polityki lokalnej jest zapewnienie infrastruktury technicznej i społecznej, gwarantującej spójność terytorialną kraju i budującej konkurencyjność średnich miast i ich obszarów funkcjonalnych. Kluczowe znaczenie w tym zakresie ma dostępność transportowa w wymiarze lokalnym, między i wewnątrzregionalnym (poprawa dostępności do niedostatecznie skomunikowanych siecią transportową obszarów, rozbudowa sieci połączeń regionalnych i lokalnych).
- Bardzo istotnym elementem rozwoju systemu komunikacyjnego w OWP jest powołanie Związku Powiatowo-Gminnego pod nazwą „Powiatowo-Gminny Związek Komunikacyjny Ziemi Kraśnickiej” na obszarze Miasta Kraśnik oraz gmin: Dzierzkowice, Kraśnik, Urzędów.
- W ostatnich latach samorządy dokonały dużego postępu w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej. Wiązało się to m.in. z modernizacją istniejących i oddawaniem do eksploatacji nowych oczyszczalni ścieków, rozbudową sieci wodociągowo-kanalizacyjnej, czy też wyłączeniem z eksploatacji obiektów przestarzałych i nieefektywnych. Wciąż utrzymują się jednak różnice w dostępie do infrastruktury komunalnej między obszarami miejskimi a wiejskimi. Zarówno w przypadku sieci kanalizacyjnej, jak i wodociągowej zwraca uwagę

znacznie słabsza dostępność tego rodzaju infrastruktury w województwach wschodnich oraz wynikająca z tego o wiele większa skala potrzeb inwestycyjnych na tych obszarach.

- Zwiększa się dostępność do infrastruktury kanalizacyjnej, jak również odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków – chociaż na terenie OWP wciąż w kilku gminach brakuje systemu kanalizacji.
- Infrastruktura oddziałuje również na poziom życia ludności, miejsca pracy, wielkość dochodów oraz dostępność do usług publicznych. Dlatego, wyzwaniem jest zapewnianie jej w odpowiedniej jakości, wspierającej równy dostęp wszystkich mieszkańców do wysokiej jakości usług publicznych świadczonych przez m.in. podmioty ekonomii społecznej i solidarnej, urzędy pracy, placówki opieki zdrowotnej, edukacyjne i oświatowe, kulturalne.
- Ważne jest planowanie rozwoju uwzględniające realne (w oparciu o dane demograficzne) zapotrzebowanie na wielofunkcyjne tereny mieszkaniowe zlokalizowane na obszarach wyposażonych w podstawową infrastrukturę techniczną (pierwszeństwo brown fields nad green fields).
- Przestarzała i niedoinwestowana infrastruktura energetyczna wiąże się z potrzebą zabezpieczenia obszarów deficytowych w niniejszym zakresie oraz zapewnienia bezawaryjnego dostępu do energii.

5. AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA

5.1. Sektor rolniczy

Na terenie OWP obszary wykorzystywane rolniczo stanowią niemal 74% powierzchni ogółem. Z Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w roku 2020 wynika, że istniało tutaj 9 381 gospodarstw rolnych (13 209 w 2010 r.), z czego ponad 86% (w roku 2010 - 93%) utrzymywało się z działalności rolniczej. Zgodnie z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2020 roku, w powiecie kraśnickim w 2020 roku 9 tysięcy gospodarstw utrzymywało się z działalności rolniczej, 1,2 tys. gospodarstw utrzymywało się z pozarolniczej działalności gospodarczej, 2.6 tys. z rent i emerytur, 4.3 tys. z pracy najemnej i 1,7 tys. gospodarstw z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą.

Tabela 16: Gospodarstwa domowe z dochodami z różnych źródeł

	Zakrzówek	Wilkołaz	Urzędów	Trzydnik Duży	Gościeradów	Dzierzkowice	Annopol	Kraśnik	m. Kraśnik	SUMA OWP 2020	SUMA OWP 2010
z dochodem z działalności rolniczej	967	815	1328	1006	860	779	1190	748	427	8120	12287
z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	250	89	123	88	73	87	164	104	77	1055	1875
z dochodem z pracy najemnej	509	404	580	525	447	370	557	385	213	3990	5853
z dochodem z emerytury i renty	289	209	303	319	214	206	401	209	147	2297	4239
z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	136	138	324	242	109	142	218	104	47	1460	1146

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie.

W 2010 roku w każdej z gmin wchodzących w skład OWP wśród upraw dominowały zboża (8 700 gospodarstw) oraz ziemniaki (4 055 gospodarstw). Najrzadziej uprawiane były warzywa gruntowe i rośliny strączkowe. Podobnie w roku 2020 – 72% powierzchni zasiewów obejmowały zboża, nieco ponad 15% rzepak i rzepik, ponad 4% buraki cukrowe, prawie 1% ziemniaki i 0,5% warzywa gruntowe.

Dane z Powszechnego Spisu Rolnego 2020 agregowane do poziomu województwa wskazują na utrzymującą się tendencje upraw zbóż (78,7% zasiewów), rzepaku i rzepiku (4,4% zasiewów), buraków cukrowych (3,3% zasiewów), ziemniaków (2,7% zasiewów). Warzywa gruntowe w województwie lubelskim zajmują około 1,1% zasiewów ogółem.

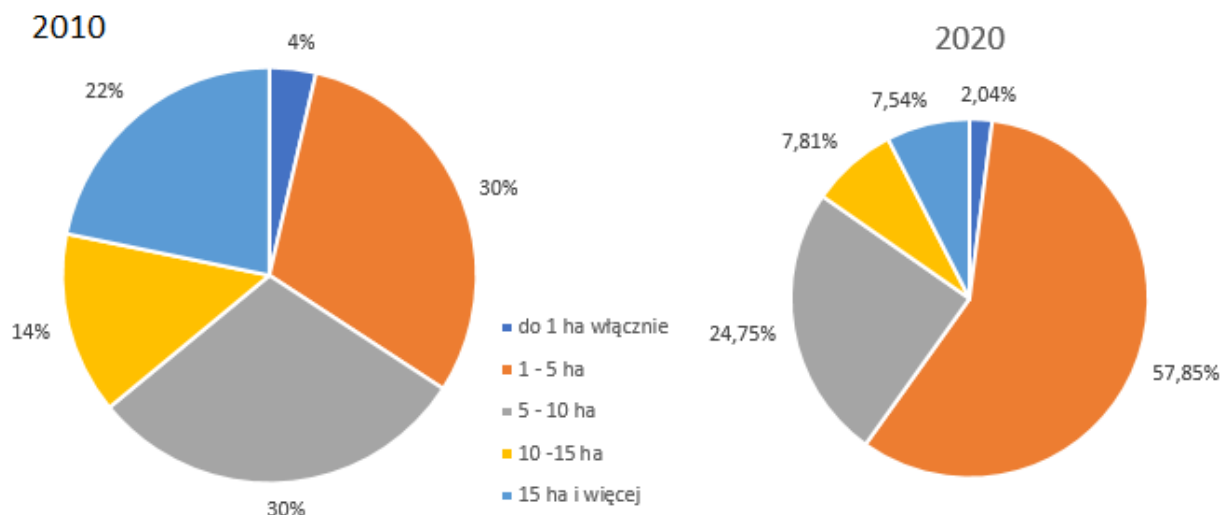
Tabela 17: Gospodarstwa wg powierzchni zasiewów

	OWP	Zakrzówek	Wilkołaz	Urzędów	Trzydnik Duży	Gościeradów	Dzierzkowice	Annopol	Kraśnik	m. Kraśnik
ogółem	40 587,69	6 876,82	5 438,53	4 404,10	7 991,41	4 399,09	2 731,55	4 216,41	3 212,18	1 317,60
zboża razem	29 497,90	4 977,61	3 875,99	3 177,11	5 289,68	3 239,84	2 158,92	3 491,35	2 234,13	1 053,27
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	27 053,17	4 498,00	3 777,51	3 021,91	4 678,51	2 853,08	2 034,59	3 125,34	2 096,26	967,97
ziemiaki	384,51	28,02	42,05	56,38	136,60	22,03	37,99	34,90	19,07	7,47
buraki cukrowe	1 662,62	218,14	311,25	327,72	440,98	111,56	59,80	74,78	101,73	16,66
rzepak i rzepik razem	6 245,17	1 026,82	875,94	475,36	1 661,23	765,81	296,38	287,15	680,98	175,50
warzywa gruntowe	203,60	31,51	17,44	41,59	49,39	2,10	23,46	28,72	6,19	3,20

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2020 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie.

W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych, w 2020 roku gospodarstwa o powierzchni od 1 do 10 ha stanowiły łącznie 84,64% (w roku 2010 60%) powierzchni wszystkich gospodarstw. W 2010 roku był również duży odsetek gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha – stanowiły 22% liczby wszystkich gospodarstw, w 2020 roku wg spisu było to 613 gospodarstw, które stanowiły 7,54% liczby wszystkich gospodarstw. Z wyników Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 roku wynika, że małe gospodarstwa rolne stanowią w Polsce mniej niż 2% wszystkich gospodarstw, a nieco ponad 72% to gospodarstwa średnie od 1 do 10 ha. Gospodarstwa powyżej 15 ha w Polsce stanowiły w 2020 roku prawie 16%.

Wykres 50: Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych (ha) na obszarze OWP w 2010 r. i 2020 r.

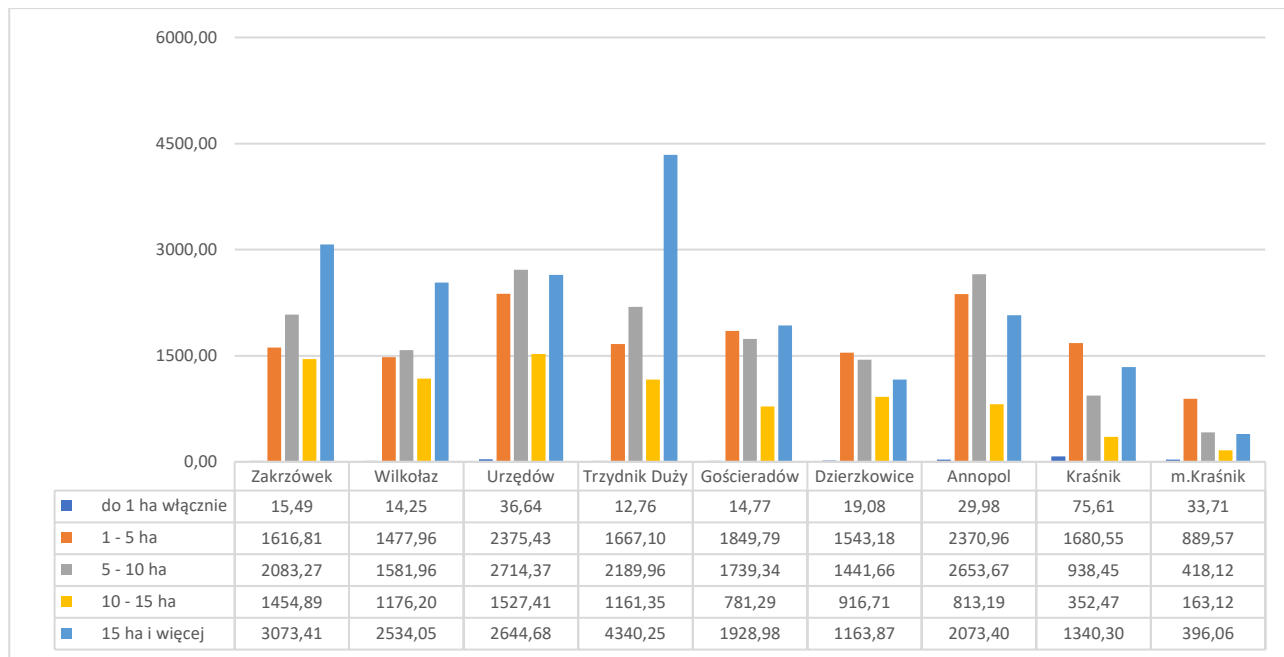

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010 i 2020 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie.

Największą łączną powierzchnią gospodarstw rolnych spośród wszystkich JST należących do OWP wg Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku cechowała się Gmina Urzędów, gdzie powierzchnia

gospodarstw w gminie stanowiła 14% wszystkich gospodarstw z terenu OWP, natomiast w 2020 roku gmina Trzydnik Duży, gdzie powierzchnia gospodarstw w gminie stanowiła 10,64% wszystkich gospodarstw z terenu OWP. Najmniejszą powierzchnię gospodarstw rolnych posiadało w 2010, i wciąż posiada, Miasto Kraśnik – stanowiły one jedynie 3% wszystkich gospodarstw w 2010 roku i 2020 roku. Zgodnie z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 roku, w porównaniu z 2010 rokiem, liczba gospodarstw w całym województwie lubelskim zmalała w stosunku do liczby gospodarstw w kraju z 12,45% do 12,22%.

Wykres 51: Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych (ha) w poszczególnych JST OWP w roku 2020

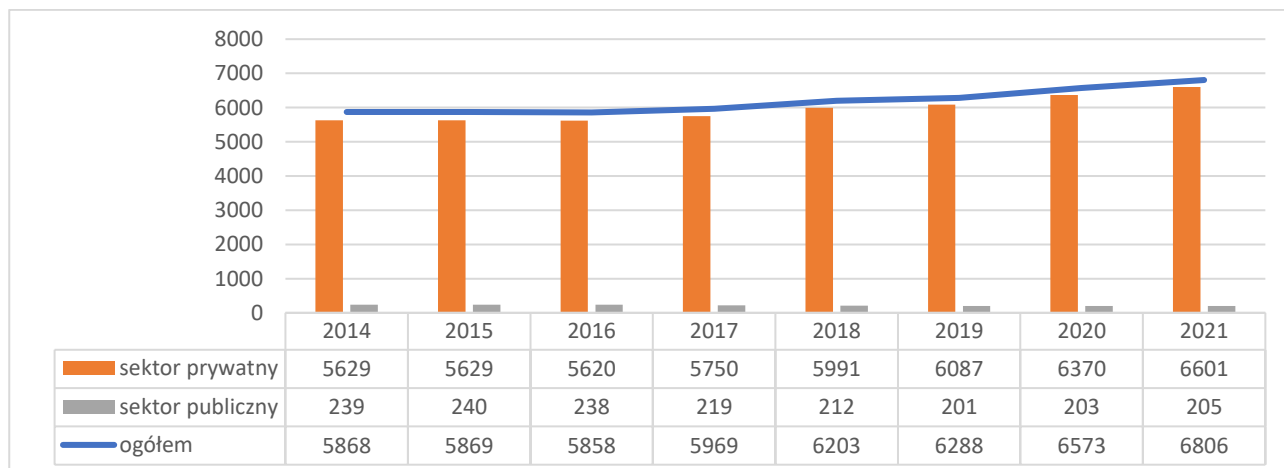

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2020 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny w Warszawie.

5.2.Sektor przedsiębiorstw

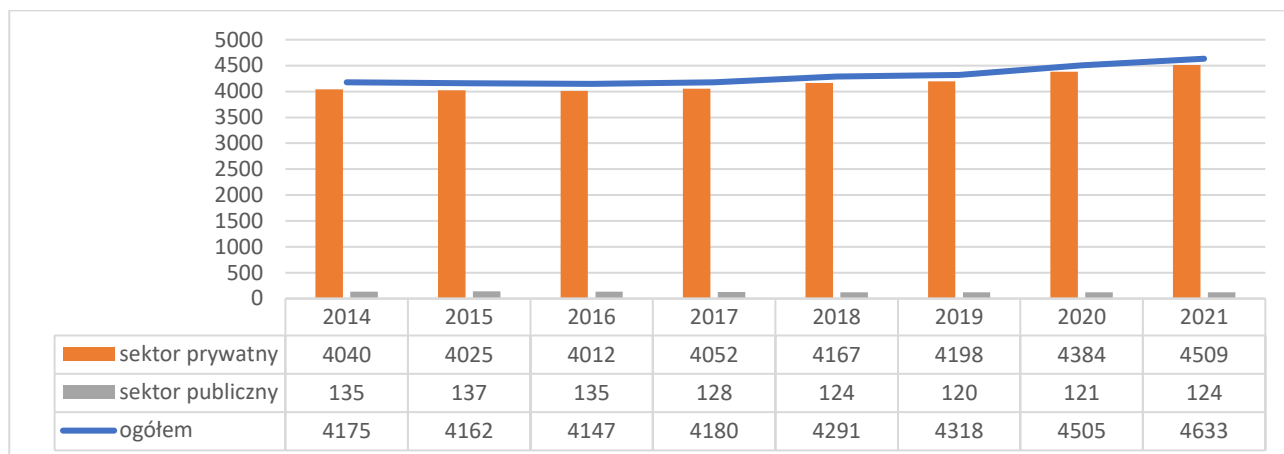
W latach 2014–2021 liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na terenie OWP wzrosła z poziomu 5 868 do 6 806, wykazując tym samym tempo wzrostu na poziomie 13,78%. Biorąc pod uwagę strukturę własności zdecydowanie dominowały przedsiębiorstwa z sektora prywatnego – w 2021 roku stanowiły prawie 97% ogółu przedsiębiorstw. Na terenie MOF liczba przedsiębiorstw również wzrosła – w tym przypadku tempo wzrostu wyniosło 9,8%. W strukturze przedsiębiorstw dominowały te z sektora prywatnego.

Wykres 52: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na obszarze OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

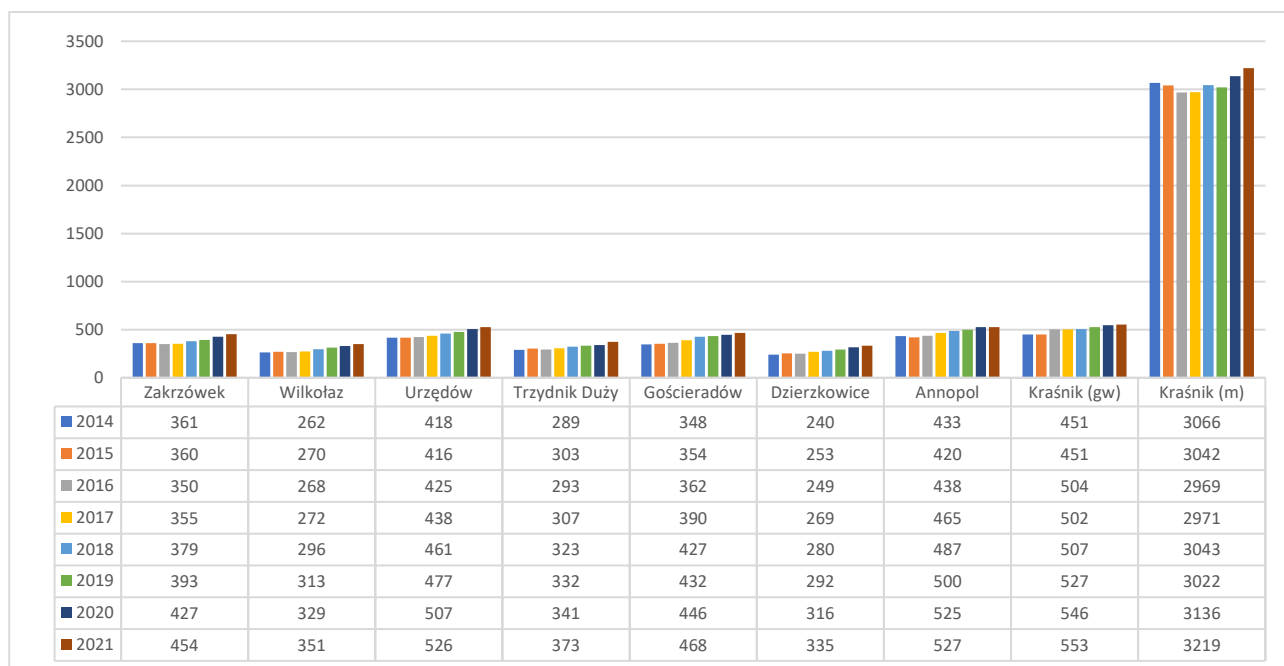
Wykres 53: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na obszarze MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych było na terenie Miasta Kraśnik (w 2021 r. stanowiły one 47,29% wszystkich przedsiębiorstw z terenu OWP). We wszystkich JST należących do OWP w analizowanych okresie liczba podmiotów gospodarczych ogółem wzrastała.

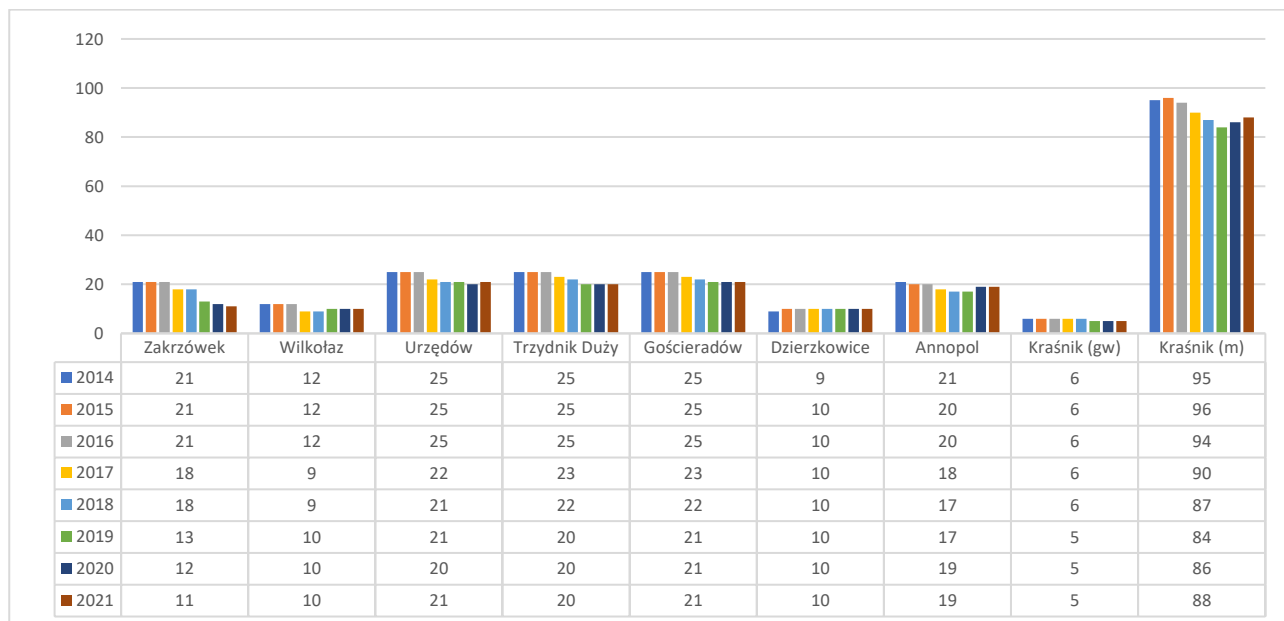
Wykres 54: Podmioty gospodarki narodowej ogółem wpisane do rejestru REGON w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Równocześnie zauważalny jest spadek liczby przedsiębiorstw publicznych (poza gminą Dzierzkowice, gdzie przez 7 lat liczba przedsiębiorstw publicznych zwiększyła się o 1). Największy spadek w liczbie przedsiębiorstw ogółem zanotowano w gminie Zakrzówek (10 przedsiębiorstw) i mieście Kraśnik (7 podmiotów). W skali procentowej spadek liczby przedsiębiorstw publicznych w gminie Zakrzówek wyniósł aż 47%. Podobny 16% poziom spadku zanotowano w gminach Wilkołaz, Urzędów, Gościeradów i gminie wiejskiej Kraśnik.

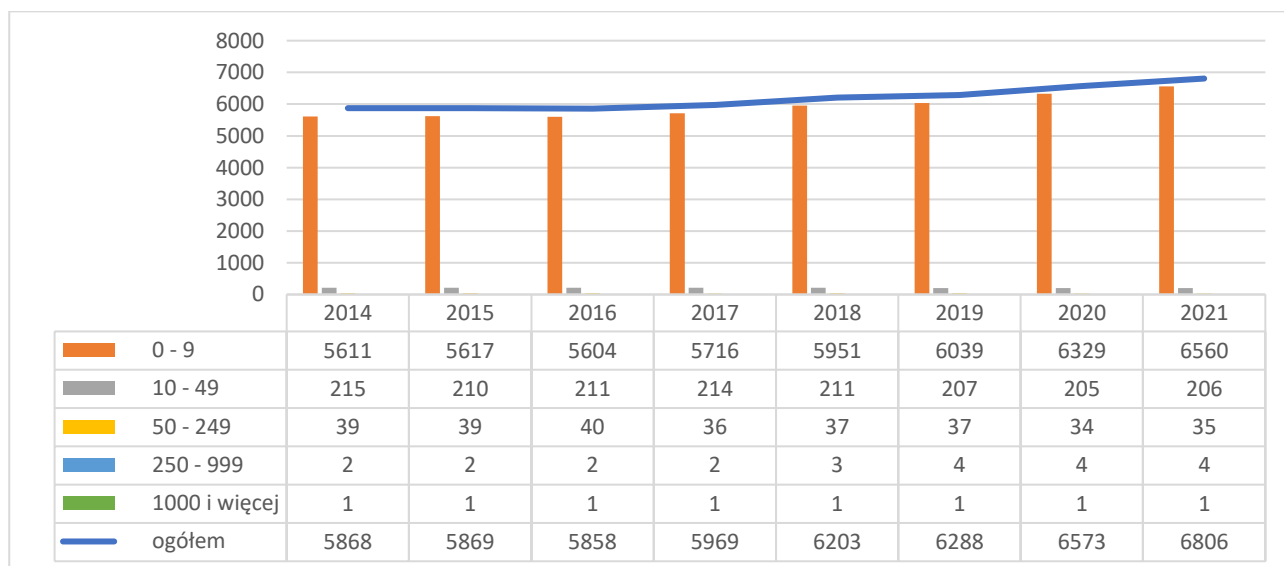
Wykres 55: Podmioty gospodarki narodowej sektora publicznego wpisane do rejestru REGON w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

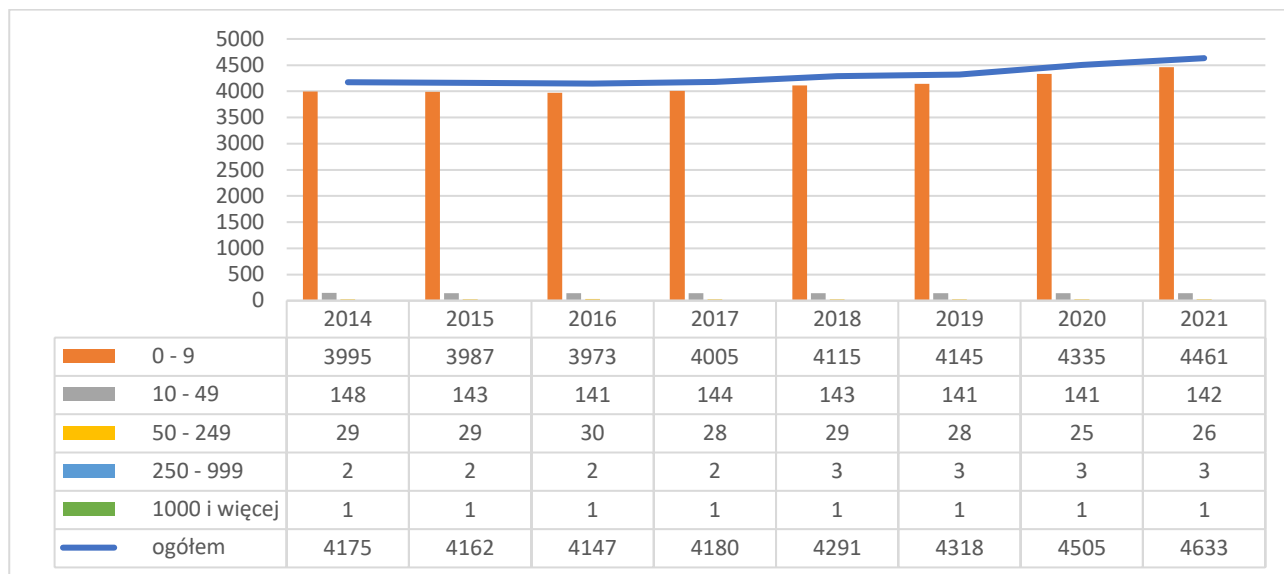
Analiza struktury sektora przedsiębiorstw pod względem klas wielkości pokazuje, że dominującą grupą przedsiębiorstw w latach 2014–2021, zarówno na terenie OWP jak i MOF, były mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników, które w 2021 r. stanowiły odpowiednio 96,38% oraz 96,28% wszystkich przedsiębiorstw. Należy przy tym zauważyć, że ich liczba z roku na rok wzrastała. Drugą grupą pod względem liczebności w strukturze przedsiębiorstw wg klas wielkości były przedsiębiorstwa małe (10-49 pracowników). W całym Obszarze Funkcjonalnym i MOF znajduje się tylko jeden podmiot zatrudniający powyżej 1 000 pracowników zlokalizowany w mieście Kraśnik oraz 4 podmioty zatrudniające od 250 do 999 pracowników zlokalizowane w Gościeradowie (1) i mieście Kraśnik (3).

Wykres 56: Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości na obszarze OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 57: Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości na obszarze MOF w latach 2014–2021

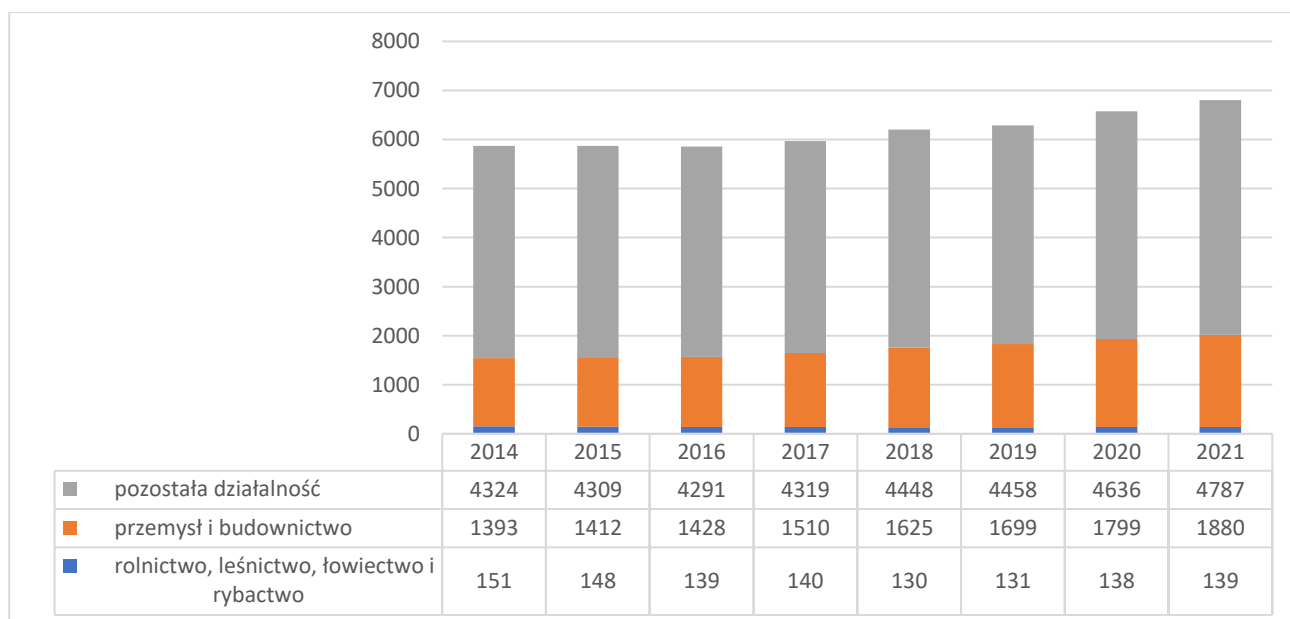

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Każda z gmin OWP zwiększyła ilość podmiotów gospodarczych ogółem oraz ilość mikroprzedsiębiorstw. W powyższej tabeli zaprezentowano zmiany liczby podmiotów gospodarczych wg wielkości zatrudnienia w każdej JST z OWP.

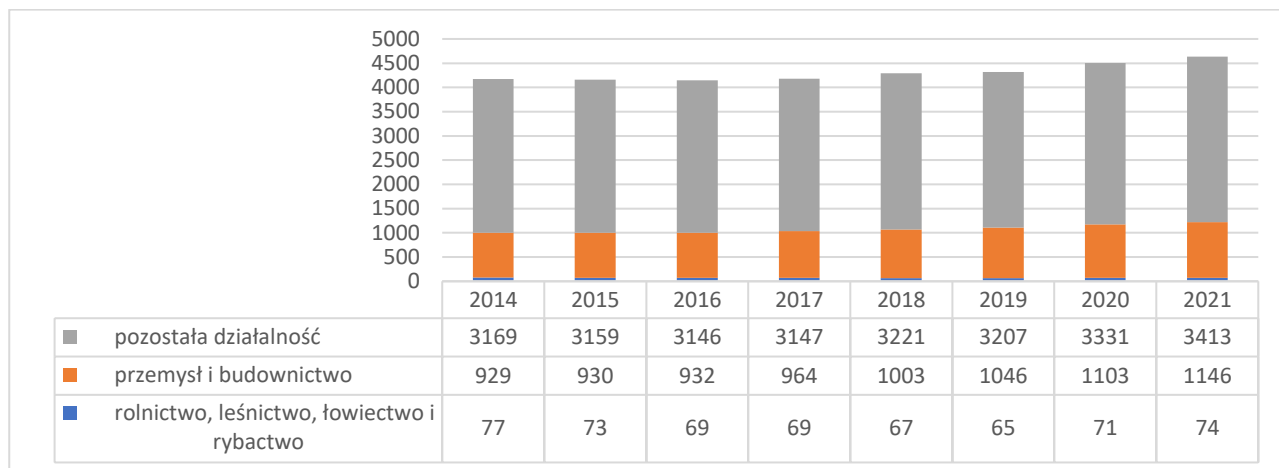
Struktura branż gospodarki na terenie OWP i MOF wykazuje dominację firm prowadzących działalność inną niż rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo. Spośród 6 806 przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON na terenie OWP w 2021 r. tylko 139 firm zajmowało się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem bądź rybactwem (2.04%), a ich liczba w porównaniu z 2014 r. zmniejszyła się o 12. Na terenie MOF w grupach rodzajów działalności również dominowała pozostała działalność – podmioty gospodarcze z tej grupy stanowiły w 2021 r. 73,67% wszystkich zarejestrowanych przedsiębiorstw.

Wykres 58: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007 na obszarze OWP w latach 2014–2021

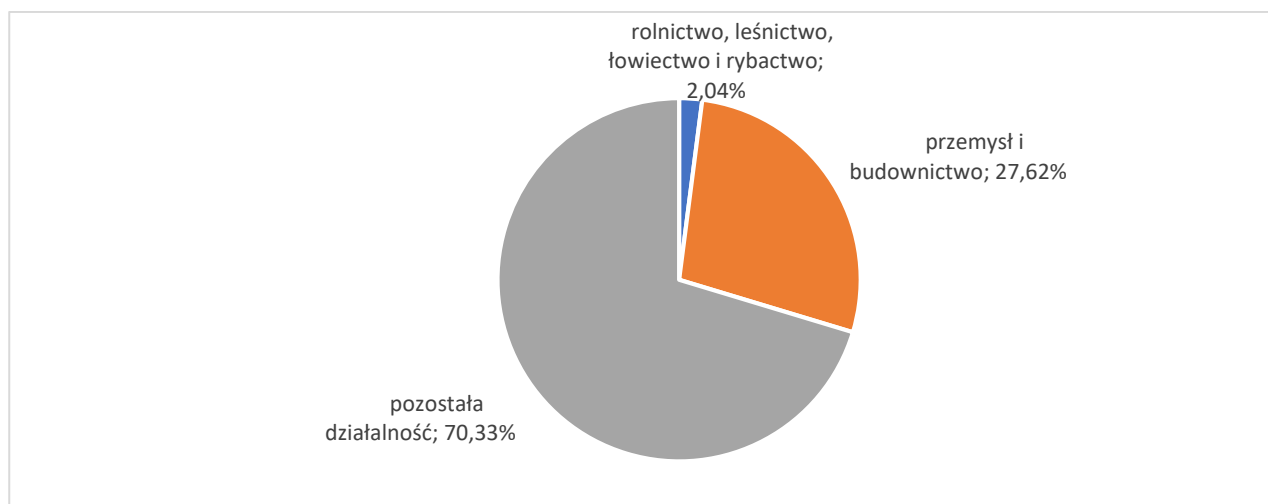
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 59: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007 na obszarze MOF w latach 2014–2021

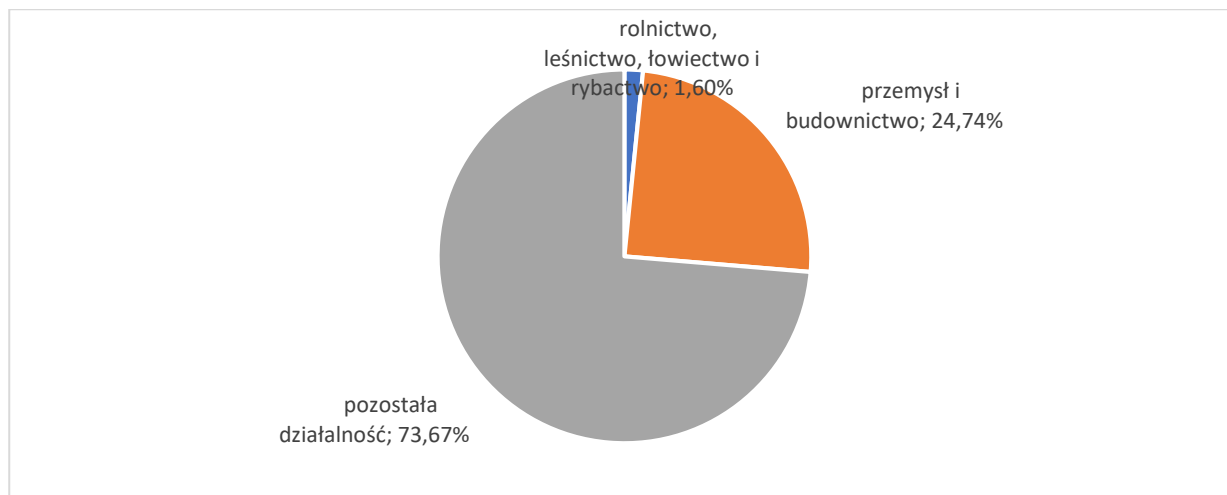
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 60: Struktura podmiotów gospodarczych wg grup rodzajów działalności PKD 2007 na obszarze OWP w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 61: Struktura podmiotów gospodarczych wg grup rodzajów działalności PKD 2007 na obszarze MOF w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

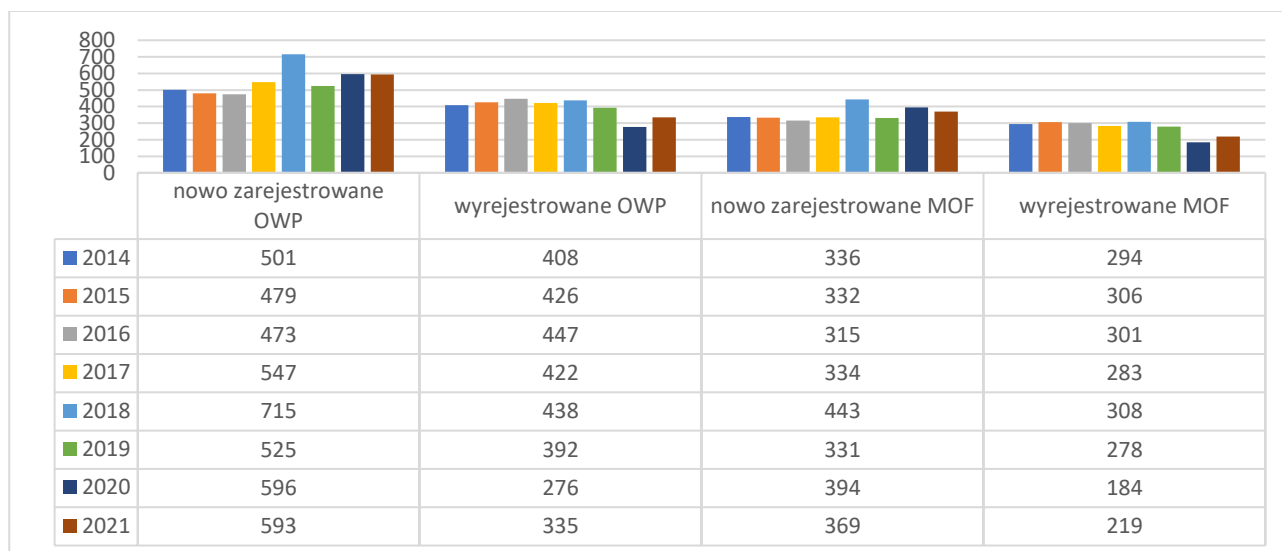
Tabela 18: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007 w poszczególnych JST OWP w latach 2014 i 2021

	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo		przemysł i budownictwo		pozostała działalność	
	2014	2021	2014	2021	2014	2021
Zakrzówek	18	15	95	146	248	293
Wilkołaz	11	6	68	108	183	237
Urzędów	18	13	118	165	282	348
Trzydnik Duży	15	14	61	114	213	245
Gościeradów	19	19	116	184	213	265
Dzierzkowice	19	19	58	104	163	212
Annopol	11	11	124	182	298	334
Kraśnik (gw)	8	8	138	185	305	360
Kraśnik (m)	32	34	615	692	2419	2493
ogółem	151	139	1393	1880	4324	4787

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

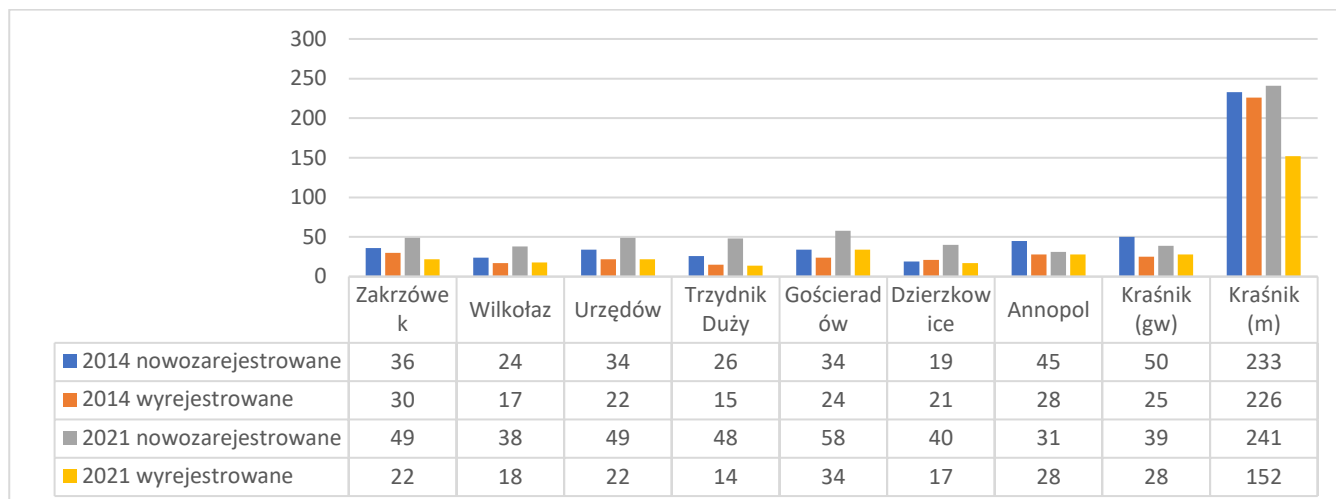
Analiza zmian w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON pokazuje, że we wszystkich analizowanych latach, zarówno na terenie OWP jak i MOF, liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON przewyższała liczbę podmiotów wyrejestrowanych z rejestru. W 2021 r. na terenie OWP zarejestrowano 593 nowe przedsiębiorstwa, a na terenie MOF – 369 przedsiębiorstw. W porównaniu z pierwszym rokiem analizy liczby te wzrosły odpowiednio o 18,36% i 9,82%.

Wykres 62: Zmiany w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarze OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

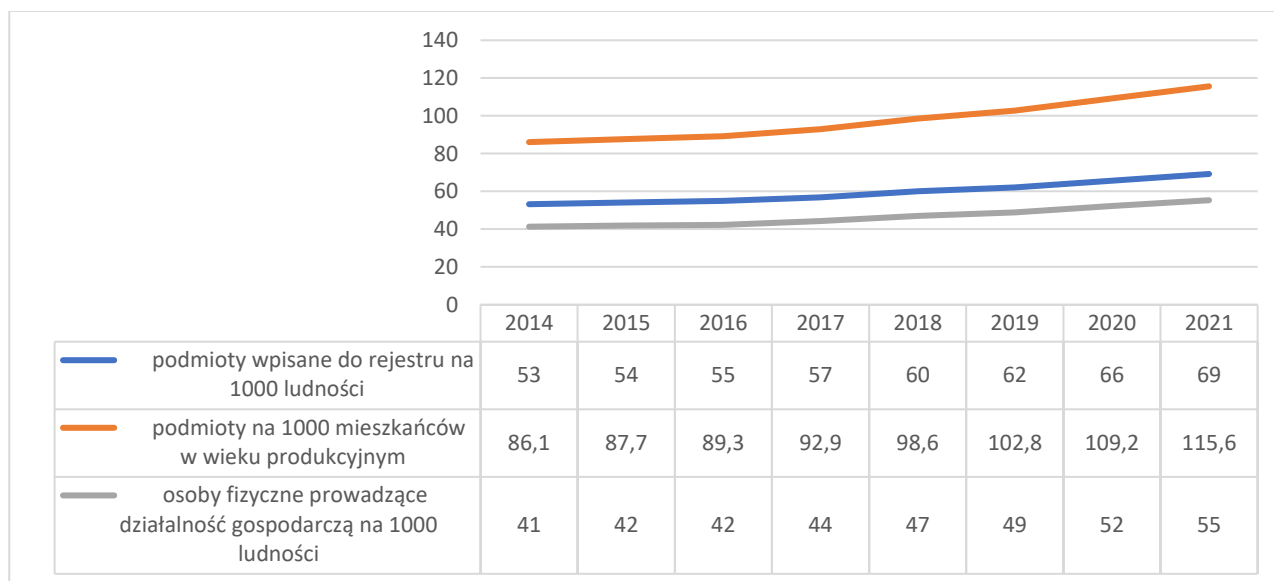
Wykres 63: Zmiany w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

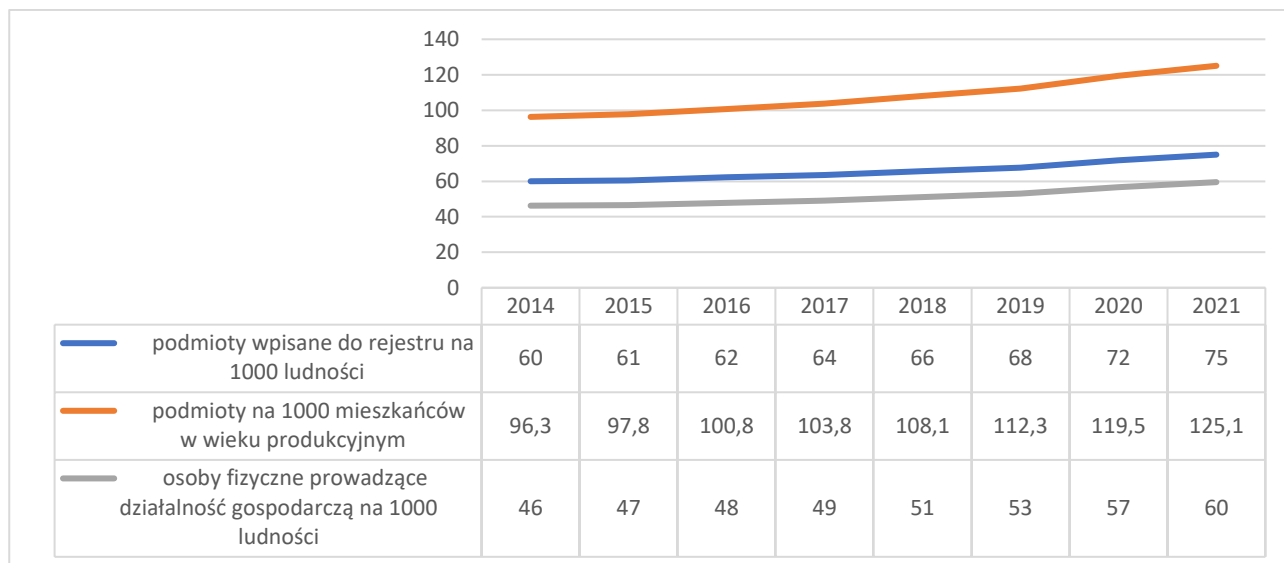
Zarówno na terenie OWP jak i MOF wskaźnik podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1 000 ludności, wskaźnik podmiotów na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym oraz wskaźnik osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności w analizowanym okresie systematycznie wzrastały.

Wykres 64: Podmioty gospodarcze na obszarze OWP w latach 2014–2021 – wskaźniki

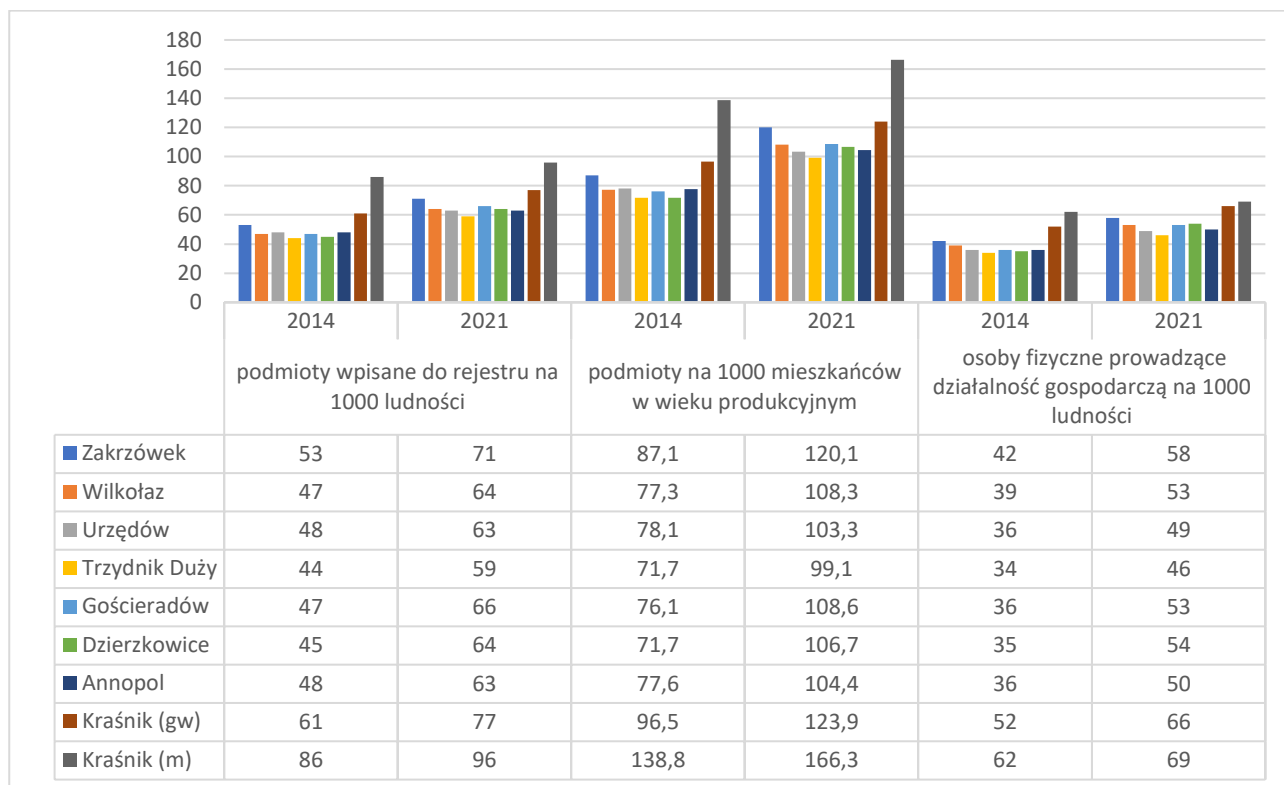
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 65: Podmioty gospodarcze na obszarze MOF w latach 2014–2021 – wskaźniki

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 66: Podmioty gospodarcze w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021 – wskaźniki

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Analizując podmioty gospodarcze wg sekcji PKD można stwierdzić, że w całym analizowanym okresie, we wszystkich gminach wchodzących w skład OWP główną sekcją jest sekcja G: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle. Stanowi ona 23% wszystkich podmiotów gospodarczych. Drugą w kolejności jest sekcja F, tj. budownictwo, które stanowi 18% wszystkich przedsiębiorstw. Najmniej przedsiębiorstw przypisanych jest do sekcji B: górnictwo i wydobywanie.

Tabela 19: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 w poszczególnych JST na terenie OWP w latach 2015–2020

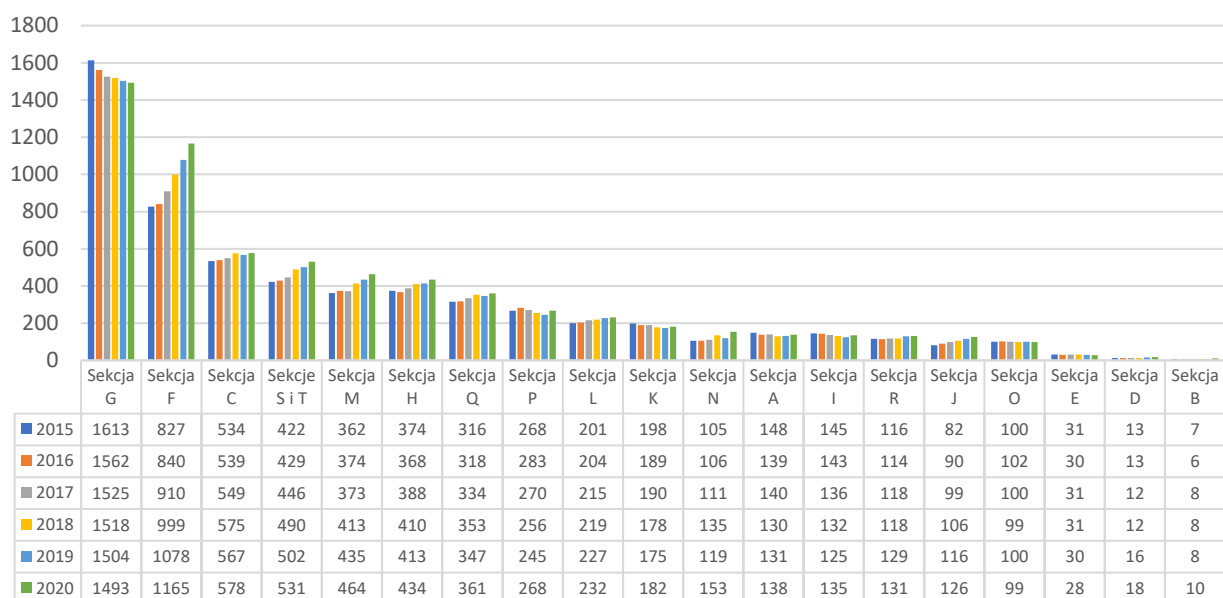
		M. Krasnik	Annopol	Dzierżkowie	Gościęradów	Krasnik	Trzydnik Duży	Urzędów	Wilkołaz	Zakrzówek	SUMA
ogółem	2015	3 042	420	253	354	451	303	416	270	360	5 869
	2016	2 969	438	249	362	504	293	425	268	350	5 858
	2017	2 971	465	269	390	502	307	438	272	355	5 969
	2018	3 043	487	280	427	507	323	461	296	379	6 203
	2019	3 022	500	292	432	527	332	477	313	393	6 288
	2020	3 136	525	316	446	546	341	507	329	427	6 573
	zmiana	3,1%	25,0%	24,9%	26,0%	21,1%	12,5%	21,9%	21,9%	18,6%	12,0%
Sekcja A: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	2015	30	11	20	21	8	15	15	11	17	148
	2016	28	10	20	21	7	14	14	10	15	139
	2017	28	12	20	21	7	14	14	8	16	140
	2018	29	11	20	19	6	13	12	6	14	130
	2019	27	12	19	20	6	14	13	6	14	131
	2020	32	11	19	23	6	13	14	6	14	138
	zmiana	6,7%	0,0%	-5,0%	9,5%	-25,0%	-13,3%	-6,7%	-45,5%	-17,6%	-6,8%
Sekcja B: górnictwo i wydobywanie	2015	4	1	0	0	1	0	0	0	1	7
	2016	4	1	0	0	0	0	0	0	1	6
	2017	6	0	0	0	1	0	0	0	1	8
	2018	6	0	0	0	1	0	0	0	1	8
	2019	6	0	0	0	1	0	0	0	1	8
	2020	7	0	0	0	1	0	0	0	2	10
	zmiana	75,0%	-100,0%	-	-	0,0%	-	-	-	100,0%	42,9%
Sekcja C: przetwórstwo przemysłowe	2015	276	44	23	30	56	20	28	29	28	534
	2016	269	45	22	33	63	20	32	29	26	539
	2017	269	45	25	39	61	21	32	33	24	549
	2018	270	51	25	52	59	25	31	37	25	575
	2019	265	54	24	46	59	24	33	35	27	567
	2020	268	53	24	46	57	27	35	34	34	578
	zmiana	-2,9%	20,5%	4,3%	53,3%	1,8%	35,0%	25,0%	17,2%	21,4%	8,2%
Sekcja D: wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2015	9	2	0	2	0	0	0	0	0	13
	2016	9	2	0	2	0	0	0	0	0	13
	2017	7	2	0	2	0	0	1	0	0	12
	2018	7	2	0	2	0	0	1	0	0	12
	2019	11	2	0	2	0	0	1	0	0	16
	2020	13	2	0	2	0	0	1	0	0	18
	zmiana	44,4%	0,0%	-	0,0%	-	-	-	-	-	38,5%
Sekcja E: dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2015	15	1	1	2	5	3	3	0	1	31
	2016	15	1	1	2	5	2	3	0	1	30
	2017	13	1	1	2	5	6	2	0	1	31
	2018	12	2	1	2	5	5	2	1	1	31
	2019	12	2	1	2	5	4	2	1	1	30
	2020	11	2	1	2	5	3	2	1	1	28
	zmiana	-26,7%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-33,3%	-	0,0%	-9,7%
Sekcja F: budownictwo	2015	315	81	37	78	76	48	81	44	67	827
	2016	301	89	39	84	90	49	79	46	63	840
	2017	310	109	48	95	95	51	88	45	69	910
	2018	332	116	49	112	97	56	105	54	78	999
	2019	350	117	55	118	108	63	113	66	88	1 078
	2020	367	124	68	124	122	74	121	70	95	1 165
	zmiana	16,5%	53,1%	83,8%	59,0%	60,5%	54,2%	49,4%	59,1%	41,8%	40,9%
Sekcja G: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i włączając motocykle	2015	832	118	67	95	128	75	121	79	98	1 613
	2016	786	117	63	90	141	72	125	78	90	1 562
	2017	759	120	68	92	127	75	121	74	89	1 525
	2018	756	120	68	94	121	75	117	77	90	1 518
	2019	730	125	74	92	125	78	117	72	91	1 504
	2020	724	128	73	85	125	75	118	66	99	1 493
	zmiana	-13,0%	8,5%	9,0%	-10,5%	-2,3%	0,0%	-2,5%	-16,5%	1,0%	-7,4%
Sekcja H: transport i gospodar	2015	180	28	14	21	42	20	18	18	33	374
	2016	169	27	13	24	47	21	20	15	32	368
	2017	175	29	15	24	52	20	22	17	34	388

ka magazynowa	2018	183	34	15	29	54	22	21	18	34	410
	2019	180	33	20	33	51	23	20	19	34	413
	2020	186	36	25	32	53	25	21	22	34	434
	<i>zmiana</i>	<i>3,3%</i>	<i>28,6%</i>	<i>78,6%</i>	<i>52,4%</i>	<i>26,2%</i>	<i>25,0%</i>	<i>16,7%</i>	<i>22,2%</i>	<i>3,0%</i>	<i>16,0%</i>
Sekcja I: działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	2015	81	10	7	10	11	5	6	5	10	145
	2016	81	11	5	10	12	4	5	5	10	143
	2017	70	11	6	9	13	6	7	5	9	136
	2018	69	10	8	7	12	7	7	5	7	132
	2019	59	10	8	7	12	6	9	5	9	125
	2020	64	11	7	7	13	6	9	8	10	135
<i>zmiana</i>	<i>-21,0%</i>	<i>10,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>-30,0%</i>	<i>18,2%</i>	<i>20,0%</i>	<i>50,0%</i>	<i>60,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>-6,9%</i>	
Sekcja J: informacja i komunikacja	2015	58	0	5	1	8	2	5	1	2	82
	2016	55	2	5	2	13	3	4	3	3	90
	2017	52	2	7	4	16	3	7	4	4	99
	2018	58	2	8	4	14	3	8	4	5	106
	2019	61	3	9	4	15	6	7	5	6	116
	2020	67	4	9	3	12	6	8	11	6	126
<i>zmiana</i>	<i>15,5%</i>	<i>-</i>	<i>80,0%</i>	<i>200,0%</i>	<i>50,0%</i>	<i>200,0%</i>	<i>60,0%</i>	<i>1000,0%</i>	<i>200,0%</i>	<i>53,7%</i>	
Sekcja K: działalność finansowa i ubezpieczenia	2015	122	10	10	6	19	11	10	7	3	198
	2016	117	10	9	4	18	10	10	7	4	189
	2017	116	11	9	4	16	10	10	9	5	190
	2018	110	10	8	4	16	10	7	9	4	178
	2019	102	9	6	6	18	11	7	11	5	175
	2020	104	10	7	7	17	9	9	12	7	182
<i>zmiana</i>	<i>-14,8%</i>	<i>0,0%</i>	<i>-30,0%</i>	<i>16,7%</i>	<i>-10,5%</i>	<i>-18,2%</i>	<i>-10,0%</i>	<i>71,4%</i>	<i>133,3%</i>	<i>-8,1%</i>	
Sekcja L: działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2015	184	3	0	3	5	1	4	1	0	201
	2016	186	3	0	3	5	1	4	1	1	204
	2017	193	3	0	3	7	1	4	3	1	215
	2018	196	3	1	3	7	1	4	3	1	219
	2019	204	3	1	2	7	1	4	4	1	227
	2020	209	3	1	3	7	1	4	3	1	232
<i>zmiana</i>	<i>13,6%</i>	<i>0,0%</i>	<i>-</i>	<i>0,0%</i>	<i>40,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>200,0%</i>	<i>-</i>	<i>15,4%</i>	
Sekcja M: działalność proOWPesyjonałna, naukowa i techniczna	2015	231	16	11	9	21	17	23	17	17	362
	2016	236	21	12	10	24	15	22	15	19	374
	2017	236	22	9	11	18	15	24	19	19	373
	2018	259	26	11	10	23	15	27	20	22	413
	2019	271	24	11	10	29	15	27	24	24	435
	2020	289	25	13	11	31	16	31	24	24	464
<i>zmiana</i>	<i>25,1%</i>	<i>56,3%</i>	<i>18,2%</i>	<i>22,2%</i>	<i>47,6%</i>	<i>-5,9%</i>	<i>34,8%</i>	<i>41,2%</i>	<i>41,2%</i>	<i>28,2%</i>	
Sekcja N: działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	2015	58	8	4	4	13	0	6	7	5	105
	2016	54	10	5	5	15	1	4	6	6	106
	2017	54	8	7	7	14	4	5	4	8	111
	2018	70	8	10	8	16	4	4	7	8	135
	2019	59	8	4	9	15	5	7	7	5	119
	2020	69	10	5	13	16	7	11	10	12	153
<i>zmiana</i>	<i>19,0%</i>	<i>25,0%</i>	<i>25,0%</i>	<i>225,0%</i>	<i>23,1%</i>	<i>-</i>	<i>83,3%</i>	<i>42,9%</i>	<i>140,0%</i>	<i>45,7%</i>	
Sekcja O: administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	2015	20	15	7	11	5	13	11	8	10	100
	2016	20	15	7	11	5	13	11	8	12	102
	2017	19	15	7	11	5	13	12	7	11	100
	2018	17	15	7	11	6	13	12	7	11	99
	2019	18	15	7	11	6	13	12	7	11	100
	2020	18	15	7	11	5	13	12	7	11	99
<i>zmiana</i>	<i>-10,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>9,1%</i>	<i>-12,5%</i>	<i>10,0%</i>	<i>-1,0%</i>	
Sekcja P: edukacja	2015	137	22	10	22	8	21	21	8	19	268
	2016	140	22	12	22	14	21	24	9	19	283
	2017	143	21	11	20	12	20	20	7	16	270
	2018	136	18	12	18	10	20	20	6	16	256
	2019	133	18	11	18	9	18	21	6	11	245
	2020	148	18	13	20	12	18	22	7	10	268
<i>zmiana</i>	<i>8,0%</i>	<i>-18,2%</i>	<i>30,0%</i>	<i>-9,1%</i>	<i>50,0%</i>	<i>-14,3%</i>	<i>4,8%</i>	<i>-12,5%</i>	<i>-47,4%</i>	<i>0,0%</i>	
Sekcja Q: opieka zdrowotna i pomoc społeczna	2015	213	15	9	8	20	16	15	10	10	316
	2016	215	16	9	7	18	17	16	11	9	318
	2017	223	17	10	7	25	16	16	11	9	334
	2018	228	19	11	8	28	15	20	12	12	353
	2019	226	20	13	9	26	13	18	10	12	347
	2020	236	21	14	10	29	10	18	9	14	361

	zmiana	10,8%	40,0%	55,6%	25,0%	45,0%	-37,5%	20,0%	-10,0%	40,0%	14,2%
Sekcja R: działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	2015	63	4	5	8	9	7	9	6	5	116
	2016	63	4	5	7	9	7	9	5	5	114
	2017	67	4	4	7	9	7	10	5	5	118
	2018	62	6	4	9	10	7	9	5	6	118
	2019	67	8	5	9	10	7	11	6	6	129
	2020	68	9	5	9	10	6	11	7	6	131
	zmiana	7,9%	125,0%	0,0%	12,5%	11,1%	-14,3%	22,2%	16,7%	20,0%	12,9%
Sekcje S i T: pozostała działalność usługowa; gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	2015	211	30	23	23	16	28	38	19	34	422
	2016	216	31	22	25	17	22	42	20	34	429
	2017	224	32	22	32	18	23	42	20	33	446
	2018	233	33	22	34	21	30	51	23	43	490
	2019	229	36	24	33	24	29	54	27	46	502
	2020	238	42	25	37	24	30	59	30	46	531
	zmiana	12,8%	40,0%	8,7%	60,9%	50,0%	7,1%	55,3%	57,9%	35,3%	25,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 67: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 na terenie OWP w latach 2015–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Czynnikami sprzyjającymi rozwojowi przedsiębiorczości i inwestycji są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego i wyznaczone w nich tereny pod przemysł i usługi. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego ustalone zostały w następujących JST wchodzących w skład OWP:

- 1) Miasto Kraśnik – wszystkie tereny pozostające w granicach administracyjnych miasta objęte są miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego;
- 2) Gmina Annopol – czternaście obowiązujących planów, obejmujących całość terenów zurbanizowanych (zabudowane) we wszystkich miejscowościach Gminy Annopol, tereny przeznaczone pod przemysł w Annopolu, tereny pod elektrownie wiatrowe w Dąbrowie, Suchej Wólce, tereny pod linię energetyczną WN 110kV relacji GPZ Annopol – GPZ Budzyń, tereny przeznaczone wyłącznie pod zalesienia;
- 3) Gmina Dzierzkowice – jej obszar w całości został pokryty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego;
- 4) Gmina Gościeradów – 8 miejscowych planów, które obejmują około 10% powierzchni całej gminy;

- 5) Gmina Kraśnik – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmuje całość terenów pozostających w granicach administracyjnych gminy;
- 6) Gmina Trzydnik Duży – nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- 7) Gmina Urzędów – 18 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obejmujących 100% powierzchni gminy;
- 8) Gmina Wilkołaz – 100% powierzchni gminy objętych jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;
- 9) Gmina Zakrzówek – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmuje cały obszar pozostający w granicach administracyjnych gminy.

Tabela 20: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru *Aktywność gospodarcza* oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

Najważniejsze wnioski wynikające z analizy

- **Wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów w OWP i MOF na 1 tys. mieszkańców z roku na rok wzrasta, ale jest istotnie niższy niż średnia w kraju.**
- **Dominującą grupę stanowią przedsiębiorstwa mikro, zatrudniające do 9 osób.**
- **Pod względem nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, udziału w krajowym kapitale podstawowym w spółkach z kapitałem zagranicznym, udziału w krajowych nakładach ponoszonych przez przedsiębiorstwa na działalność badawczo-rozwojową województwo lubelskie znajduje się w dolnej części rankingu regionów.**
- **Region charakteryzuje relatywnie niewielkie znaczenie w zakresie handlu zagranicznego. Mimo wzrostu wartości wymiany handlowej udział Lubelszczyzny w wymianie handlowej kraju pozostaje na bardzo niskim poziomie.**
- **W okresie ostatnich kilku lat obserwuje się pozytywne zjawiska wzrostu zainteresowania inwestorów zagranicznych regionem oraz wzrost poziomu technologicznego produkcji przemysłowej w zakresie produktów wysokiej i średnio-wysokiej techniki.**
- **Okres panującej pandemii wpłynął niekorzystnie na działalność wielu firm. Zapowiadany przez ekonomistów nowy model światowej gospodarki może zwiększyć możliwości rozwojowe regionu związane z powrotem produkcji do Europy. Należy także zauważyć upowszechnianie się pracy zdalnej i hybrydowej.**
- **Relatywnie niska pozycja konkurencyjna rolnictwa OWP i Lubelszczyzny w porównaniu do innych regionów jest konsekwencją:**
 - niekorzystnej struktury agrarnej gospodarstw rolnych,
 - niskiego tempa rozwoju elementów infrastruktury koniecznych do obsługi procesów produkcyjnych,
 - dominacji produkcji surowców i niskiego poziomu ich przetwórstwa,
 - przewagi produkcji roślinnej nad bardziej dochodową produkcją zwierzęcą,
 - niższego w stosunku do innych regionów w kraju poziomu wykształcenia właścicieli gospodarstw rolnych,
 - niskiego poziomu rozwoju organizacji i stowarzyszeń producenckich.
- **Powoli wzrasta udział średnich i dużych gospodarstw kosztem tych najmniejszych.**
- **Wzrasta liczba ekologicznych gospodarstw rolnych.**
- **W strukturze globalnej produkcji rolniczej regionu dominuje produkcja roślinna.**
- **Wyzwaniem rozwojowym lubelskiego rolnictwa jest utrzymanie jego konkurencyjności na rynkach zewnętrznych. Związane jest to przede wszystkim z rosnącym znaczeniem ukraińskiego sektora żywnościowego, który cechuje się niskimi kosztami oraz dużą skalą produkcji.**

6. KULTURA, TURYSTYKA I REKREACJA

6.1. Atrakcyjność turystyczna

Ważnym elementem krajobrazu, kształtującym jego atrakcyjność turystyczną, są obiekty zabytkowe. Pełne wykorzystanie zasobów kulturowych danego obszaru stanowi podstawową przesłankę rozwoju lokalnego. W ramach dziedzictwa kulturowego wymienić można dwie główne, wzajemnie powiązane grupy: dorobek kultury materialnej oraz dorobek w ramach kultury duchowej. Poniżej przedstawione zostały zabytki z terenu OWP zlokalizowanych w poszczególnych jednostkach samorządowych:

- Gmina Annopol:
 - Kościół parafialny drewniany z 1740 r. w Annopolu, ufundowany przez Jana Tomasza Morsztyna (obecnie sanktuarium Św. Anny),
 - Zespół dworsko-parkowy, kapliczka przy ul. Radomskiej, kapliczka przy ul. Kościuszki, młyn przy ul. Lubelskiej, brama cmentarna,
 - Kościół parafialny p.w. Św. Andrzeja Apostoła oraz kapliczka kłodowa, kapliczka mauzoleum w Borowie,
 - Kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja i Św. Małgorzaty, dzwonnica, ogrodzenie kościoła parafialnego w Świeciechowie Poduchownym,
 - Młyn w Barakach,
 - Dwór w Bliskowicach,
 - kaplica grobowa, brama cmentarna, kapliczka przy cmentarzu polsko-katolickim w Świeciechowie;
- Gmina Dzierzkowice:
 - XVIII-wieczny kościół parafialny p.w. Św. Marii Magdaleny i Św. Stanisława z parkanem i dzwonnica w Dzierzkowicach,
 - młyn wodny w Dzierzkowicach Woli,
 - młyn w Dzierzkowicach Rynek;
- Gmina Gościeradów:
 - zespół pałacowy Prażmowskich i Suchodolskich wraz z parkiem i zachowanym spichlerzem murowanym z II połowy XVIII wieku w Gościeradowie,
 - neogotycki kościół parafialny w Gościeradowie;
- Gmina Kraśnik:
 - kaplica Św. Trójcy zbudowana w latach 1766-1767 jako kaplica wotywna z Fundacji Teresy z Michałowskich Zamoyskiej w Stróży;
- Miasto Kraśnik:
 - Kościół parafialny p.w. WNMP o XV-wiecznym gotyckim rodowodzie, później przebudowany, z renesansowymi nagrobkami Tęczyńskich wykonywanymi w warsztatach znanych włoskich mistrzów, renesansowym ołtarzem głównym i XVII-wiecznymi stallami w Kraśniku,
 - Klasztor Kanoników Regularnych z XV wieku w Kraśniku,
 - Dwie Bożnice z XVII i XVIII wieku w Kraśniku,
 - Barokowy kościół Św. Ducha z rokokowym wyposażeniem w Kraśniku,
 - szpital dla ubogich z XVIII wieku, zwany obecnie dworkiem modrzewiowym w Kraśniku,
 - wzgórze zamkowe w Kraśniku z zachowanymi fosami, kryjące siedziby dawnych właścicieli miasta, rynek zbudowany w układzie czworobocznym z częściowo zachowaną zabudową sięgającą XIX wieku;
- Gmina Trzydnik Duży:
 - XVII-wieczny Zespół Dworsko-Pałacowy w Olbieńcinie, gdzie w rozległym parku rosną rzadkie drzewa jak korkowiec amurski, grójeczники japońskie, lipa krymska,
 - kościół Św. Krzyża z dzwonnica w Rzeczycy Księży,
 - kościół Przemienienia Pańskiego w Rzeczycy Ziemiańskiej;

- Gmina Urzędów:
 - kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja i Otylii w Urzędowie z drugiej połowy XVIII wieku z barokowym wyposażeniem wnętrza;
 - kapliczka Świętej Otylii z 1890 r. na trasie Urzędów-Dzierzkowice,
 - kapliczka na cmentarzu parafialnym w Urzędowie z 1845 r.,
 - dawny młyn królewski w Urzędowie z XVII w. dom Aleksandra Golińskiego z 1915 r., gdzie w czasie walk Legionów stacjonował Józef Piłsudski,
 - układ urbanistyczny Urzędowa
 - kapliczka Św. Rozalii w Bęczynie z 1850 r. znajdująca się naprzeciw nowej szkoły,
 - drzewostan w obrębie dawnego parku dworskiego w Moniakach;
 - kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa wraz z plebanią i drzewostanem w granicach ogrodzenia w Bobach-Kolonii;
 - cmentarz wojenny z I wojny światowej;
 - kościół parafialny p.w. Trójcy Przenajświętszej z wystrojem wnętrza, mur z kapliczkami, drzewostan w granicach cmentarza kościelnego, dzwonnica i kaplica cmentarna w Popkowicach;
 - grodzisko wczesnośredniowieczne w Leszczynie.
- Gmina Wilkołaz:
 - Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Jana Chrzciciela w Wilkołazie wraz z wystrojem wnętrza i drzewostanem z lat 1648–1653,
 - Urząd Gminy w Wilkołazie Poduchownym z początku XX wieku,
 - budynek stacji kolejowej z 1926 r. w Zdrapach;
- Gmina Zakrzówek:
 - kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja w Zakrzówku,
 - cmentarz w Zakrzówku z II połowy XIX wieku.

6.2. Kultura i organizacja czasu wolnego

Rola kultury w tworzeniu tożsamości regionu jest niepowtarzalna. Stanowi ona dorobek przeszłych pokoleń, uzupełniony współczesną twórczą działalnością. Życie kulturalne na terenie OWP tworzą następujące centra, ośrodki i domy kultury:

- Centrum Kultury i Promocji w Kraśniku,
- Osiedlowy Dom Kultury S.M. „Pomoc” w Kraśniku,
- Centrum Kultury w Annopolu,
- Gminny Ośrodek Kultury w Dzierzkowicach,
- Gminny Ośrodek Kultury w Gościeradowie,
- Gminny Ośrodek Kultury w Trzydniku Dużym,
- Ośrodek Kultury w Urzędowie,
- Gminny Ośrodek Kultury w Wilkołazie,
- Gminny Dom Kultury w Zakrzówku.

Na terenie OWP działalność w zakresie kultury prowadzą również:

- 1) Muzeum Regionalne w Kraśniku;
- 2) Muzeum 24 Pułków Ułanów im. Hetmana Wielkiego Koronnego Stefana Żółkiewskiego.

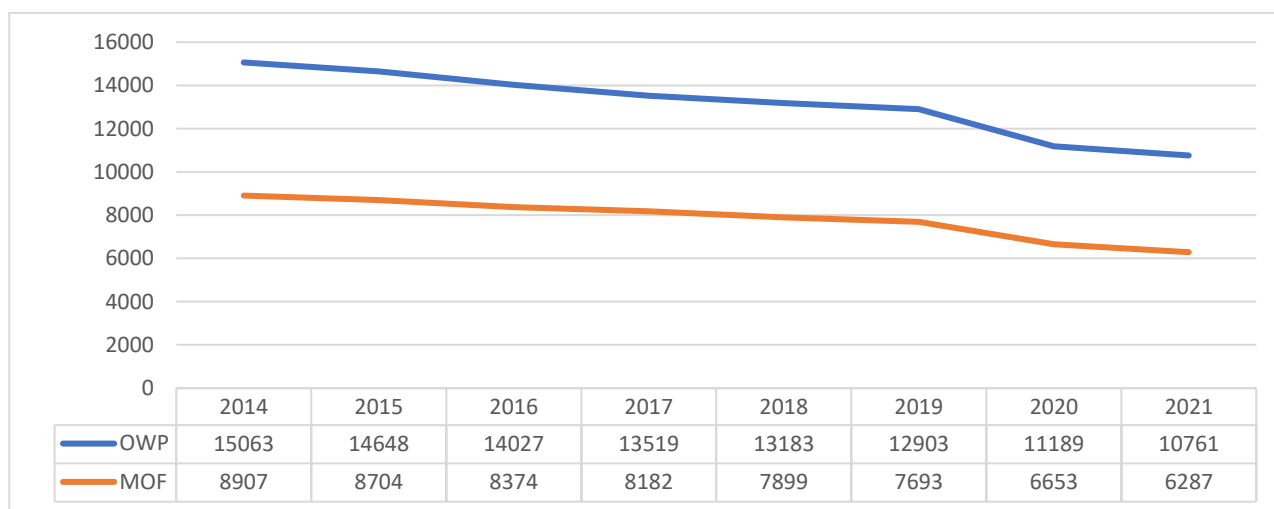
Instytucjami, które także odpowiadają za rozwój kultury są biblioteki publiczne. Na terenie OWP prowadzi działalność 9 bibliotek wraz z filiami:

- Miejska Biblioteka Publiczna w Kraśniku (wraz z dwiema filiami),
- Miejsko Gminna Biblioteka Publiczna w Annopolu (wraz z filiami w Grabówce, Kosinie i Świeciechowie,
- Biblioteka Gminna w Dzierzkowicach (wraz z filią w Dzierzkowicach Woli),
- Gminna Biblioteka Publiczna w Gościeradowie,

- Gminna Biblioteka Publiczna w Stróży Kolonii,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Trzydniu Dużym (wraz z trzema filiami: w Olbiecinie, w Rzeczyce Księży i w Rzeczyce Ziemiańskiej),
- Biblioteka Gminna w Urzędowie (wraz z trzema filiami: w Bobach, w Moniakach i w Popkowicach),
- Gminna Biblioteka Publiczna w Wilkołazie (wraz z filią w Pułankowicach),
- Gminna Biblioteka Publiczna w Zakrzówku (wraz z trzema filiami: w Rudniku Drugim, w Studziankach i w Sulowie).

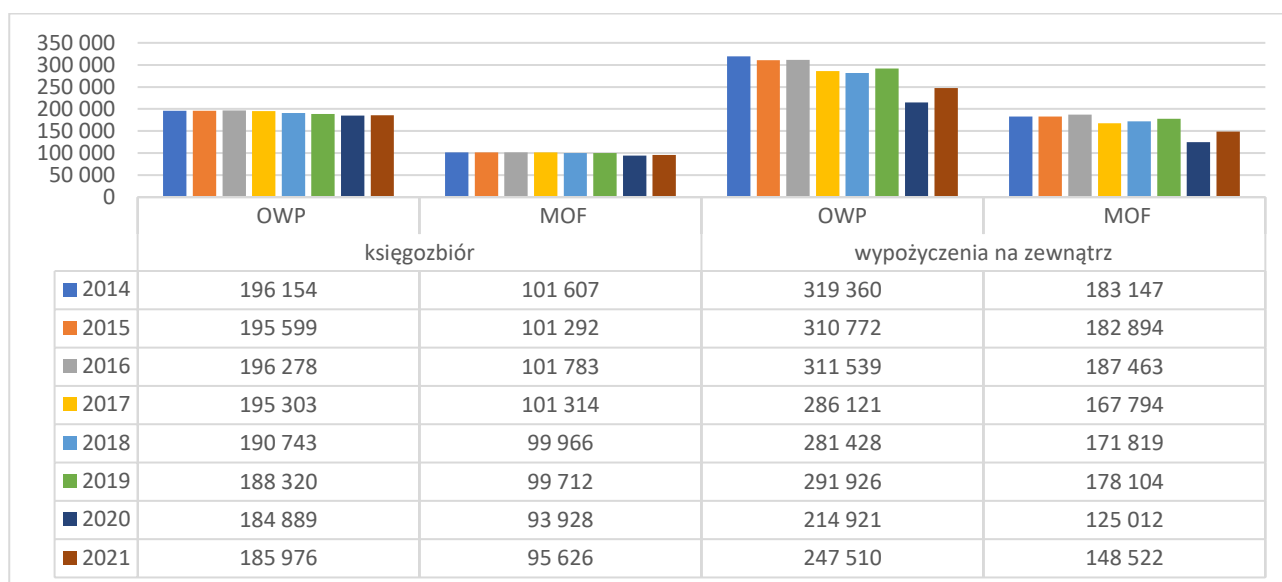
W analizowanym okresie liczba czytelników w ciągu roku na terenie OWP i MOF systematycznie się zmniejszała – w 2020 r. wyniosła odpowiednio 11 189 i 6 653 wobec 14 648 i 8 704 w 2015 r. Na przestrzeni analizowanych lat zmniejszył się również księgozbiór bibliotek oraz liczba jego wypożyczeń na zewnątrz.

Wykres 68: Czytelnicy w bibliotekach na terenie OWP i MOF w ciągu roku w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 69: Działalność bibliotek na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2021

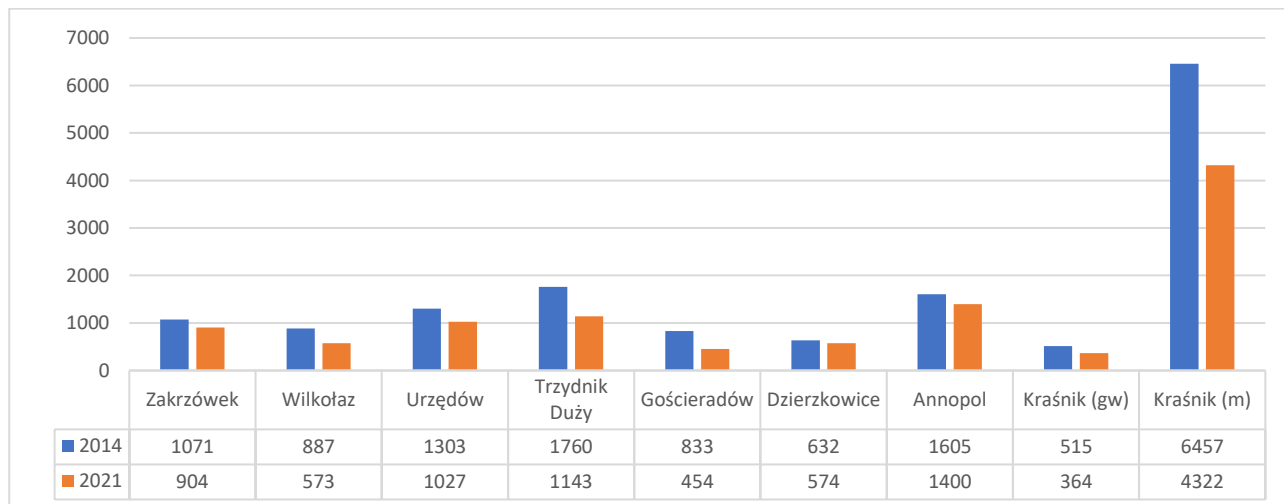

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Największą liczbą czytelników cechowały się biblioteki w Mieście Kraśnik, Gminie Trzydnik Duży oraz w gminie Urzędów. Najmniej czytelników zgromadziła Gmina Kraśnik. Największy księgozbiór zgromadzono w bibliotekach w Mieście Kraśnik, Gminie Trzydnik Duży i Gminie Urzędów. Najmniejszy zaś

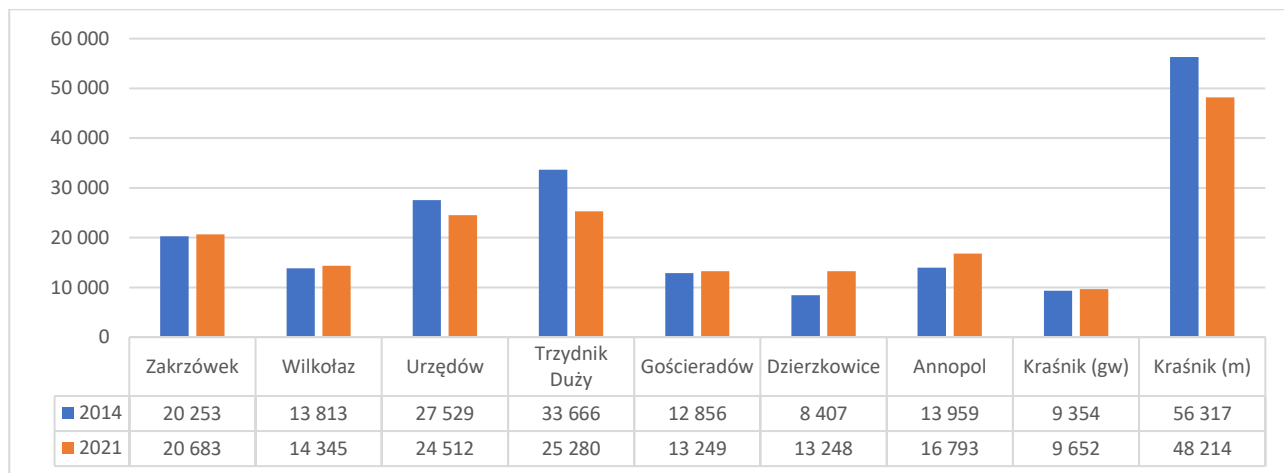
dostępny jest w Gminie Kraśnik. We wszystkich bibliotekach z terenu OWP odnotowano spadek wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz. Największą liczbą wypożyczonych książek w 2021 r. cechowało się Miasto Kraśnik oraz Gmina Annapol, najmniejszą zaś – gminy Kraśnik i Wilkołaz.

Wykres 70: Liczba czytelników w ciągu roku w bibliotekach zlokalizowanych w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021

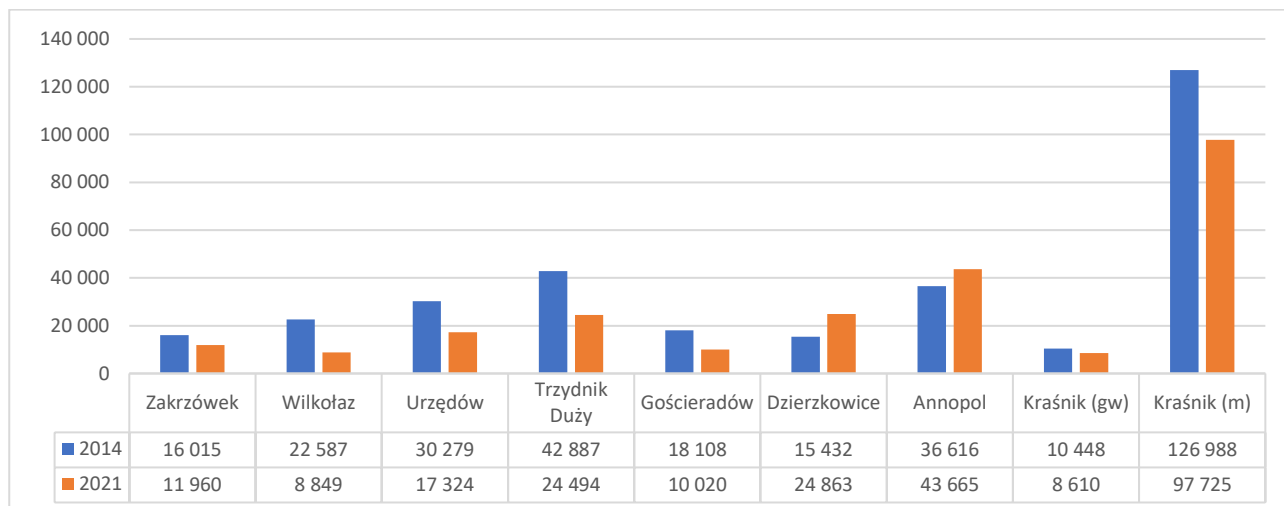
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 71: Księgozbiór bibliotek zlokalizowanych w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 72: Liczba wypożyczeń na zewnątrz księgozbioru w bibliotekach zlokalizowanych w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Miasto Kraśnik dysponuje szeregiem obiektów, które są wykorzystywane do uprawiania sportów. Głównym ośrodkiem jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, w skład którego wchodzi: pływalnia odkryta o wymiarach olimpijskich, pływalnia kryta, stadion piłki nożnej z bieżnią, skocznią w dal i rzutnią do pchnięcia kulą, trzy boiska treningowe, korty tenisowe boiska rekreacyjne przy ul. Chopina i skatepark. Ponadto, na terenie miasta istnieje szereg obiektów sportowych ulokowanych przy Zespole Placówek Oświatowych nr 1, Zespole Placówek Oświatowych nr 2, Szkole Podstawowej nr 3, Szkole Podstawowej nr 4, Szkole Podstawowej nr 5, Szkole Podstawowej nr 6 oraz Centrum Kultury i Promocji w Kraśniku. Wymieniając infrastrukturę sportową na terenie miasta Kraśnik należy również wskazać na następujące obiekty: duża hala sportowa, mała hala sportowa, siłownia, boisko wielofunkcyjne przy Zespole Szkół nr 3 w Kraśniku; hala sportowa, boisko wielofunkcyjne przy Zespole Szkół nr 2 w Kraśniku; hala sportowa, boisko wielofunkcyjne przy Zespole Szkół nr 1 w Kraśniku; stadion mogący pomieścić do 1000 osób, boisko piłkarskie przy ulicy Obożnej 18; Orlik Piaski ul. Rumiankowa 6; boisko do piłki siatkowej i siłownia zewnętrzna nad Zalewem Kraśnickim.

Dodatkowo, na terenie OWP istnieje następująca infrastruktura rekreacyjno-sportowa, determinująca po części możliwości spędzania czasu wolnego:

1) Gmina Annopol:

- stadion sportowy w Annopolu,
- kompleks boisk sportowych przy Miejskim Zespole Szkół w Annopolu,
- hala gimnastyczna,
- 7 sal gimnastycznych przy szkołach podstawowych,
- boiska przy szkołach i osiedlu mieszkaniowym;

2) Gmina Dzierzkowice:

- boisko sportowe przy ZPO w Terpentynie,
- boisko sportowe i korty tenisowe w Dzierzkowicach-Woli,
- boisko sportowe w Ludmiłówce,
- boisko sportowe przy Szkole Podstawowej w Wyżnicy,
- siłownia gminna w Terpentynie,
- siłownia zewnętrzna w Terpentynie,
- place zabaw w miejscowościach: Dzierzkowice-Rynek, Dzierzkowice-Zastawie, Ludmiłówka, Dzierzkowice-Wola, Wyżnica, Dzierzkowice- Podwody, Sosnowa Wola;

3) Gmina Gościeradów:

- teren przy stawie w Wólce Gościeradowskiej;

- stadion w Gościeradowie Ukazowym;
 - boiska: w Liśniku Dużym, Gościeradowie Plebańskim, Gościeradowie Ukazowym, Suchodoły;
 - place zabaw: Gościeradów Ukazowy, Gościeradów Plebański, Gościeradów Folwark, Liśnik Duży, Suchodoły, Księżomierz Dzierzkowska, Księżomierz Kolonia, Salomin, Wólka Gościeradowska;
 - siłownie zewnętrzne: Gościeradów Ukazowy, Gościeradów Folwark, Liśnik Duży, Księżomierz Kolonia;
- 4) Gmina Kraśnik:
- boiska szkolne w Kowalinie i Stróży,
 - sale gimnastyczne przy szkołach podstawowych w Stróży-Kolonii, Kowalinie i Słodkowie Trzecim,
 - hala sportowa w Stróży-Kolonii;
- 5) Gmina Trzydnik Duży:
- boisko sportowe: „Moje Boisko – Orlik 2012” przy Szkole Podstawowej w Trzydniku Dużym;
- 6) Gmina Urzędów:
- boisko wielofunkcyjne i boisko do piłki nożnej w m. Mikuszewskie,
 - boisko wielofunkcyjne i boisko do piłki nożnej oraz sala gimnastyczna w Skorczycach,
 - boisko do piłki nożnej i sala gimnastyczna w Bobach,
 - boisko do piłki nożnej w Popkowicach,
 - boisko do piłki nożnej i boisko do koszykówki w Leszczynie,
 - boisko do piłki nożnej, boisko do piłki siatkowej i boisko do koszykówki w Wierzbicy,
 - boisko do piłki nożnej i boisko wielofunkcyjne w Moniakach,
 - boisko do piłki ręcznej, boisko do koszykówki oraz sala gimnastyczna w Urzędowie,
 - boisko wielofunkcyjne w Bęczynie;
- 7) Gmina Wilkołaz:
- stadion piłkarski, kort tenisowy, siłownia zewnętrzna, hala sportowa, boisko do piłki siatkowej (plażowej) oraz sala gimnastyczna w Wilkołazie Pierwszym,
 - boisko wielofunkcyjne w Ostrowie,
 - boiska do gier zespołowych (jedno do piłki koszykowej, a drugie do piłki nożnej) w Zalesiu,
 - boisko do piłki nożnej, boisko do piłki siatkowej i boisko do koszykówki w Marianówce,
 - boisko do piłki nożnej, boisko do piłki siatkowej, boisko wielofunkcyjne oraz sala gimnastyczna w Rudniku Szlacheckim;
- 8) Gmina Zakrzówek:
- stadion sportowy w Zakrzówku,
 - boisko wielofunkcyjne przy Szkole Podstawowej w Zakrzówku,
 - boisko wielofunkcyjne przy Szkole Podstawowej w Sulowie.

Tabela 21: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru *Kultura, turystyka i rekreacja* oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy

- **Kultura jest jednym z obszarów wpływających na budowanie kapitału społecznego. Centra kultury, domy i ośrodki kultury są instytucjami prowadzącymi wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną, integrują społeczności i kreują postawy aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym danej społeczności.**
- **Dziedzictwo kulturowe oraz walory przyrodnicze OWP stwarzają możliwość rozwoju funkcji turystycznej jako istotnego czynnika aktywizacji obszarów i źródła dochodu mieszkańców.**
- **Bogactwo zasobów turystycznych OWP stanowią: dobrze zachowane, atrakcyjne środowisko przyrodnicze oraz spuścizna kulturowa będąca wynikiem styku cywilizacji na przestrzeni wieków.**
- **Znaczącym celem ruchu turystycznego są obiekty i zespoły dziedzictwa kulturowego oraz instytucje kultury, miejsca pielgrzymkowe, a także kultywowane w wielu obszarach przejawy**

tradycyjnej kultury ludowej (wioski tematyczne). Wzrasta również rola imprez kulturalnych, np. festiwalu w rozwoju turystyki. Coraz częściej w świadomości mieszkańców pojawia się potrzeba aktywizacji działań w aspektach rewitalizacji i konserwacji zabytków, ochrony środowiska, promocji terenu, a także zrzeszania się w ponadlokalnych organizacjach społecznych.

- Turystyka jest istotnym elementem struktury gospodarki województwa.
- Sektor usług turystycznych charakteryzuje się dużym (perspektywicznym) potencjałem rozwojowym, szczególnie w zakresie agroturystyki i turystyki medycznej.
- Usługi turystyczne koncentrują się przede wszystkim na obszarach o unikatowych zasobach przyrodniczych i kulturowych.
- Rozwój turystyki będzie stymulowany poprawą dostępności komunikacyjnej wewnątrzregionalnej i zewnętrznej.

7. ŚRODOWISKO

7.1. Środowisko naturalne

Analizowany Obszar Funkcjonalny niemal w całości pokrywa się z powiatem kraśnickim. Powiat kraśnicki znajduje się w południowo-zachodniej części województwa lubelskiego. Fizjologicznie obejmuje prawie w całości obszar Wzniesień Urzędowskich stanowiących część Wyżyny Lubelskiej oraz prawobrzeżną część Małopolskiego Przełomu Wisły. Od wschodu granica powiatu obejmuje zachodni skraj Wyniosłości Giełczewskiej, od południowego wschodu Skraj Roztocza Zachodniego. Granica ma tu charakter płynnego przejścia od Wyżyny Lubelskiej do wyższego poziomu Roztocza w okolicach Polichny. Znacznie bardziej wyodrębniona jest południowa krawędź Wyżyny, w południowo zachodniej części powiatu w okolicy Opoki Dużej i na północ od Kosina.

Urzeźbienie terenu OWP jest urozmaicone, podobnie jak budowa geologiczna. W obrębie antyklin rachowskiej i gościeradowskiej znajduje się jedyne we wschodniej części pasa wyżyn odsłonięcie utworów kredowych i górnourajskich na małej stosunkowo powierzchni. Dominują opoki górnokredowe sprzyjające zachowaniu się trzeciorzędowych zrównań wierzchniowych. W południowej części wzniesień zasadniczy typ rzeźby modyfikowany jest występowaniem skał trzeciorzędowych. Wiąże się z nimi obraz wzgórz ostańcowych w strefie południowo-zachodniej krawędzi regionu, wyróżniającej się schodowatym układem elementów morfologicznych, na które składa się szereg uskoków, mniej lub bardziej wpływających na charakter rzeźby w tej części wzniesień. W środkowej i północnej części regionu modyfikację rzeźby wnoszą dwa płaty lessów, wyróżniających się typowym dla nich urzeźbieniem. Wzniesienia porożcinane są tutaj licznymi wąwozami powstałymi na skutek erozji wód płynących okresowo w czasie ulewnych deszczów. Dolina Małopolskiego Przełomu Wisły na odcinku od Opoki Dużej po Kamień ma charakter zróżnicowany w zależności od właściwości litologicznych skał górnokredowych. Południowo zachodni skraj powiatu reprezentuje krajobraz o typowej rzeźbie równinnej. Równina pokryta jest osadami piaszczystymi. Charakterystycznymi formami morfologicznymi tego terenu są wydmy nie zaznaczające się jednak wyraźnie, gdyż porośnięte są kompleksem leśnym.

Bardzo ważne dla powiatu kraśnickiego jest położenie na terenie Euroregionu Bug, który obejmuje swym zasięgiem określone obszary terenów przygranicznych na terenie Polski, Białorusi i Ukrainy.

Obszar powiatu charakteryzuje się dużym nasłonecznieniem i wysokimi średnimi temperaturami rocznymi (powyżej 7,6°C). Najcieplejszym miesiącem jest lipiec (od 18,6°C do 19,2°C). Zimy w porównaniu z Wyżyną Lubelską są ciepłe. Średnie zimowe temperatury nie spadają poniżej -2,2°C, a średnie temperatury stycznia dochodzą do -3°C. Średnie roczne zachmurzenie wynosi 62–64%, a wilgotność 64–68%. Roczna suma opadów wynosi 500–600 mm.

Warunki bioklimatyczne są sprzyjające dla człowieka, zwłaszcza w obszarach zwartych kompleksów leśnych na południu oraz w okolicach Natalina. Klimat sprzyja również rolnictwu ze względu na długi okres wegetacyjny 211–215 dni w roku, należący do najdłuższych na Wyżynie Lubelskiej.

Lasy zajmują 22% powierzchni całego OWP. Największą powierzchnię w Gminie Gościeradów (42,6%), najmniejszą w gminie Trzydnik Duży (7,3%). Dominującymi siedliskami leśnymi (ok. 66%) są lasy mieszane, występujące najczęściej na glebach żyznych. Piaszczyste tereny zachodnie i południowo-zachodnie porastają w większości lasy iglaste, głównie sosnowe. Na szczególną uwagę, w składzie gatunków lasów, zasługują jodła i buk rosnące tutaj poza granicą ich naturalnego zasięgu. Lasy jodłowe występują w okolicach Polichny, Marynopolu i Natalina, a lasy bukowe głównie w okolicach Polichny i Szczecyna. W okolicy Kraśnika zaobserwowano występowanie 42 rzadkich roślin naczyniowych na 94 stanowiskach oraz 67 innych gatunków roślin wyższych, uchodzących za interesujące w skali regionalnej i krajowej.

Potwierdzeniem walorów przyrodniczo-krajobrazowych jest utworzenie Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu o powierzchni 293 km² na terenie 5 gmin. Na terenie Gminy Urzędów znajduje się rezerwat leśny „Natalin” o powierzchni 2,45 ha, obejmujący ochroną drzewostan jodłowy. Znacznie większy rezerwat jodły o powierzchni 157 ha „Marynopol” istnieje na terenie Gminy Gościeradów. Drugi rezerwat

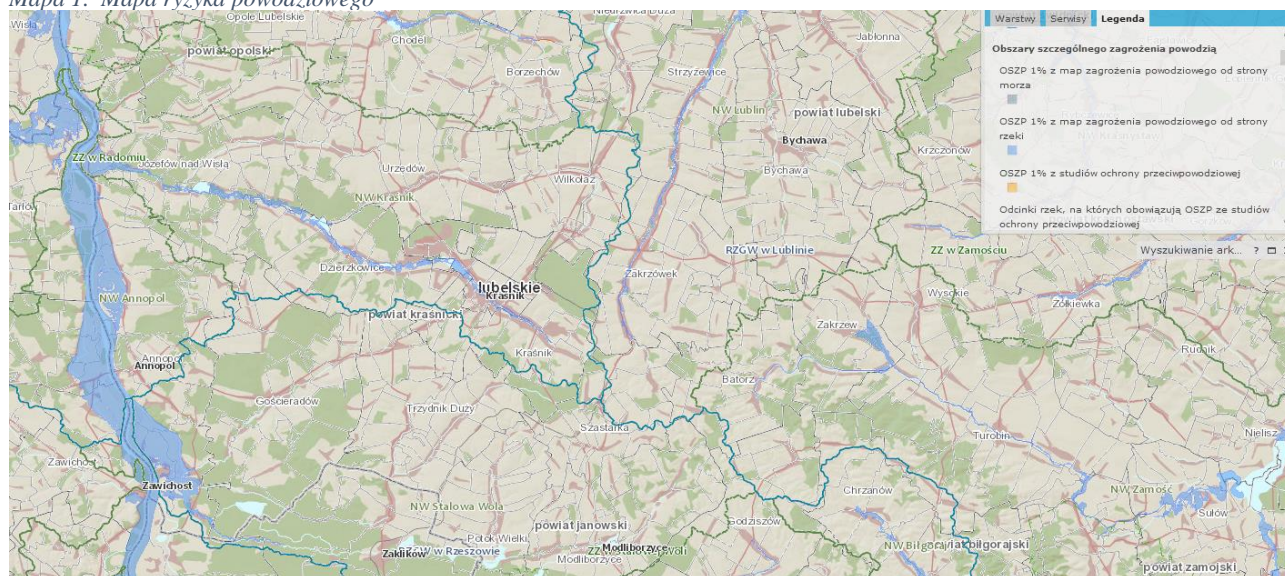
krajobrazowo-leśny na terenie tej samej gminy o powierzchni 204 ha „Szczeckie Doły” charakteryzuje się, poza urozmaiconą rzeźbą (liczne rozbudowane wąwozy lessowe), występowaniem zwartego drzewostanu bukowego oraz roślinnością charakterystyczną dla buczyn górskich oraz lasu grabowo-bukowego porastającego wąwozy. W fazie projektowania znajduje się również rezerwat na terenie Gminy Dzierzkowice „Grabowy Las”. W dolinie Wyżnicy w okolicach Kraśnika wydzielono kilka użytków ekologicznych obejmujących swym zasięgiem stawy, łąki, torfowiska, tereny podmokłe i zabagnione bogate we florę i faunę.

Teren powiatu kraśnickiego to obszar o bardzo rzadkiej sieci wód powierzchniowych, charakteryzujący się rozległymi pustkami wodnymi, zwłaszcza na południe od Kraśnika i Olbięcina. Występują tu podziemne wody szczelinowo-warstwowe zalegające na znacznych głębokościach. Głównym zbiornikiem tych wód są spękane skały kredowe. Najważniejszymi rzekami są Wisła, Sanna w dolnym biegu i Bystrzyca w górnym biegu. Centralnym ciekim wodnym Wzniesień Urzędowskich jest Wyżnica, tworząca z dopływami Urzędówką i Potokiem Podlipie system rzeczny drugiego rzędu.

Obszar współpracy ponadlokalnej gmin Kraśnik, Annapol, Dzierzkowice, Gościeradów, Trzydnik Duży, Urzędów, Wilkołaz, Zakrzówek i miasto Kraśnik znajduje się w części w regionie wodnym Góreckiej-Wschodniej Wisły, który zgodnie z załącznikiem do Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie (Dz.U. 2017.2506), leży w obszarze działania Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie: Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie (gmina Kraśnik, gmina Annapol, gmina Dzierzkowice, gmina Gościeradów, gmina Trzydnik Duży, gmina Wilkołaz i gmina Zakrzówek); Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie z siedzibą w Rzeszowie (gmina Kraśnik, gmina Annapol, gmina Dzierzkowice, gmina Gościeradów, gmina Trzydnik Duży), Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie z siedzibą w Lublinie (gmina Kraśnik, gmina Wilkołaz i gmina Zakrzówek) oraz Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie z siedzibą w Krakowie (część gminy Annapol).

Obszar objęty współpracą ponadlokalną znajduje się w zasięgu zlewni JCWPd (jednolite części wód podziemnych) o numerach PLGW200088, PLGW200089, PLGW2000118 oraz w zasięgu zlewni JCWP (jednolite części wód powierzchniowych) o numerach PLRW2000623363, PLRW20006233649, PLRW2000192329, PLRW2000212339, PLRW2000623269, PLRW20002623352, PLRW20006237436, PLRW20006233669, PLRW2000624629, PLRW2000624649, PRLW20006223249, PRLW2000624629.

Mapa 1. Mapa ryzyka powodziowego

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/

Jak wynika z dokumentów planistycznych i opracowań, o których mowa w art. 315 Ustawy Prawo wodne, z terenu współpracy ponadlokalnej największe zagrożenia powodziowe obejmuje gminę Annapol, Gościeradów, Dzierzkowice i miasto Kraśnik.

Każda z JST wchodzących w skład OWP charakteryzuje się ciekawymi walorami przyrodniczymi:

- Gmina Annapol: Małopolski Przełom Wisły. Najciekawszym bogactwem naturalnym gminy są rzeki. Pod miastem Wisła tworzy przełom. Z wyniosłej skarpy annopolskiej rozciąga się piękna panorama królowej polskich rzek. Wisła w okolicach Annapola zachowała cechy rzeki dzikiej, ze zmieniającym się z roku na rok przebiegiem koryta oraz pojawiającymi się i znikającymi łachami piaszczystymi i wyspami. Głównym dopływem Wisły jest rzeka Sanna z jej prawobrzeżnymi dopływami Tuczynem i Karasiówką. W dolinie Wisły występują starorzecza i drobne, porośnięte roślinnością wodną zbiorniki o charakterze naturalnym. Na terenie gminy występuje specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Przełom Wisły w Małopolsce”;
- Gmina Dzierzkowice: Teren gminy jest malowniczą doliną rzeki Wyznicy. Rzeźba terenu w obrębie doliny rzeki, łąki, stawy oraz zadrzewienia sprawiają, że krajobraz jest niezwykle malowniczy;
- Gmina Gościeradów: Źródliko w Łanach koło Gościeradowa, gdzie temperatura gejzerowo wytryskującej wody przez cały rok wynosi 10,3 °C oraz rezerwat bukowy „Szczeckie Doły”;
- Gmina Kraśnik: Malowniczo położony kompleks stawów w Stróży Kolonii oraz rezerwat „Mosty” na trasie Kraśnik-Janów Lubelski w okolicach Polichny Podlesie;
- Gmina Urzędów: Rezerwat jodłowy w Natalinie, pomnik przyrody , 200-letni dąb „Marcin” w Bęczynie;
- Gmina Zakrzówek: Pomniki przyrody, tj. 3 dęby szypułkowe w Zakrzówku, źródła rzeki Bystrzycy w Sulowie i Zakrzówku.

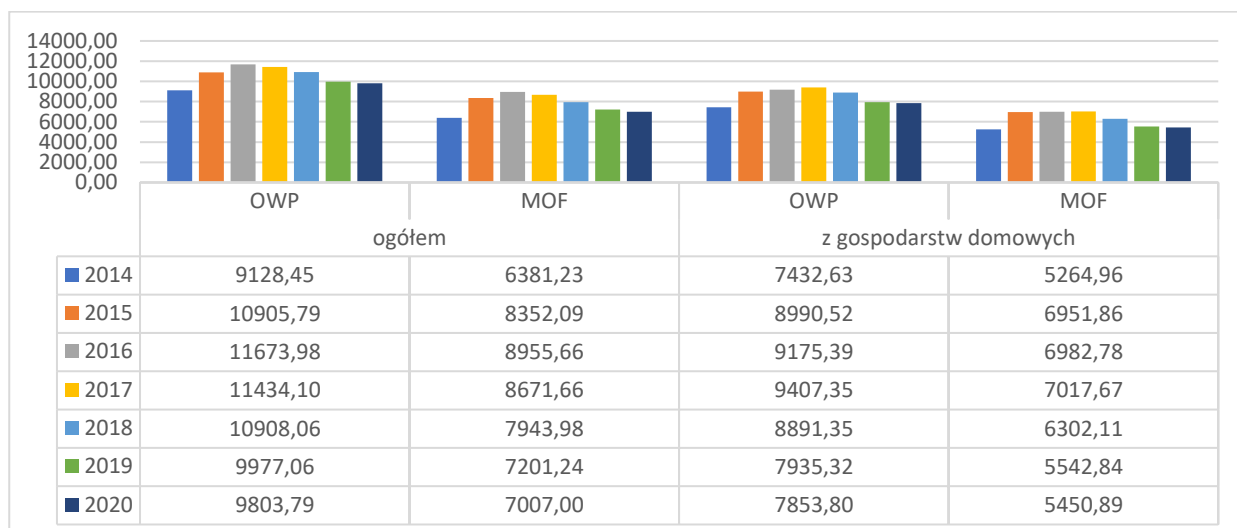
Istniejące walory przyrodnicze stały się przedmiotem wytyczenia ścieżki przyrodniczej „Mosty” wiodącej przez niezwykle ciekawy zakątek leśny Nadleśnictwa Kraśnik. Z kolei z myślą o organizacji zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, a także organizacji wystaw i wernisaży fotograficznych oraz warsztatów i konferencji przyrodniczych utworzony został Obiekt Edukacyjny „Uroczysko”. Znajdujący się w leśnictwie Zwierzyniec w Gminie Dzierzkowice budynek gospodarczy został przebudowany na nowoczesny obiekt edukacyjny.

7.1.1. Gospodarka odpadami

Chcąc zachować wszelkie walory przyrodnicze, stanowiące nie tylko atrakcję turystyczną, ale również wpływające na jakość życia w gminach, niezwykle ważne jest stosowanie odpowiednich rozwiązań w kwestii ochrony środowiska. Pierwszą z nich jest gospodarka odpadami.

Zmieszane odpady komunalne to odpady zebrane w ciągu roku bez odpadów zebranych selektywnie i wyselekcjonowanych z frakcji suchej. W 2020 r. na terenie OWP zebrano ponad 9 800 ton zmieszanych odpadów komunalnych ogółem, w tym ponad 7 850 ton z gospodarstw domowych. Na terenie MOF zebrano łącznie ponad 7 000 ton odpadów, w tym ponad 5 450 tony z gospodarstw domowych. Masa zebranych odpadów komunalnych w analizowanym okresie zarówno na terenie OWP jak i MOF zmniejszyła się.

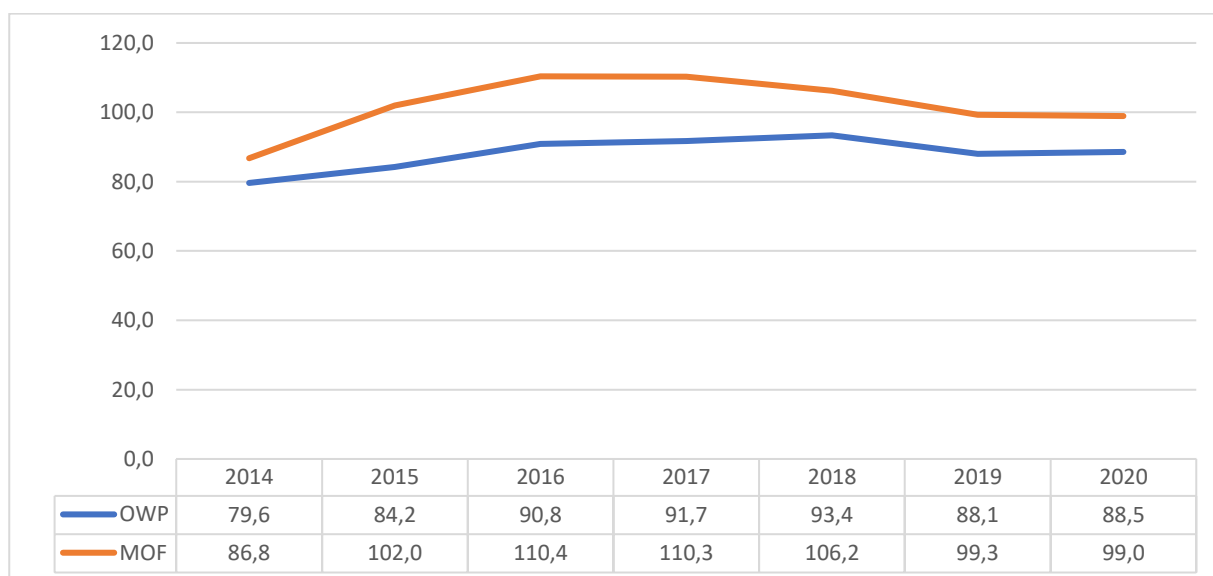
Wykres 73: Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku (w t) ogółem i z gospodarstw domowych na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2020 r. na terenie OWP zebrano 88,5 kg odpadów, a na terenie MOF – 99 kg. W przypadku OWP i MOF masa zebranych odpadów na 1 mieszkańca od 2014 r. zwiększyła się o ponad 10 kg (w latach 2016-2018 masa zebranych odpadów na 1 mieszkańca była najwyższa) pomimo spadku w ostatnich 2 latach.

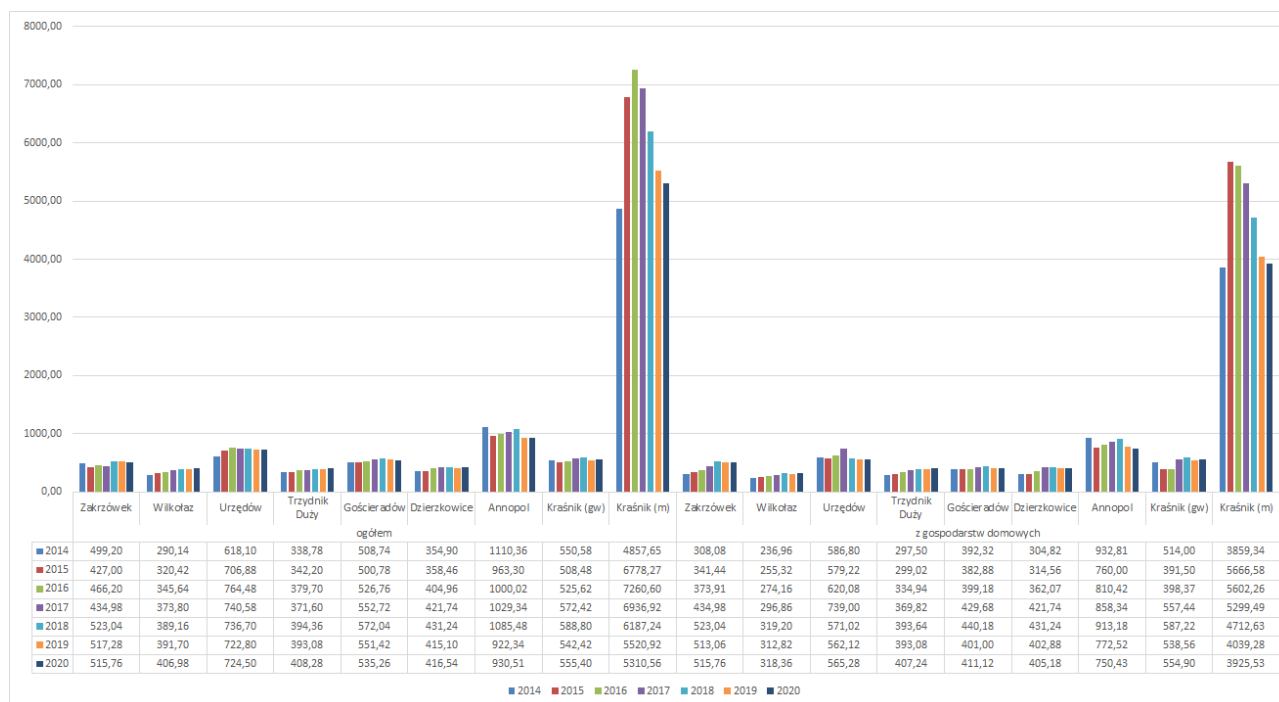
Wykres 74: Odpady komunalne zebrane w ciągu roku ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w kg) na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie w Gminie Annapol masa zebranych zmieszanych odpadów komunalnych zmniejszyła się – w pozostałych gminach widać było trend wzrostowy. Ze wszystkich JST należących do OWP największą ilość odpadów generuje Miasto Kraśnik oraz Gmina Annapol. Najmniejszą zaś – Gmina Wilkołaz.

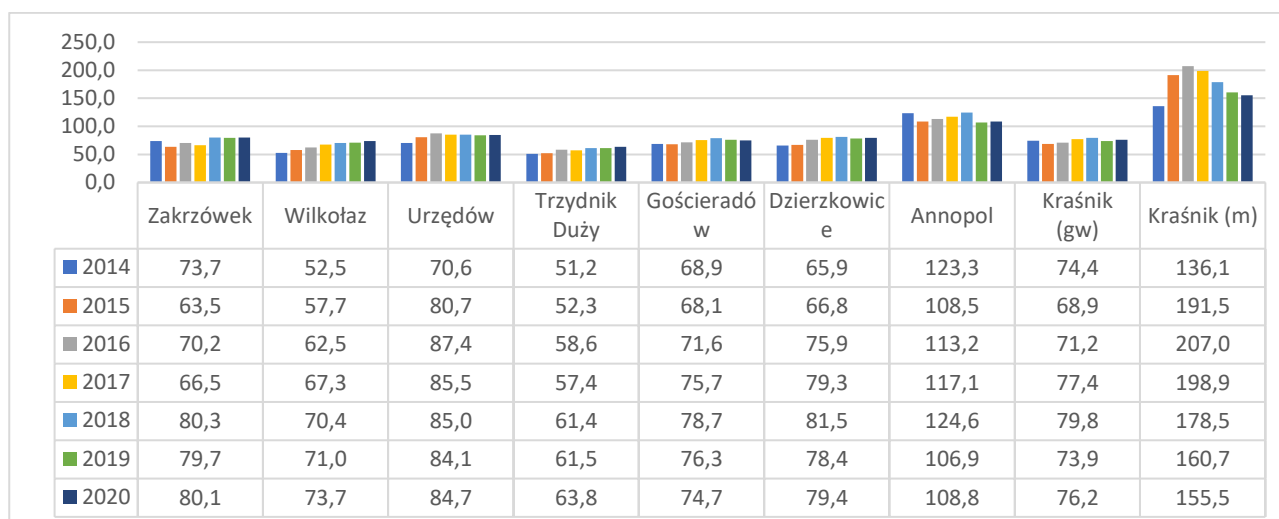
Wykres 75: Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku (w t) ogółem i z gospodarstw domowych w poszczególnych JST na terenie OWP w latach 2014–2020 (t)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie najwyższy wskaźnik zebranych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca odnotowano w Mieście Kraśnik i Gminie Annopol, gdzie w 2020 r. wskazywał on odpowiednio 155,5 kg oraz 108,8 kg. Najniższe wartości odnotowano w Gminie Wilkołaz. W prawie wszystkich JST (poza Annopolem) wchodzących w skład OWP wartości wskaźników na przestrzeni analizowanych lat wzrosły.

Wykres 76: Odpady komunalne zebrane w ciągu roku ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w kg) w poszczególnych JST na terenie OWP w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

7.1.2. Jakość powietrza

Pył zawieszony PM10 i PM2,5 jest zanieczyszczeniem powietrza składającym się z mieszaniny drobnych cząstek stałych i ciekłych. Zanieczyszczenia pyłowe mogą pochodzić ze źródeł naturalnych lub antropogenicznych. Ilość pyłu PM10 i PM2,5 w powietrzu może wynikać z emisji bezpośredniej (pył pierwotny) lub może być wynikiem reakcji między substancjami znajdującymi się w atmosferze (pył wtórny).

Prekursorami pyłu wtórnego są przede wszystkim tlenki siarki, tlenki azotu, lotne związki organiczne i amoniak. Pył zawieszony może zawierać substancje toksyczne, takie jak wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (m.in. benzo(a)piren), metale ciężkie oraz dioksyny i furany.

Benzo(a)piren jest przedstawicielem wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA). Źródłem powstawania B(a)P jest spalanie paliw stałych w niskich temperaturach pomiędzy 300°C a 600°C w nisko sprawnych urządzeniach, spalanie odpadów w instalacjach do tego nieprzeznaczonych, liczne procesy przemysłowe (np. produkcja koksu, produkcja nawierzchni drogowych), a także takie procesy jak pożary lasów, palenie tytoniu oraz wszelkie procesy rozkładu termicznego związków organicznych przebiegające w niskiej temperaturze.

Zgodnie z przeprowadzoną przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie Roczną oceną jakości powietrza w województwie lubelskim za rok 2018, strefa lubelska (zatem również OWP) została zakwalifikowana do klasy C pod kątem pyłu zawieszonego PM10 i benzo(a)pirenu. Oznacza to, że stężenia zanieczyszczenia na jej terenie przekraczały poziomy dopuszczalne lub docelowe. Jeden z punktów pomiarowych znajdował się w Kraśniku przy ul. Koszarowej 10A.

Jak wskazuje raport: *Stan środowiska w województwie lubelskim* opracowany w Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska, Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie: ogólnie substancje zanieczyszczające powietrze można podzielić na pyłowe i gazowe, a ich źródłem może być zarówno emisja antropogeniczna – wynikająca z działalności człowieka, jak i emisja naturalna. Co pokazuje, że istotną przyczyną zanieczyszczenia powietrza jest niska emisja, a pośrednio przestarzałe w wielu gospodarstwach domowych źródła ciepła i spalanie węgla o niskiej jakości.

Podobne wnioski znajdują się w dokumencie *Roczna ocena jakości powietrza w województwie lubelskim raport wojewódzki za rok 2021*. Ocena jakości powietrza w województwie lubelskim za rok 2021 wg kryterium ochrony zdrowia wykazała, że:

- przekroczenie średniorocznego poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 faza II. W zakresie tego zanieczyszczenia Aglomeracja Lubelska kod: PL0601 i strefa lubelska kod: PL0602 zostały zaliczone do klasy C1. Podstawą oceny oraz metodą decydującą o klasie strefy były wyniki pomiarów ze stacji monitoringu jakości powietrza zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego.

- przekroczenie średniorocznego poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pył zawieszonym PM10. W zakresie tego zanieczyszczenia Aglomeracja Lubelska kod: PL0601 i strefa lubelska kod: PL0602 zostały zaliczone do klasy C. Podstawą oceny oraz metodą decydującą o klasie strefy były wyniki pomiarów ze stacji monitoringu jakości powietrza zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego.

- przekroczenie poziomu celu długoterminowego ozonu. W zakresie tego zanieczyszczenia Aglomeracja Lubelska kod: PL0601 i strefa lubelska kod: PL0602 zostały zaliczone do klasy D2. Podstawą oceny oraz metodą decydującą o klasie strefy były wyniki pomiarów ze stacji monitoringu jakości powietrza zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego. Wyznaczone obszary przekroczeń objęły cały obszar miasta Lublin oraz znaczną część terenów miejskich, podmiejskich i pozamiejskich w strefie lubelskiej.

Powyższe opracowania wskazują też sposoby rozwiązania problemu. W strefie lubelskiej sugeruje się zmianę sposobu ogrzewania na ogrzewanie niskoemisyjne lub bezemisyjne łącznie na ok. 2,2 mln m² powierzchni użytkowej mieszkań i domów ogrzewanych indywidualnie w zabudowie wielorodzinnej oraz jednorodzinnej, wymianę starych pieców węglowych na kotły nowej generacji, remont kotłów w obiektach publicznych stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego, montaż kolektorów słonecznych, montaż instalacji fotowoltaicznych, farmy fotowoltaiczne, termomodernizacja budynków użyteczności publicznej oraz mieszkalnych.

Tabela 22: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru Środowisko oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

Najważniejsze wnioski wynikające z analizy

- Przy wysokim poziomie zwodociągowania województwa, relatywnie słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna nie zapewnia właściwej ochrony zasobów środowiska.
- Ze względu na dominujący wpływ sektora komunalno-bytowego na jakość powietrza w województwie lubelskim, niezbędna jest realizacja systemowych działań obejmujących modernizację kotłowni w budownictwie indywidualnym, rozwój i modernizację sieci ciepłowniczej, a także sukcesywną zmianę struktury produkcji ciepła ukierunkowaną na zwiększenie wykorzystania OZE, kogeneracji, ciepła odpadowego oraz rozwój magazynów ciepła.
- W kontekście zasobów wód powierzchniowych kluczowym problemem jest zbyt mała retencja zlewni lokalnych.
- Znaczna część cieków prowadzi wody niskiej klasy czystości.
- Zasoby wód podziemnych będą jeszcze wiele lat podstawowym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę. Będzie to możliwe przy racjonalnym ich wykorzystaniu, ochronie ilościowej oraz zapobieganiu ich degradacji.
- Ochrona oraz utrzymanie jakości i żyzności gleb wymaga stosowania skutecznych działań przeciwozyjnych.
- Pomimo wprowadzonych systemów gospodarowania odpadami komunalnymi nadal obserwuje się niewystarczającą jakość selektywnego zbierania odpadów komunalnych, oraz zbyt słabo rozwiniętą infrastrukturę przeznaczoną do recyklingu odpadów, szczególnie pochodzących ze strumienia odpadów komunalnych.
- W strefie lubelskiej, zatem również na terenie OWP występują przekroczenia pyłu zawieszonego PM10, PM 2,5 i benzo(a)pirenu.
- Istotną przyczyną zanieczyszczenia powietrza jest niska emisja, a pośrednio przestarzałe w wielu gospodarstwach domowych źródła ciepła i spalanie węgla o niskiej jakości.
- Sugeruje się podjęcie działań ograniczających negatywny wpływ działalności człowieka na stan powietrza poprzez zmianę sposobu ogrzewania na ogrzewanie niskoemisyjne lub bezemisyjne.

8. ZDROWIE, POMOC SPOŁECZNA I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

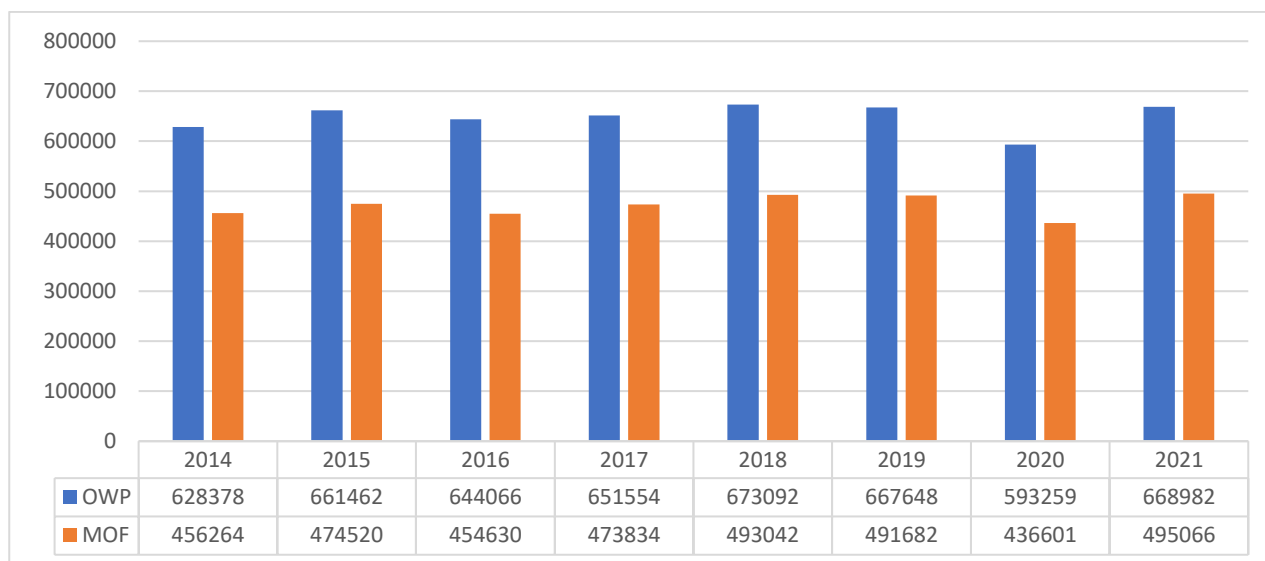
8.1. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Zadania z zakresu opieki zdrowotnej na terenie Obszaru Funkcjonalnego wykonywane są za pośrednictwem ośrodków zlokalizowanych w poszczególnych JST:

- 1) Miasto Kraśnik:
 - Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kraśniku,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Centrum Medycyny Rodzinnej”,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Doktor”,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Koszary”,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Medyk”,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Rodzina” s.c.,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Lekarz rodzinny”,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowie” s.c.,
 - Przychodnia FŁT – Kraśnik S.A.,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Medycyna Rodzinna” s.c.,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „VITAMED” s.c.,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Rehabilitacja”,
 - Centrum Medyczne „Luxmed”;
- 2) Gmina Annopol:
 - Baza pogotowia ratunkowego w Annopolu,
 - Gabinety stomatologiczne w Annopolu,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Lekarz” w Annopolu,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowie” w Annopolu,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Lekarz Rodzinny” w Kosinie;
- 3) Gmina Dzierzkowice:
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Nasz Lekarz” w Terpentynie;
- 4) Gmina Gościeradów:
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Twój Lekarz”,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Refugium”,
 - Ośrodek Zdrowia w Gościeradowie Folwark,
 - Ośrodek Zdrowia w Liśniku Dużym,
 - Ośrodek Zdrowia w Gościeradowie Ukazowym;
- 5) Gmina Trzydnik Duży:
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Trzydniku Dużym s.c. ,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Ośrodek Zdrowia” w Rzeczycy Ziemiańskiej;
- 6) Gmina Urzędów:
 - Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Urzędowie,
 - Ośrodek Zdrowia w Moniakach,
 - Ośrodek Zdrowia w Popkowicach;
- 7) Gmina Wilkołaz:
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Wilkołazie s.c.;
- 8) Gmina Zakrzówek:
 - Gminny Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Zakrzówku,
 - Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Praktyka Lekarza Rodzinnego w Zakrzówku.

W analizowanym okresie liczba porad lekarskich udzielanych w ramach podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie OWP wzrosła z poziomu 628 378 w 2014 r. do 668 982 w 2021 r. Porady udzielone na terenie MOF stanowiły w ostatnim roku analizy 74% wszystkich porad z terenu OWP.

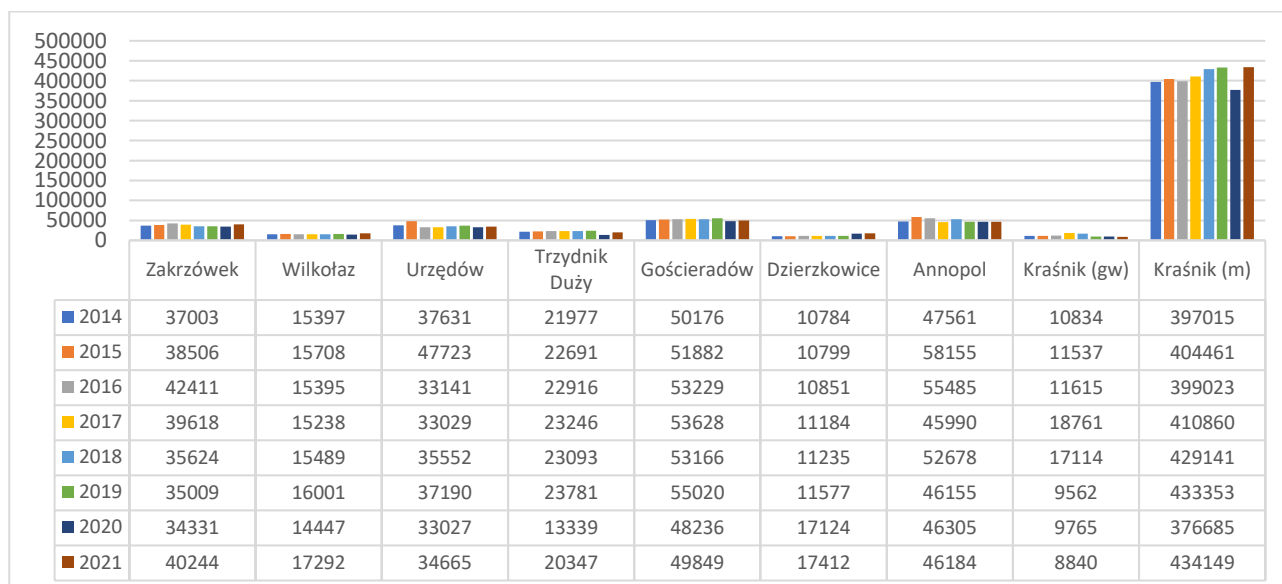
Wykres 77: Porady lekarskie w ramach podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie OWP i MOF w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W analizowanym okresie najczęściej porad udzielano na terenie Miasta Kraśnik, a dalej: Gminy Gościeradów i Gminy Annapol. W większości JST z terenu OWP (z wyjątkiem Gminy Zakrzówek, Wilkołaz, Dzierzkowice i mieście Kraśnik) liczba porad udzielonych w 2021 r. była niższa niż liczba porad z 2014 r.

Wykres 78: Porady lekarskie w ramach podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie OWP realizują ośrodki zlokalizowane w poszczególnych JST:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kraśniku,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Annapolu,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzkowicach,

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Gościeradowie,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kraśniku,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzydniku Dużym,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Urzędowie,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Wilkołazie,
- Ośrodek Pomocy Społecznej.

Ośrodki są jednostkami organizacyjnymi wykonującymi zadania z zakresu pomocy społecznej na podstawie *ustawy o pomocy społecznej*³.

Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- ubóstwa,
- sieroctwa,
- bezdomności,
- bezrobocia,
- niepełnosprawności,
- długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- przemocy w rodzinie,
- potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi,
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w RP status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- alkoholizmu lub narkomanii,
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej przy jednoczesnym wystąpieniu co najmniej jednej z wymienionych wyżej okoliczności, których dochód nie przekracza kwoty kryterium dochodowego, tj.:

- dla osoby samotnie gospodarującej 776 zł;
- dla osoby w rodzinie 600 zł.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co 3 lata.

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń (pieniężnych bądź niepieniężnych),
- pracy socjalnej,
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,

³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2268 ze zm.).

- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Świadczeniami z pomocy społecznej są świadczenia pieniężne i niepieniężne.

1) świadczenia pieniężne to przede wszystkim:

- zasiłek stały,
- zasiłek okresowy,
- zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy,
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie,
- świadczenie należne opiekunowi z tytułu sprawowania opieki przyznane przez sąd;

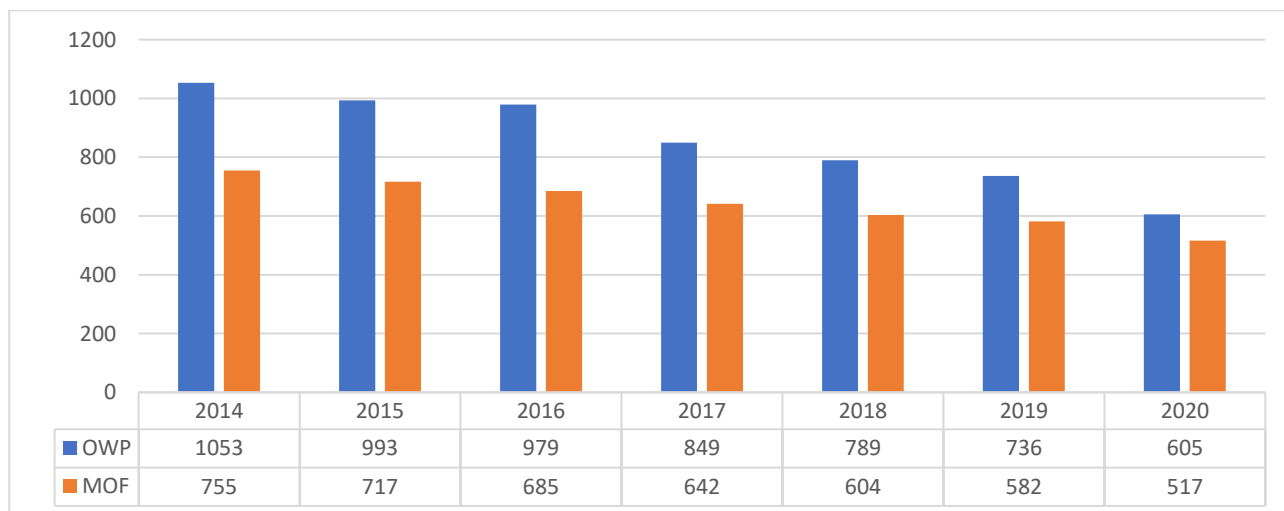
2) świadczenia niepieniężne to głównie:

- praca socjalna,
- poradnictwo,
- bilet kredytowany,
- posiłek,
- usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania,
- składki na ubezpieczenie zdrowotne,
- sprawienie pogrzebu,
- udzielenie schronienia,
- kierowanie do domu pomocy społecznej,
- niezbędne ubranie.

Podstawowym aktem prawnym w oparciu, o który gminne ośrodki pomocy społecznej realizują swoje zadania jest *ustawa o pomocy społecznej*, określająca zadania, formy świadczeń i zasady ich przyznawania. *Ustawa o pomocy społecznej* nakłada na gminę obowiązek udzielenia pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Pomoc społeczna może być świadczona w formie pieniężnej i niepieniężnej, a podstawą przyznania pomocy – niezależnie od formy – jest przeprowadzony wywiad środowiskowy w miejscu zamieszkania i wydanie na tej podstawie stosownej decyzji administracyjnej.

W analizowanym okresie liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców zarówno na terenie OWP jak i MOF zmniejszyła się. W 2020 r. wyniosła odpowiednio 605 oraz 517 wobec 1053 i 755 w 2014 r.

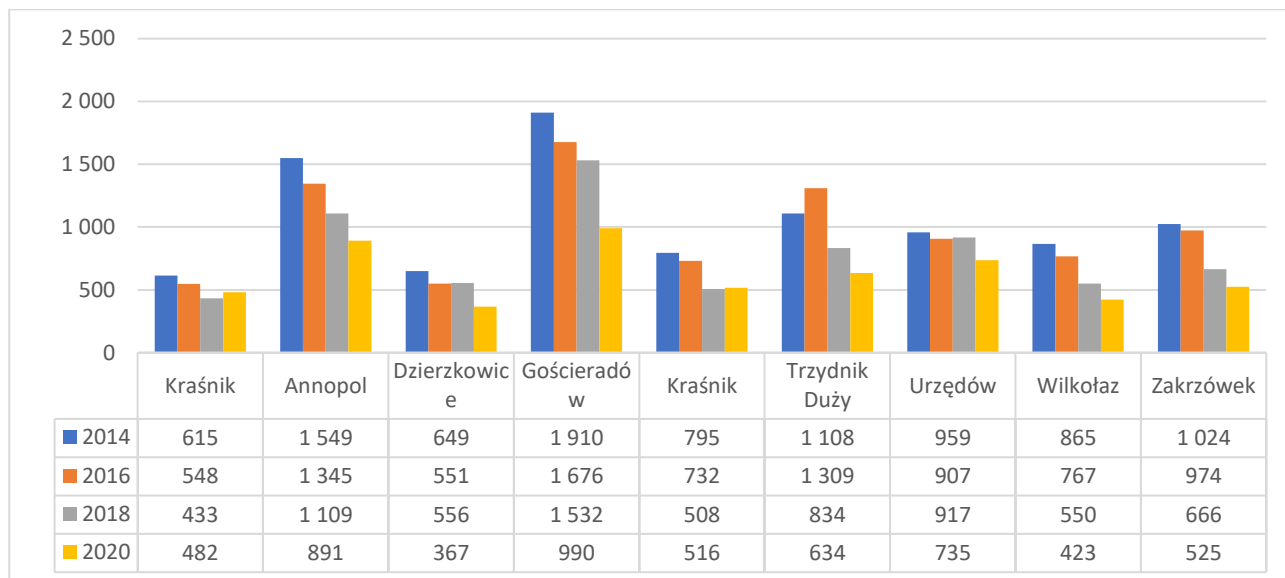
Wykres 79: Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wartość wskaźnika w przypadku poszczególnych JST wchodzących w skład OWP wykazała podobny trend – we wszystkich jednostkach samorządowych w 2020 r. była niższa niż w 2014 r. Najwyższe wartości wskaźnik osiągał w Gminie Gościeradów, Gminie Annapol i Gminie Urzędów. Najniższe zaś – w Mieście Kraśnik.

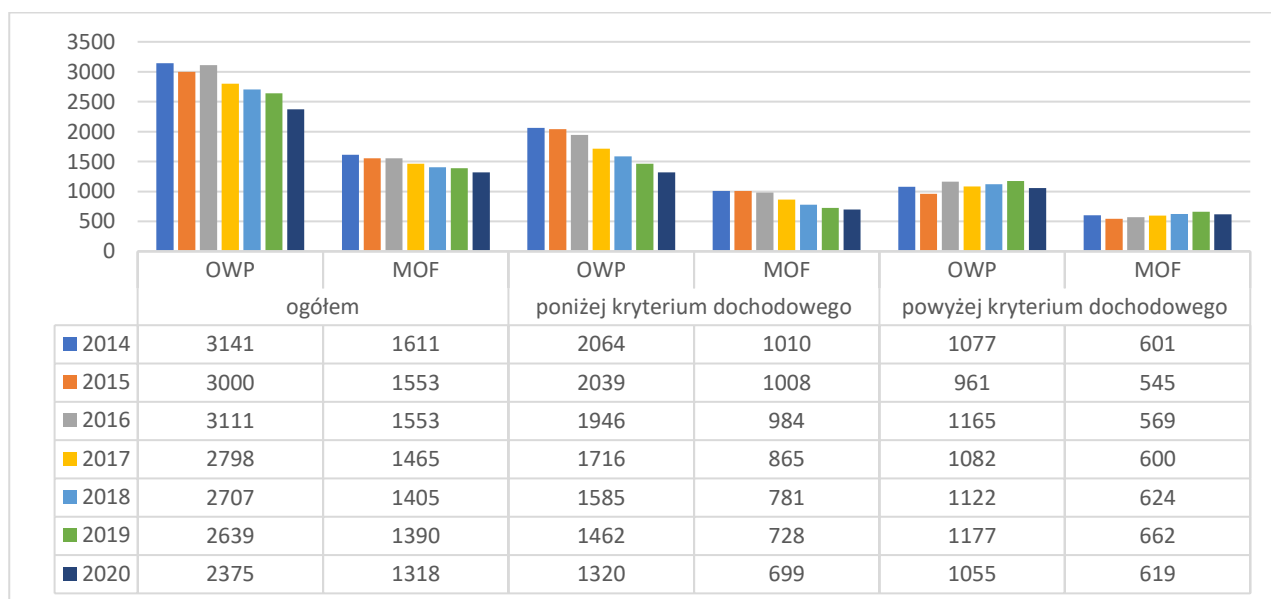
Wykres 80: Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (lata parzyste)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

W 2020 r. na terenie OWP ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 2 375 gospodarstw domowych. Gospodarstwa domowe z terenu MOF stanowiły 55,49% wszystkich gospodarstw będących beneficjentami pomocy. W obu przypadkach liczba gospodarstw domowych na przestrzeni analizowanego okresu zmniejszyła się.

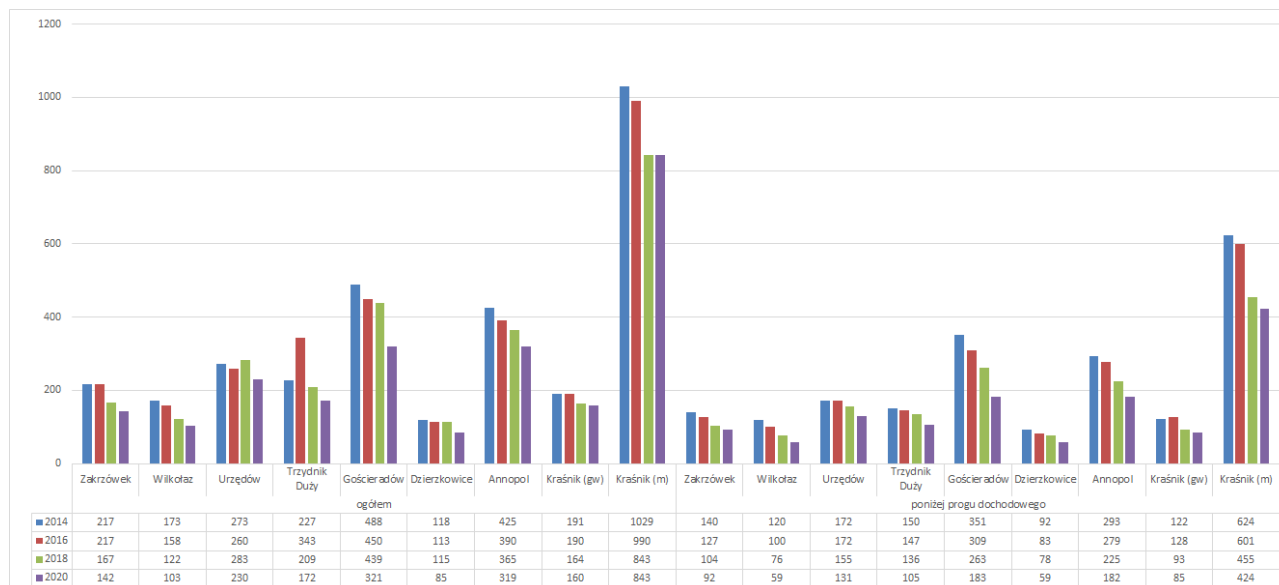
Wykres 81: Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Najwięcej gospodarstw domowych skorzystało ze środowiskowej pomocy społecznej w Mieście Kraśnik, Gminie Gościeradów oraz Gminie Annapol.

Wykres 82: Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (w latach parzystych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

8.2. Bezpieczeństwo mieszkańców

Jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład OWP podlegają pod zasięg działania Komendy Powiatowej Policji w Kraśniku. Na terenie OWP funkcjonują również dwa komisariaty: Komisariat Policji w Kraśniku oraz Komisariat Policji w Annapolu.

Zasadniczym zadaniem policji jest zapobieganie, zwalczanie i ograniczanie przestępczości. KPP realizuje zadania uwzględniając podstawowe zagrożenia na podległym terenie, zakładając ograniczenie dynamiki popełnianych przestępstw przy jednoczesnym zwiększaniu ich wykrywalności.

Jednym z zadań realizowanych przez JST jest zapewnienie porządku publicznego i bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Na terenie OWP bezpieczeństwo przeciwpożarowe zapewniają następujące jednostki straży pożarnej:

- 1) Miasto Kraśnik: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Kraśniku oraz Miejska Ochotnicza Straż Pożarna;
- 2) Gmina Annapol: 13 jednostek OSP (OSP Rachów Nowy, OSP Annapol, OSP Dąbrowa, OSP Janiszów, OSP Grabówka, OSP Popów, OSP Świeciechów, OSP Natalin, OSP Kosin, OSP Bliskowice, OSP Sucha Wólka, OSP Borów, OSP Opoka Duża);
- 3) Gmina Dzierzkowice: 4 jednostki OSP (OSP w Dzierzkowicach-Woli, OSP w Dzierzkowicach-Rynku, OSP w Sosnowej Woli, OSP w Ludmiłównie);
- 4) Gmina Gościeradów: 9 jednostek OSP (OSP w Gościeradowie, OSP w Liśniku Dużym, OSP w Księżmierzy, OSP w Wólce Gościeradowkiej, OSP w Aleksandrowie, OSP w Marynopolu, OSP w Salominie, OSP w Suchodołach, OSP w Szczecynie);
- 5) Gmina Kraśnik: 4 jednostki OSP (OSP Podlesie, OSP Słodków Trzeci, OSP Splawy Pierwsze, OSP KSRG Stróża) oraz 2 Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze;
- 6) Gmina Trzydnik Duży: 11 jednostek OSP (OSP Agatówka, OSP Dąbrowa, OSP Liśnik Mały, OSP Łychów, OSP Olbęcín, OSP Rzeczyca Księża, OSP Rzeczyca Ziemiańska, OSP Trzydnik Duży, OSP Węglin, OSP Węglinek, OSP Wola Trzydnicka);
- 7) Gmina Urzędów: 9 jednostek OSP (OSP Bęczyn, OSP Boby, OSP Leszczyna, OSP Moniaki, OSP Natalin, OSP Popkowice, OSP Skorczyce, OSP Urzędów, OSP Wierzbica);
- 8) Gmina Wilkołaz: 6 jednostek OSP (OSP Ewunin, OSP Ostrów, OSP Pułankowice, OSP Wilkołaz, OSP Wólka Rudnicka i OSP Zalesie) oraz jedna Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza;

- 9) Gmina Zakrzówek: 9 jednostek OSP (OSP w Bystrzycy, OSP w Rudniku Pierwszym, OSP w Rudniku Drugim, OSP w Majdanie-Grabina, OSP w Studziankach, OSP w Studziankach-Kolonii, OSP w Sulowie, OSP w Zakrzówku, OSP w Zakrzówku-Wsi).

Tabela 23: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru Zdrowie, pomoc społeczna i bezpieczeństwo publiczne oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

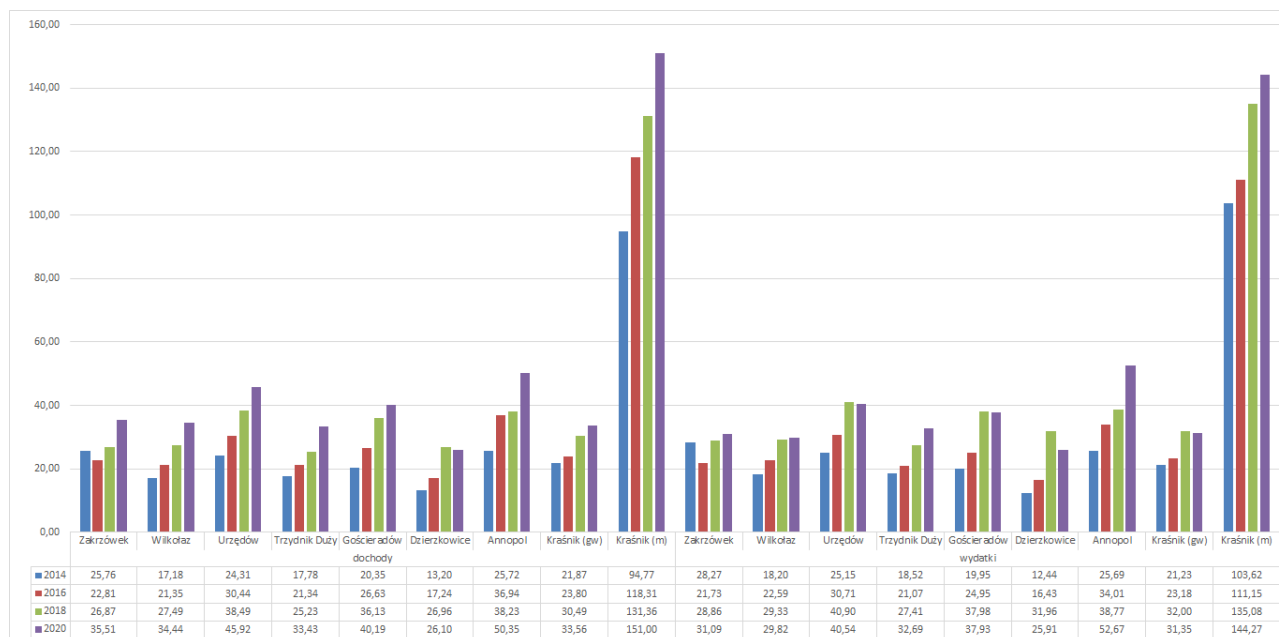
Najważniejsze wnioski wynikające z analizy

- Mając na uwadze zmiany demograficzne, które zwiększą zapotrzebowanie na usługi medyczne, w tym zwłaszcza dedykowane osobom starszym, należy podjąć kompleksowe działania obejmujące m.in. obszar szkolnictwa podstawowego i ogólnokształcącego ukierunkowanego na podwyższenie poziomu edukacji biologiczno-chemiczno-fizycznych we współpracy ze szkolnictwem wyższym w zakresie kształcenia medycznego oraz organizacji i finansowania usług zdrowotnych. Ostatecznym celem tych działań powinno być zapewnienie prawidłowego funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej.
- Długość życia w regionie wzrosła.
- Od wielu lat najczęstszą przyczyną zgonów są choroby układu krążenia oraz nowotworowe.
- W związku z obserwowanymi zmianami demograficznymi coraz większy popyt generowany jest na usługi przeznaczone dla seniorów oraz osób niesamodzielnych. Dotyczy to zarówno świadczeń zdrowotnych, jak i usług opieki długookresowej czy opieki paliatywnej.
- Największy dostęp do usług zdrowotnych występuje w dużych ośrodkach miejskich, natomiast wiele obszarów wiejskich obsługiwanych jest jedynie przez POZ, gdzie oferowane są tylko podstawowe usługi zdrowotne.
- O jakości kapitału ludzkiego decyduje również stan zdrowia społeczeństwa, uwarunkowany m.in. dostępem do usług w zakresie opieki zdrowotnej. Jedyny na terenie OWP szpital ulokowany jest w Mieście Kraśnik.
- Pomimo znaczącej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej wiele grup społecznych w regionie jest zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wpływ na to ma kilka czynników (m.in. status majątkowy, wykształcenie, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność).
- Zasięg ubóstwa ekonomicznego w województwie lubelskim sukcesywnie maleje, ale wciąż utrzymuje się powyżej średniej w kraju. Należy wskazać na niepokojącą tendencję powiększania się grupy rodzin, które uzyskują bardzo niskie dochody pomimo aktywności zawodowej.
- Odsetek mieszkańców OWP korzystających ze świadczeń pomocy społecznej zmniejszył się. Jednak obserwowane są w regionie niekorzystne trendy demograficzne, które przekładają się na prognozy, według których województwo lubelskie należy do grupy regionów, w których proces starzenia się społeczeństwa przebiegać będzie najszybciej. Stwarza to określone wyzwania w zakresie pomocy społecznej.
- Działania z zakresu integracji społecznej realizowane są zarówno przez samorządy, jak i organizacje pozarządowe. Duże znaczenie dla zwiększania integracji będzie miało odpowiednie projektowanie i dostosowywanie przestrzeni publicznych w sposób przyjazny dla osób starszych i z niepełnosprawnościami.

9. FINANSE SAMORZĄDU

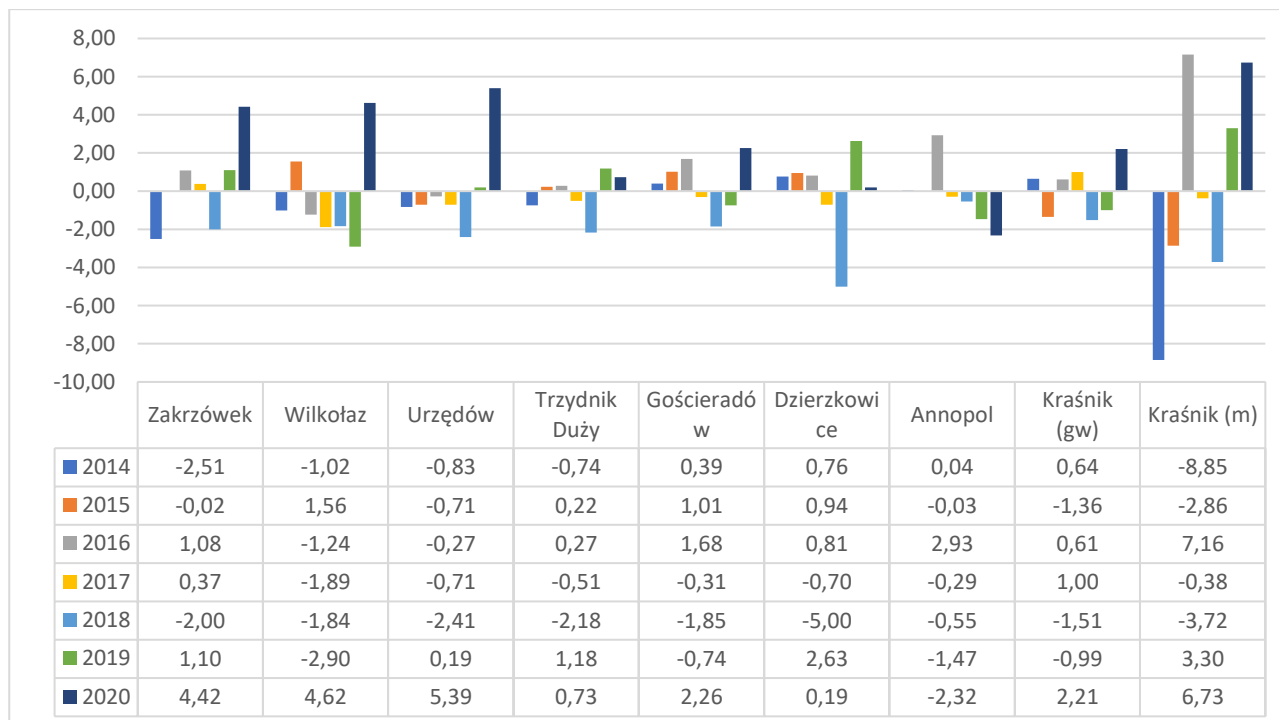
9.1. Zrealizowany budżet JST

Wykres 83: Dochody i wydatki budżetów gmin wchodzących w skład OWP ogółem (w mln. zł) w latach 2014–2020 (w latach parzystych)

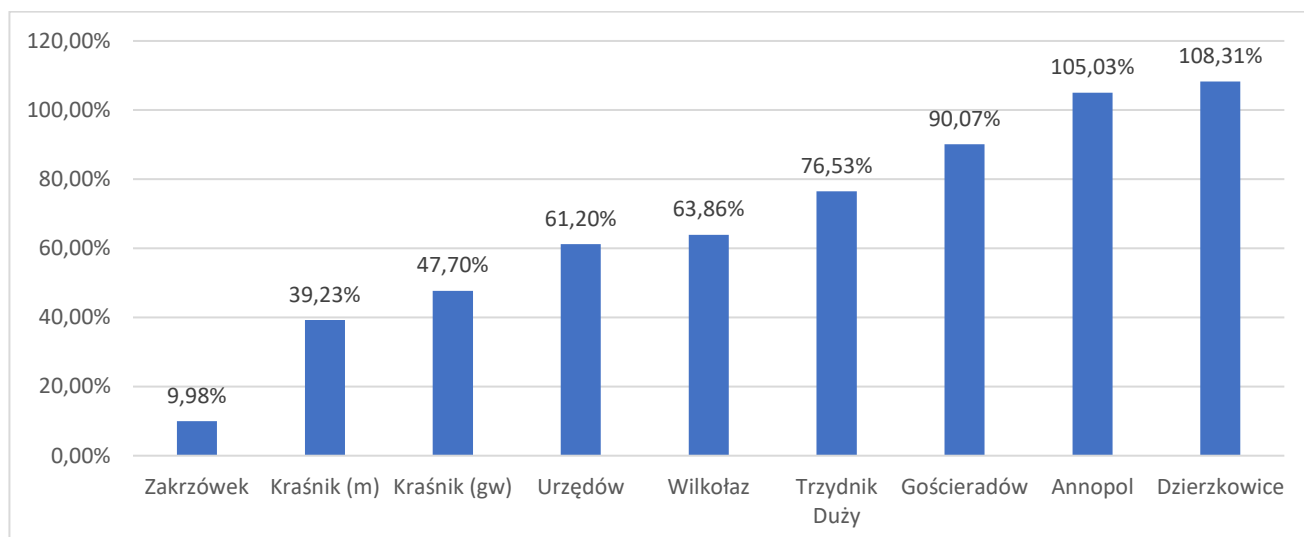
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Wykres 84: Wynik finansowy budżetów gmin wchodzących w skład OWP ogółem (w mln zł) w latach 2014–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

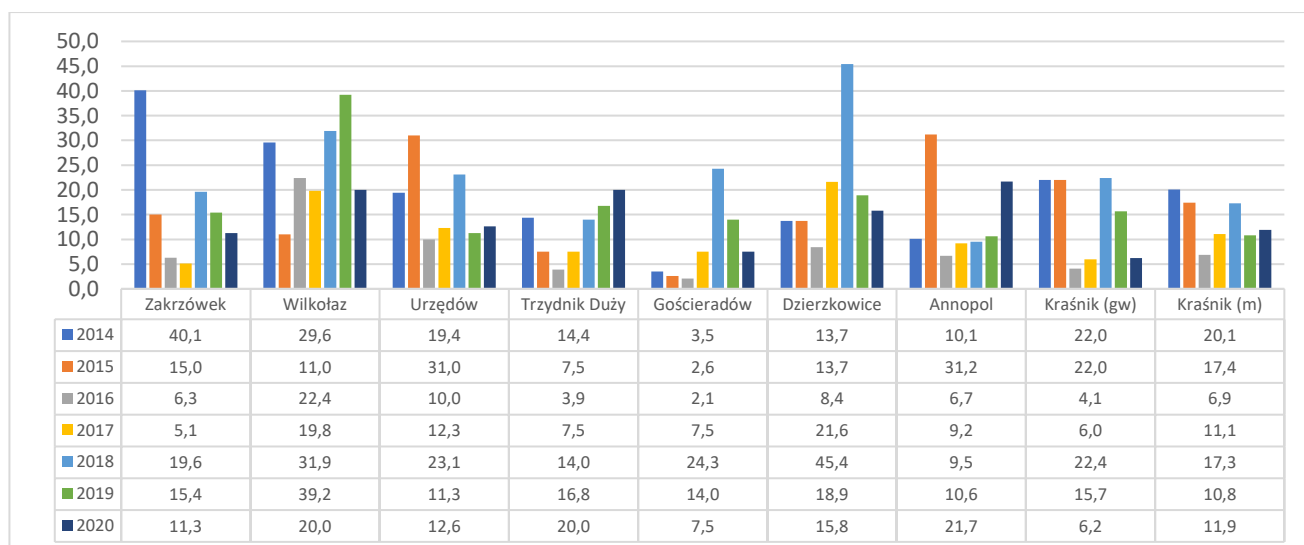
Wykres 85: Wzrost wydatków budżetu JST w 2020 roku w stosunku do roku 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Jak wynika z analizy danych statystycznych wszystkie gminy zanotowały wzrost wartości budżetów roku 2020 w stosunku do roku 2014, jednak dysproporcje są znaczące – wahają się od niemal 10% wzrostu w gminie Zakrzówek do ponad dwukrotności wartości wydatków budżetowych w stosunku do roku 2014 w gminach Annopol i Dzierzkowice.

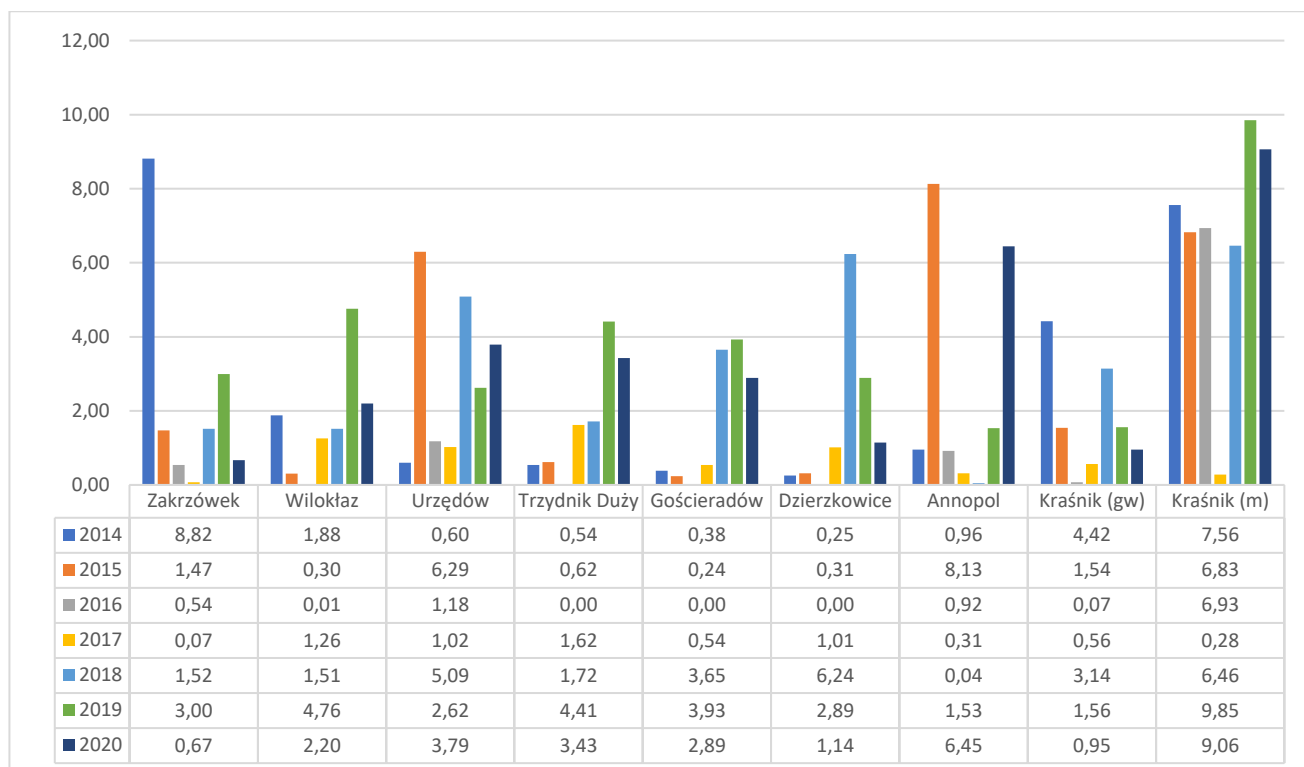
Wykres 86: Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w latach 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Możliwości finansowania inwestycji w gminach uzależnione są głównie od dotacji zewnętrznych. Okresy realizacji projektów z dofinansowaniem środkami zewnętrznymi widoczne są na wykresie powyżej jako odstępstwa od średniej udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem, np. Zakrzówek w roku 2014 (stąd budżet w Zakrzówku w roku 2014 był wyjątkowo większy i przyrost wartości budżetu w 2020 jest najmniejszy), w gminie Wilkołaz w 2018-2019, w gminie Urzędów w roku 2015 i 2018, w gminie Trzydnik Duży w latach 2014, 2019-2020, w gminie Gościeradów w latach 2018-2019, w gminie Dzierzkowice w roku 2018, w gminie Annopol w roku 2015 i 2020, w gminie Kraśnik w latach 2014-2015 i roku 2018 oraz w Mieście Kraśnik, głównie lata 2014-2015 i w roku 2018. Liderem pozyskiwania środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych ogółem jest miasto Kraśnik, w przeliczeniu jednak na 1 mieszkańca pierwsze miejsce w zestawieniu zajmuje gmina Zakrzówek (miasto zamyka ranking).

Wykres 87: Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych (dochody) (w mln zł) w latach 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 24: Ranking JST wchodzących w skład OWP wg pozyskanych środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych ogółem (w mln zł) i na 1 mieszkańca (w zł)

JST wg rankingu	Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych (w mln zł)	JST wg rankingu	Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych na 1 mieszkańca (w zł)
Kraśnik (m)	46,98	Zakrzówek	2531,47
Urzędów	20,60	Urzędów	2449,64
Annopol	18,35	Dzierzkowice	2274,65
Zakrzówek	16,09	Annopol	2198,17
Trzydnik Duży	12,33	Wilkołaz	2168,76
Kraśnik (gw)	12,25	Trzydnik Duży	1956,96
Wilkołaz	11,92	Kraśnik (gw)	1701,14
Dzierzkowice	11,85	Gościeradów	1652,33
Gościeradów	11,64	Kraśnik (m)	1407,46

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Bank Danych Lokalnych.

Tabela 25: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru *Finanse samorządu* oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego

Najważniejsze wnioski wynikające z analizy

- Istotną część inwestycji publicznych w polskich regionach stanowią inwestycje współfinansowane z funduszy unijnych – ich udział w inwestycjach publicznych ogółem sukcesywnie rośnie od momentu wejścia Polski do UE.
- Udział inwestycji współfinansowanych z funduszy unijnych w inwestycjach publicznych jest bardzo zróżnicowany – zależy od terminów ogłaszanych konkursów jak też stopnia przygotowania dokumentacji technicznej i uzyskania odpowiednich pozwoleń.
- Pomimo pozytywnego wpływu funduszy europejskich na rozwój regionów, w niektórych przypadkach realizowane są przedsięwzięcia nieefektywne ekonomicznie, nieodpowiadające rzeczywistym potrzebom ekonomiczno-społecznym lub zaspokajające je w sposób nieoptymalny. Dotyczy to np. budowy infrastruktury pomimo braku dostatecznego uzasadnienia ruchem/użytkowaniem, realizacji przedsięwzięć punktowych przy potrzebach o charakterze sieciowym lub zintegrowanym, braku należytego uwzględnienia kwestii środowiskowych oraz finansowania inwestycji nierentownych (powiększających koszty operacyjne bez tworzenia bazy przychodowej, niegenerujących zwrotu lub o zbyt niskiej stopie zwrotu dla zapewnienia utrzymania), nieposiadających wystarczającego uzasadnienia ekonomicznego. Przykładem tego mogą być niektóre inwestycje infrastrukturalne realizowane w obszarze sportu, rekreacji i rozrywki. Tego typu inwestycje mogą nie tylko wpływać negatywnie na bieżącą sytuację finansową jednostek samorządu terytorialnego, ale również mogą ograniczać przyszłe możliwości inwestycyjne.
- Jednostki samorządu terytorialnego w OWP, mimo notowanego wzrostu dochodów, mają mniejszą samodzielność finansową niż średnio w kraju. Przeciętna JST miała niższy udział dochodów własnych w dochodach ogółem niż analogiczna JST w kraju.
- Wielkość wydatków realizowanych przez JST podlega wahaniom, które skorelowane są z wydatkami JST w Polsce w ramach kolejnych perspektyw finansowych Polityki Spójności UE.
- Pozytywnym aspektem w finansach samorządów jest stabilizacja wskaźnika zadłużenia, ze zmniejszającą się systematycznie liczbą podmiotów notujących wskaźnik zadłużenia równy lub większy niż 30%.

Bibliografia

1. Harasimiuk M., Dobrowolski R., Rodzik J., Budowa geologiczna i rzeźba terenu Poleskiego Parku Narodowego, [w:] S. Radwan (red.) Poleski Park Narodowy. Monografia przyrodnicza. Morpol, Lublin 2002, s. 29–42.
2. Matuszkiewicz J. M., Krajobrazy roślinne i regiony geobotaniczne Polski. Prace Geograficzne 158 (1993), s. 5–107.
3. Szafranek E., Terytorializacja polityki rozwoju. Wdrażanie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w obszarach funkcjonalnych miast w Polsce, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2019.

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 2268 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 225).
3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 40).

Źródła danych pierwotnych

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.
2. Powszechny Spis Rolny 2010 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny.
3. Powszechny Spis rolny 2020 wg siedziby gospodarstwa, Główny Urząd Statystyczny.

Spis tabel

Tabela 1: Podstawowe informacje o OWP.....	5
Tabela 2: Udział powierzchni poszczególnych JST w powierzchni OWP ogółem.....	6
Tabela 3: Liczba ludności w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	8
Tabela 4: Współczynnik feminizacji w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	9
Tabela 5: Ludność na 1 km ² w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	10
Tabela 6: Małżeństwa na 1 000 mieszkańców w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021.....	12
Tabela 7 Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Demografia</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego	19
Tabela 8 : Struktura pracujących wg płci w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020	21
Tabela 9: Struktura zarejestrowanych bezrobotnych w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	23
Tabela 10: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Rynek pracy</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego	23
Tabela 11 Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Aktywność społeczna</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego	29
Tabela 12: Liczba uczniów w przedszkolach w poszczególnych JST na terenie OWP	33
Tabela 13: Liczba uczniów w szkołach podstawowych w poszczególnych JST na terenie OWP w latach 2014–2021	34
Tabela 14: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Szkolnictwo i wychowanie przedszkolne</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego	35
Tabela 15: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Infrastruktura</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego	43
Tabela 16: Gospodarstwa domowe z dochodami z różnych źródeł	45
Tabela 17: Gospodarstwa wg powierzchni zasiewów.....	46
Tabela 18: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007 w poszczególnych JST OWP w latach 2014 i 2021.....	52
Tabela 19: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 w poszczególnych JST na terenie OWP w latach 2015–2020	55
Tabela 20: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Aktywność gospodarcza</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego.....	58
Tabela 21: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Kultura, turystyka i rekreacja</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego	64
Tabela 22: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Środowisko</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego	72
Tabela 23: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Zdrowie, pomoc społeczna i bezpieczeństwo publiczne</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego	79
Tabela 24: Ranking JST wchodzących w skład OWP wg pozyskanych środków na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych ogółem (w mln zł) i na 1 mieszkańca (w zł)	82
Tabela 25: Najważniejsze wnioski i wyzwania wynikające z analizy obszaru <i>Finanse samorządu</i> oraz dokumentów strategicznych poziomu regionalnego i krajowego	83

Spis rysunków

Rysunek 1: Herby i logotypy poszczególnych JST wchodzących w skład OWP	5
--	---

Spis wykresów

Wykres 1: Powierzchnia OWP wg kierunków wykorzystania.....	5
Wykres 2: Powierzchnia JST wchodzących w skład OWP wg kierunków wykorzystania (w ha)	6
Wykres 3: Powierzchnia JST wchodzących w skład OWP wg kierunków wykorzystania (w %).....	7
Wykres 4: Łączna liczba ludności w OWP w latach 2014–2021	8
Wykres 5: Łączna liczba ludności w MOF w latach 2014–2021	8
Wykres 6: Średnia gęstość zaludnienia na terenie OWP – ludność na 1 km ²	9
Wykres 7: Średnia gęstość zaludnienia na terenie MOF – ludność na 1 km ²	9
Wykres 8: Średni przyrost naturalny oraz urodzenia żywe i zgony na 1 000 ludności na obszarze OWP w latach 2014–2021.....	10
Wykres 9: Średni przyrost naturalny oraz urodzenia żywe i zgony na 1 000 ludności na obszarze MOF w latach 2014–2021.....	11
Wykres 10: Przyrost naturalny na 1 000 ludności w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	11
Wykres 11: Średnia liczba małżeństw na 1 000 mieszkańców na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2021	12
Wykres 12: Ludność wg grup wieku na obszarze OWP w latach 2014–2021	13
Wykres 13: Ludność wg grup wieku na obszarze MOF w latach 2014–2021	14
Wykres 14: Struktura demograficzna ludności wg ekonomicznych grup wieku na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2021 (w %).....	15
Wykres 15: Struktura demograficzna ludności wg ekonomicznych grup wieku w poszczególnych JST OWP w 2021 r. (w %).....	16
Wykres 16: Ludność w wieku poprodukcyjnym (w % ludności ogółem) na obszarze OWP w latach 2014–2021	16
Wykres 17: Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021.....	17
Wykres 18: Wskaźnik obciążenia demograficznego – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na terenie OWP i MOF w latach 2014–2021.....	17
Wykres 19: Wskaźnik obciążenia demograficznego – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	18
Wykres 20: Saldo migracji na obszarze OWP i MOF w latach 2016–2021	18
Wykres 21: Saldo migracji w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	19
Wykres 22: Struktura pracujących wg płci na obszarze OWP w latach 2014–2020.....	20
Wykres 23: Struktura pracujących wg płci na obszarze MOF w latach 2014–2020.....	20
Wykres 24: Liczba pracujących ogółem w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020.....	21
Wykres 25: Struktura zarejestrowanych bezrobotnych wg płci na obszarze OWP w latach 2014–2021	22
Wykres 26: Struktura zarejestrowanych bezrobotnych wg płci na obszarze MOF w latach 2014–2021	22
Wykres 27: Liczba zarejestrowanych bezrobotnych ogółem w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	23
Wykres 28: Średnia frekwencja w wyborach w latach 2015–2020 na terenie OWP i MOF, w porównaniu z powiatem kraśnickim oraz województwem lubelskim.....	25
Wykres 29: Frekwencja w wyborach w latach 2015–2020 na terenie poszczególnych JST wchodzących w skład OWP	25
Wykres 30: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na obszarze OWP w latach 2014–2021	26
Wykres 31: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na obszarze MOF w latach 2014–2021	26
Wykres 32: Liczba organizacji pozarządowych zarejestrowanych w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	27

Wykres 33: Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców na terenie OWP i MOF w latach 2014–2021	27
Wykres 34: Łączna liczba uczniów w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych oraz punktach przedszkolnych na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020	32
Wykres 35: Łączna liczba uczniów w szkołach podstawowych na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020	33
Wykres 36 Liczba absolwentów szkół podstawowych na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020 ..	34
Wykres 37: Zasoby mieszkaniowe na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2020	37
Wykres 38: Zasoby mieszkaniowe w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020	38
Wykres 39: Zasoby mieszkaniowe na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2021	38
Wykres 40: Zasoby mieszkaniowe na obszarze poszczególnych JST wchodzących w skład OWP w latach 2014–2020	39
Wykres 41: Mieszkania na 1 000 mieszkańców w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021 ...	39
Wykres 42: Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na obszarze OWP i MOF w latach 2015–2020	40
Wykres 43: Powierzchnia użytkowa mieszkań (m ²) oddanych do użytkowania na obszarze OWP i MOF w latach 2015–2020	40
Wykres 44: Długość czynnej sieci rozdzielczej na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2020 (w km)	40
Wykres 45: Długość sieci rozdzielczej wodociągowej w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (w km)	41
Wykres 46: Długość sieci rozdzielczej kanalizacyjnej w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (w km)	41
Wykres 47: Długość czynnej sieci rozdzielczej gazowej w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (w km)	42
Wykres 48: Korzystający z instalacji w % ogółu ludności na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020 (w %)	42
Wykres 49: Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w poszczególnych JST OWP w latach 2014 i 2020 (w %)	43
Wykres 50: Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych (ha) na obszarze OWP w 2010 r. i 2020 r.	46
Wykres 51: Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych (ha) w poszczególnych JST OWP w roku 2020	47
Wykres 52: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na obszarze OWP w latach 2014–2021	47
Wykres 53: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na obszarze MOF w latach 2014–2021	48
Wykres 54: Podmioty gospodarki narodowej ogółem wpisane do rejestru REGON w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	48
Wykres 55: Podmioty gospodarki narodowej sektora publicznego wpisane do rejestru REGON w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	49
Wykres 56: Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości na obszarze OWP w latach 2014–2021	49
Wykres 57: Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości na obszarze MOF w latach 2014–2021	50
Wykres 58: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007 na obszarze OWP w latach 2014–2021	50
Wykres 59: Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007 na obszarze MOF w latach 2014–2021	51
Wykres 60: Struktura podmiotów gospodarczych wg grup rodzajów działalności PKD 2007 na obszarze OWP w 2021 r.	51

Wykres 61: Struktura podmiotów gospodarczych wg grup rodzajów działalności PKD 2007 na obszarze MOF w 2021 r.	51
Wykres 62: Zmiany w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na obszarze OWP w latach 2014–2021	52
Wykres 63: Zmiany w liczbie podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021.....	53
Wykres 64: Podmioty gospodarcze na obszarze OWP w latach 2014–2021 – wskaźniki.....	53
Wykres 65: Podmioty gospodarcze na obszarze MOF w latach 2014–2021 – wskaźniki	54
Wykres 66: Podmioty gospodarcze w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021 – wskaźniki ...	54
Wykres 67: Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 na terenie OWP w latach 2015–2020.....	57
Wykres 68: Czytelnicy w bibliotekach na terenie OWP i MOF w ciągu roku w latach 2014–2021 ...	61
Wykres 69: Działalność bibliotek na obszarze OWP i MOF w latach 2014–2021.....	61
Wykres 70: Liczba czytelników w ciągu roku w bibliotekach zlokalizowanych w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021.....	62
Wykres 71: Księgozbiór bibliotek zlokalizowanych w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021	62
Wykres 72: Liczba wypożyczeń na zewnątrz księgozbioru w bibliotekach zlokalizowanych w poszczególnych JST OWP w roku 2014 i 2021	63
Wykres 73: Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku (w t) ogółem i z gospodarstw domowych na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020.....	69
Wykres 74: Odpady komunalne zebrane w ciągu roku ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w kg) na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020	69
Wykres 75: Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku (w t) ogółem i z gospodarstw domowych w poszczególnych JST na terenie OWP w latach 2014–2020 (t).....	70
Wykres 76: Odpady komunalne zebrane w ciągu roku ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w kg) w poszczególnych JST na terenie OWP w latach 2014–2020.....	70
Wykres 77: Porady lekarskie w ramach podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie OWP i MOF w latach 2014–2021	74
Wykres 78: Porady lekarskie w ramach podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2021	74
Wykres 79: Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020.....	76
Wykres 80: Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (lata parzyste).....	77
Wykres 81: Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego na terenie OWP i MOF w latach 2014–2020.....	77
Wykres 82: Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego w poszczególnych JST OWP w latach 2014–2020 (w latach parzystych)	78
Wykres 83: Dochody i wydatki budżetów gmin wchodzących w skład OWP ogółem (w mln. zł) w latach 2014–2020 (w latach parzystych).....	80
Wykres 84: Wynik finansowy budżetów gmin wchodzących w skład OWP ogółem (w mln zł) w latach 2014–2020	80
Wykres 85: Wzrost wydatków budżetu JST w 2020 roku w stosunku do roku 2014	81
Wykres 86: Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w latach 2014-2020	81
Wykres 87: Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych (dochody) (w mln zł) w latach 2014-2020	82

Spis map

Mapa 1. Mapa ryzyka powodziowego.....	67
---------------------------------------	----